

dari queunt, atque ita impossibile est plura, ut plura, à nobis cognosci. Stabiliturque argumentum ex eo, quia ut corpus figuris delineatur, & describitur, sic intellectus speciebus actum perfectum habentibus, ut Algazellus rectè dixit. Quare sicut idem corpus diuersis figuris simul consignari non potest, ita nec intellectus multis speciebus ad notitiam actu concurrentibus.

2. Ratio:

Rursus probatur eadem assertio, quia ad intellectionem requiritur mentis intentio, ut Diuus Augustinus ait, intentio verò cum sit motus quidam, vel quasi motus, in plures terminos simul tendere nequit, tenderet autem si mens multa, ut multa, simul intelligeret. Denique huic sententiæ adstipulantur verba illa Philosophi lib. 2. Topic. cap. 4. Contingit vnum intelligere, scire verò plura.

3. Ratio:

4. Ratio:

Quòd verò multa, non ut multa sunt, sed ut vnam subeunt rationem, sicuti in secunda hypothesi explicatum est, simul concipere valeamus, (quæ erat altera assertionis pars) suadent ex eo, quia per vnam speciem representari possunt multa, ut vnum; quæ autem per vnam speciem representantur, nihil obstat quominus in humanam cognitionem pariter veniant.

ARTICVLVS II.

POSSE PLVRA, VT PLVRA,
simul intelligi.

Nostra tamen assertio est, humanum intellectum posse plura simul, ut plura sunt, intelligere. Hanc tuetur Scotus in primo distinctione 3. quæst. 6. Gregorius in primo distinct. 1. quæst. 1. art. 3. Lichetus distinct. 3. quæst. 1. Marsilius distinct. 3. quæst. 11. Gabriel distinct. 1. quæst. 1. conclusionem 6. Ochamus in 2. distinct. 21. & alij. Probaturque id in hunc modum, Facultas cernendi videt simul plura, ut plura, veluti cum in eadem charta intuetur nigrorem characterum, & candorem papyri: ergo & vis intelligendi cum multo sit perfectior, poterit multa, ut multa, simul intelligere. Respondet Ferrariensis oculus non videre nigrorem, & candorem, ut plura, sed ut vnũ, quia vtrunque cernit per vnam speciem, cuius altera pars nigrorem refert; altera candorem. At non rectè philosophatur; primùm, quia res specie differentes non eandem, sed diuersam specie imaginem in sensus imprimunt. Deinde, quia ut in secundo libro huius operis cap. 6. quæst. 2. art. 2. & cap. 7. quæst. 5. art. 2. ostēdimus, imagines visuales, etiam mittantur à diuersis obiectis, non occupant diuersas partes oculi, sed quælibet in tota pupilla insidet, alioqui cum pupilla tam exigua sit, paucis speciebus occupata, non posset simul res tam varias, tamque diuersas obtutu comprehendere. Tertiò, quia vna pars imaginis non representat vnam partem rei visæ, alia aliam, sed quælibet totam rem visam, ad eum modum, quem

1. Arg.

Responsio
Ferrariensis
reijci-
tur.

Quælibet
pars speciei

Myron. t.
d. 3. q. 11.
Barg. d. 1. q.
4. land. 3. de
anim. 6. 33.

quem loc. cit. exposuim⁹. Item, Quoties cognoscuntur multa distinctè, cognoscuntur vt plura, sed possum⁹ simul videre distinctè tres colūnas; ergo possumus eas vt plura cognoscere, idq; tam sensu, quàm intellectu: cum ea, quæ sensus percipit, intellectus simul intelligat.

Tertiò, Noster intellectus intelligit simul lapidem, & hominē tanquam plura, cum efformat hanc propositionem. Lapis non est homo; ergò &c. Nec satisfaciunt aduersarij aientes intellectum apprehendere tunc lapidem, & hominem vt vnum quidpiam. Namq; vt ipsi fatentur, & tanquam opinionis suæ fundamentum ponunt, quæcumque multis speciebus repræsentantur, non se habent ad intellectum, vt vnum, sed vt plura; at homo, & lapis per duplicem speciem in nostro intellectu repræsentantur.

Quartò, Intellectus eodē instanti assentitur minōri, & conclusioni, vt ex Aristotele in primo posterioris Analyticæ capit. 1. ostendimus; sed hi assensus cadunt in diuersas enuntiationes, prout diuersæ, ac plures sunt; ergo iudicium intellectus fertur simul in plura, quatenus plura; atqui eadem ratio, eademque difficulas, quod ad rem præsentem attinet, occurrit in iudicio, & in apprehensione; igitur noster intellectus apprehendit simul plura, vt plura sunt.

Postremò, Non min⁹ repugnat voluntatē ferri simul in plura, vt plura, quàm intellectum, sed voluntas fertur eo pacto, vt cum eodem momento rem vnam odit, ex alia voluptatem percipiat: ergò, &c.

Porro, Id quod de humano intellectu diximus, asserendum quoq; erit, ac multo maiori iure de Angelico, cum mens substantiarum separatarum multo perspicacior sit, ac multò plura simul comprehendat. Quanquam aduersæ partis defensores suam etiam ad intellectum Angelicum extendunt assertionem, quos priuatim quoad hanc partem ea ratio confutat quòd Angeli, vt fatentur, à sui cognitione nunquā cessant, & tamen interim res alias percipiunt, in quæ obiecta non nisi vt plura feruntur; cum eiusmodi cognitionē n̄ ex eadē specie eliciant, sed per suam substantiam, cætera per proprias eorum imagines intelligant.

ARTICVLVS III.

DILVTIO ARGVMENTORVM
primi articuli.

ADuersariorum verò argumenta sic explicantur. Ad primum concessa maiori, negatur minor; & ad eius probationē dicendū erit, formas eiusdem generis siue perfectæ, siue imperfectæ sint, n̄ se mutuo excludere à subiecto nisi repugnantiam habeāt; hanc verò n̄ habere species in intelligendi actum prodeuntes. Ad eiusdem quoq; argumenti cōfirmationem respondem⁹, etsi species intelligibiles aliquā analogiam, ac similitudinem cū figuris seruent, quatenus, vt hæc, corpus

Ddd

effigiant

rem totā re-

presentat.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

Postremū
Argum.A fortiori in-
tellectū Ange-
licum perci-
pere plura, vt
plura.Ad r. ratio-
nem opposi-
tæ sententiæ;

Ratio plures
cur figurę in
eodę esse ne-
queant, pos-
sint tamen
esse species.
Ad 2. Ratio.

Ad 3. Ratio.

effigiant; ita illę mentem intelligibiliter formant, non tamen eodę modo se se habere quoad repugnantiam; diuersę namq; figurę si in eodem essent corpore traherent eandę partem ad diuersos situs, quod fieri nequit; at species intelligibiles n̄ ita affectę sunt, vt liquido cōstat: quo fit vt duę figurę mutuō se se in eodę corpore impediant; n̄ ita verō duę, pluresvę species intelligibiles, quantūlibet perfectę, & absolutę sint. Ad 2. dicitur, intentionē mentis in rem cognitā non esse aliū actū à cognitione distinctum. Quare vt intellectu multę intellectiōnes dari queunt, ita posse, & intentiones multas.

Locus autem Aristotelis 2. Topicorū significat nos interdum multa scire secundum habitum, quę tamen secundū actum non simul intelligimus, id verō nostrę sententię nihil aduersatur. Ad quartū, nihil attinet respondere, cum capars, quę probatur, nostrę conclusioni minimē aduersetur.

Q V Æ S T I O VII.

VTRVM ANIMA HVMANA SE
per suam essentiam intelligat, similiterque
intelligendi vis & se, & pprias functiones,
atq; habitus sibi in hęrentes dignoscat.

A R T I C V L V S I.

QVÆSTIONIS IN DIVERSAS
partes agitatio.

1. Argum.
pro parte ne-
gante.

Cōtra oppo-
nitur pro par-
te affirmante

IN primis quōd anima intellectiua nullo pacto se ipsam intel-
ligat, videtur ex eo probari, quia omnis nostrā cognitio à
sensibus ortum habet, quo fit, vt ea tantū, quę sub sensu
cadunt, percipere valeamus; anima verō intellectiua cum materię ex-
pers sit, sensuum notionem effugit. Quō spectat illud Philonis Iudæi
lib. 1. allegoriarum, Quærēdum cur qui reliquis omnibus nomina im-
posuit, id est, Adamus, sibi nullum imposuit? videlicet mens, quę in-
est nostrūm vniciquę, cętera potest comprehendere, se ipsam nosse n̄
potest. Quemadmodum enim oculus alia videt, se ipse non videns; sic
& mens intelligit alia, se ipsam non comprehendēs. E contrario tamen
quōd non modo se cognoscat immediatē, ac per suam se intelligat essen-
tiam, ea ratio ostendit, quia substantię separata, & humanę animę
conueniunt in genere intellectualis substantię, proindeque vt Angeli
se per suam essentiam norunt, ita & animę intellectiue. Confirmatq;
id testimonium D. Augustini 9. de Trinitate cap. 3. asserentis mentem
se per se ipsam nosse, quia incorporea est.

Secundō

Secundò, quòd intellectus se ipsum minimè intelligat, probatur, quia cum perpetuo sibi praesens sit, ubi sui cognitionem semel iniisset, nunquam ab ea cessaret, quod in se tamen nemo experitur. In contrariam verò partem, quòd non modò se norit, sed se per suam essentiam intelligat, est illud, quod Aristot. hoc in lib. cap. 4. tex. 15. edocet, nempe, in ijs, quæ materià carent, idem esse, & intellectum, & quod intelligitur.

2. Argum. p. parte negatè.

Contra obijcitur proaffirmante.

Tertiò, probabit quis intellectum non cognoscere propriam functionem. Nam quicquid cognoscitur, aliquo actu cognoscitur; si ergo intellectus functionem suam cognoscit, aliquo actu eam percipiet, rursusq; illum alio; atq; ita dabitur infinita progressio in intellectationibus, quæ nequaquam videtur danda. Item, quia si intellectus cognoscit suos actus, cognoscet actus fidei supernaturales: pariq; modo percipiet actus voluntatis, & inter eos actum Spei, & Charitatis infusæ, proindeq; sciet quivis se esse in gratia, cum in ea fuerit. Quod negat sacrae paginae auctoritas illis verbis Ecclesiastæ 9. Et tamen nescit homo vtrū amore an odio dignus sit: sed omnia in futurū servantur incerta. In oppositū verò quòd negari non debeat intellectum cognoscere suos actus docet D. August. lib. de Trinit. cap. 10. & 11. Item, quia nisi intellectus tam suos, quàm voluntatis actus perciperet, nemo an aliquid ipse intelligeret, an vellet, scire posset, quo nihil absurdius.

3. Argum. p. parte negatè.

Cōtra arguitur pro affirmante.

Quartò, non cognosci ab intellectu habitus ipsi inhærentes suadet ex eo, quia alioqui cognosceret quivis an haberet Spiritus Sæcti dona, atque adeò gratiam, quod proximè refutauimus. E contrario autem quòd intelligendi vis suos habitus planè cognoscat, ea ratio ostendit, quia, propter quod vnumquodque tale, & id magis tale est; quare cum res cæteræ ab intellectu per habitus, & species intelligibiles cognoscantur; consequens est, vt ipsi habitus in eius cognitionem, ac scientiam primò cadant.

4. Argum. p. parte negatè.

Contra insurgitur p. affirmante,

ARTICULVS II.

CONTROVERSIÆ

Dissolutio.

AD propositæ difficultatis intelligentiam aduertendū erit dupliciter; quod ad praesens institutum facit, posse dici cognosci rem per essentiam. Primo modo, referendo id ad rem cognitam, ita vt ea per suam essentiam cognoscatur, cuius natura, & quidditas, non autem sola accidentia, percipiuntur; alio modo respiciendo ad medium, quo cognoscitur, sicque intelligitur res per essentiam, cum essentia est id, quo cognoscitur, nec interuenit aliqua imago, vel ipsi propria, vel alterius rei, à qua intellectus paulatim deducatur, arguendoque ad essentiam perueniat. Nostra disceptatio hoc in loco non est de cognitione rei per essentiam secundum priorem, sed secundum posteriorem sensum duntaxat.

Dupliciter dici posse aliquid intelligi per suam essentiam.

De posteriori modo intelligitur questio.

Excluduntur placita quorundam philosophorum.

Igitur ommissa opinione quorundam veterum philosophorum alien-

Anima dū est
in corpore
cognoscere
se interuenta
specierū non
immediate p
suam essen-
tiam
Anima ma-
teriz primę
conferatur.

Qua via se
anima intelli-
gat dam est
in corpore.

Extra corpus
per suā se esse
tiam digno-
cit.

tium animam nostram cognoscere se directo, & immediatè per se ipsam absque vlla specie, atque adeò per se secundo modo, quos secutus fuit Gregorius Ariminensis in 1. d. 3. quæst. 2. art. 1. & 2. Reiecta item sententia aliorum existimantium animam ex speciebus rerum materialium elicere speciem quandam immaterialem sui ipsius, qua se intelligat; Respondemus cum D. Th. 1. p. q. 87. tribus prioribus articulis, & in quæstionibus de veritate quæst. 10. art. 8. & 9. animam nostram non cognoscere se in hoc vitæ statu per suam essentiam, sed interuentu specierum intelligibilium, quas abstrahit à sensibus. Quod ita patet, Quem admodum, vt Auerroes annotauit, materia prima in genere sensibiliū, ita mens humana inter substantias intellectuales postremū locū sortita est, vt enim materia prima est in potentia ad formas sensibiles, sic anima ad intelligibiles formas; & vt illa in ordine sensibilium, ita hæc in intelligibilium serie, est pura potentia; vnde sicuti materia non nisi aduentis formæ beneficio sub sensum cadit, ita anima non redditur actu intelligibilis, hoc est, apta vt à se ipsa intelligatur (dum in aliū statum non transit) nisi accessu specierum. Vnde Aristoteles hoc in lib. cap. 4. text. 15. docuit animam nostram intelligere se ipsam, sicuti & alia intelligit, id est, per species; & text. 8. asseruit animam nihil absolutè operari secundum intellectum, nisi cum iam est in actu primo per species: Quo fit vt se ipsam concipere primo, atque immediatè nequeat, sed ad sui notitiā ex aliarum rerum perceptione deducatur, quia videlicet primò concipit id, cuius speciem à sensibus hausit, verbi gratia, naturam hominis, tunc reflectitur supra suum actum, eumque percipit, & ex eo cognoscit tum imaginem, tum potentiam à qua actum elicuit; deinde, quia comperitum habet imaginem rei cōmunis, corporeum, aut materiale quid esse non posse, sed materiæ omnino expers, atque adeò non nisi in potentia spiritali, & in substantia incorporea, vt in subiecto, consistere; percipit tandem se vt substantiam quandam immaterialē intelligentiæ, & rationis participem.

Quod autem anima non intelligat se per speciem ipsi propriam; præterquam quòd ostenditur ijs rationibus, quæ probant non dari species rerū singulariū, quas supra attulim⁹, & ijs etiā, quæ suadent non dari in nostro intellectu, hoc vitæ statu, species rerū immaterialiū: confirmari id ex eo potest, quia, quod intelligitur per speciem propriam, intelligitur actu directo: at experientia testatur nos non nisi actu reflexo, & vnū ex alio arguendò in nostræ animæ notitiam deuenire. Consule D. Th. q. 10. de verit. ar. 8. & Ferrar. lib. 3. cōtr. gent. c. 46. Diximus animam dum est in corpore non cognoscere se immediatè, quia extra corpus, cum transeat quodammodo in statū substantiarū separatarū, habeatque liberiorē intelligendi modū, nec iam intelligat per reflexionē ad phantasmata, facta est per se actu intelligibilis à se primò: atque ita se per suam substantiā immediatè intelligit, vt docet D. Th. 1. p. q. 89. at. 2. alijsque in locis, & Henr. Gand. quodl. 1. q. 12. & 13. Sed de his luculenti⁹ dicetur in tract. de anima separata.

Ex superiori progressu patet iam quomodo intellect⁹ dū est in corpore non modò se, sed proprias quoque functiones, atque habit⁹ sibi inhærentes dignoscatur.

Lege Aegid.
quodl. 2. q. 13.
L. Th. 2. cōtr.
gent. c. 96 &
lib. 3. c. 35. & 4.
p. q. 89. a. 2.

Lege q̄ de hac
re ad primā
huius capit.
quæst. auo.
tauimus.

Disp. s. an.

noscit, q̄ erat altera quæst. pars. Nam quòd de apprehensione speciei diximus, asserendum quoque similiter est de cæteris habitibus; hos enim cognoscit anima per actus, quia experitur se cum facilitate, & promptitudine, quæ habituum propria est, operari. Quod verò ad voluntatis actus spectat, paulò secus de ijs est iudicandum; nam cum obiectiue primò, atque intelligibiliter per se intellectui præsentés sint, possunt ab eo directà cognitione percipi, non vt actus intelligendi, qui cum ab eodem intellectu eliciantur, opus illi est reflexæ, secundariæ actione ad eorū notitiam capiendam. Habitus autem voluntatis eodem ferè modo cognoscit intellectus, quo suos, videlicet ex facilitate, qua volūtatem agere experitur. Lege Diuum Thomam loco citato primæ partis articulo quarto.

Qua ratio
necognoscat
Intellectus
habitus sibi
inherentes.

De habitibus
volūtatis idē
dicendū hac
in re quod
de habitibus
intellectus.

ARTICVLVS III.

EXPLICATIO ARGVMENTO-
rum, quæ in vtramq; partem adducta fuere.

Nunc argumentis primi articuli, qua ex parte ijs, quæ decreta à nobis sunt, aduersantur, occurrā. Ad primum dicendum, etiam ea, quæ sensibus tam internis, quàm externis obnoxia non sunt, vt anima humana, posse à nobis intelligi, non tamen per propriam imaginem à sensibus immediatè acceptam, sed modo superius explicato; quod tamen non impedit quominus omnis nostra cognitio à sensibus ortum habere dicenda sit, cum ea quoque notitia à sensibus remotè dimanet. Cùm verò Philo ait animam intellectiuam esse nobis ignotam, id non de quocūque animæ conceptu, sed de perfectà, atque omnibus numeris absoluta cognitione interpretandum erit, si modo Iudæus rectè Philosophetur. Ad alteram partem eiusdem argumenti negari debet parem esse in substantijs separatis, atque in anima humana, dum est in corpore, rationem: illæ enim sunt actu intelligibiles, & vt tales sibi perpetuò obijciuntur, anima verò est pura potentia in genere intelligibilium; & in corpore intelligit speculando simul phantasmata, vnde tunc non nisi per species acquisitas se se intelligit. Illud verò Diui Augustini, Mentem nostram se per se cognoscere, ita accipiendum est, vt anima non accipiat ab externis rebus sui imaginem, sicuti cum res corporeas intelligit.

Ad 1. pro par-
te negante ad-
ductum.

Ad obiectio-
nem pro par-
te affirmatam.

Ad secundum, intellectum semper sibi esse præsentem quoad suam entitatem, non autem secundum esse obiectiuū, & intelligibile, ideoque licet cum in suum actum, & in se reflectitur, se se intelligat (tunc enim fit sibi præsens in ratione obiecti) non proinde tamen in sui consideratione perpetuò versari, quia non semper eo reflexu vtitur. Illud verò Aristotelis, In ijs, quæ materia carent, idem est intellectus, & quod intelligitur, explicat Diuus Thomas prima parte quæst. 55. articulo 1.

Ad 2. pro par-
te negatam.

Ad obiectio-
nem partem
affirmatam.

aiens nihil aliud velle Philosophum, quàm ex intellectu, & specie rei, quæ intelligitur, fieri quodammodo vnum. Adde id, quod intelligitur, dici idem cum intelligente ratione verbi, in quo ab eo exprimitur, uti superius quoque interpretati fuimus.

Ad 3. pro pat
te negatiua.

Intellectus po
test reflecti
super aliū atq;
aliū actū,
& sic dem-
ceps.

Ad obiectum
alterius pat-
tis.

Ad 4. pro par
te negatiua.

Intellectum
non posse di-
stincte dig-
noscere actū
supernatura-
les.

Ad obiectio-
nē pro parte
affirmatiua.

Ad tertium, licet mens humana quālibet actuum multitudinē exercere simul nequeat, quia finitam, limitatamque habet intelligendi vim, posse tamen successione post notitiam vnam, aliam subinde edere, tum aliam, atque aliam; ita ut sine vlllo termino reflectatur in primam per secundam, in secundam per tertiam; Ob quā causam ratio potestate quodāmodo infinita est, ut docet Sanctus Thomas prima secundæ quæst. 30. artic. 4. ad 2. Licet verò intellectus cognoscat tam suos, quàm voluntatis actus, non sequitur internoscere naturales à supernaturalibus, quia non eos distinctè penetrat, & quoad modum vnicuiq; peculiarem, sed confuse tantum. Quo fit ut ex hac notitia non possit quis scire se esse in gratia. Altera verò pars eiusdem argumenti rectè probat cognosci ab intellectu proprios actus, non tamen intelligi per essentiam, cum ad hanc reciprocationem exigatur species intelligibilis alicuius rei, è cuius conceptu mens ad prædictorum actuum notionem progreditur.

Ad quartum, licet anima habitus naturalis ordinis sibi inhærentes prædicto modo cognoscat, certò tamen scire non posse, nisi ei diuinitus innotescat inesse sibi dona Spiritus Sancti, gratiam, & charitatem: quia suauitas, & promptitudo ad exercendas studiosas actiones, quam istiusmodi habitus secum afferunt, constare ei nequit, vtrum ab ijs, an ab alijs habitibus naturalibus, qui absque gratia reperiri possunt, oriatur. Ad posteriorem partem argumenti dicendum, effatum illud, Propter quod vnumquodque tale, & illud magis, hunc in modum debere intelligi, & aptari ad vim argumenti, Quando aliquid, verbi gratia, cognoscitur, quia aliud cognoscitur, illud propter quod cognoscitur, necesse est, ut magis cognoscatur: sed res cognoscuntur, quia earū species, & habitus cognoscuntur: ergo et cæt. Cum igitur illa minor propositio ut falsa à nobis negetur: patet hac probatione non colligi prius à nobis cognosci habitus, esto cognoscantur eo ordine, quem explicuimus.

Q V Æ S T I O VIII.

NVM INTELLIGENTEM SPECV-
lari phantasmata oporteat, nec ne.

A R T I C V L V S I.

Q V Æ A R G V M E N T A S V A D E.
ant non oportere.

INtel-

Ferrat. lib. 1.
contra Gent.
c. 61. & lib. 2.
c. 73.

Intelligentem speculari phantasmata, non est intellectum, aut ipsa phantasmata, aut naturas, quæ in eis re-
lucent, intueri; sed est eum, qui intelligit, dum intellectu rem aliquam siue vniuersalem, siue particularē considerat, simul per phantasiā circa aliquid singulare obiter versari, quod ex Græci contextus verbis in capite proximè superiori textu 39. magis patet, sic enim habet ὅταν τε θεωρῆ ἀνάγκη ἀμα φαντάσματι θεωρεῖν, idest, cumque contemplatur, necesse est vna cum phantasmate contempletur.

Quid sit in
tellectūphan-
tasmata spe-
culari.

Partem negativam quæstionis hæc argumenta suadent. Primò, Vel speculari phantasmata est animæ naturale, vel non; si non est, cum ad id aliud minimè cogatur, poterit interdum eam speculationem omittere; si est, cum id, quod vnicuique secundum naturam competit, in columi-
re, perpetuò conueniat, sequitur animam etiam à corpore abiunctam, vel glorioso corpori vnitam speculari phantasmata, quod falsum est: nā corporis soluta vinculis neque phantasmata habet, neque phantasiā; glorioso autem corpori coniuncta perfectiorem, liberioremque habet intelligendi modum, & à corpore independentem. Quare poterit citra sensuum operam, cum libuerit, intelligere.

1. Arg.

Secundò, Magis depēdet phantasia à sensu externo, quàm intellectus à phantasia; cum intellectus, vt est potentia immaterialis, ita longè abstractior sit à corpore, quàm vlla facultas materiali organo affixa: atqui phantasia, cessante omni actu externorum sensuum, potest functiones suas edere; ergo & intellectus.

2. Arg.

Tertiò, Intellectus incorporea, & immaterialia contemplatur, vt Deum, & intelligentias; sed hæc nullo modo in phantasiā cadūt, cum sint extra limites corporearum virium; ergo anima saltem non ad omnium rerum intellectionem phantasmata speculari. Adde quòd Aristoteles loco antea citato, cum huiusmodi speculationem commendabat, de sola physicarum, & Mathematicarum rerum scientia agebat, proindeque non videtur eam omnium disciplinarum obiectis percipiendis iudicasse.

3. Arg.

Quartò, Qui Ecstasim passi rapiuntur ad diuinarum rerum contemplationem, deserunt tam externorum, quàm internorum sensuum functiones; ergo saltem ij, dum intelligunt, non speculari phantasmata. Probatur assumptum. Imprimis, quia id ipsum nomen raptus, atque Ecstasis significat. Deinde, quia constat eos, qui ad rem aliquam considerandam valde attentī sunt, non videre interdum obiectum præsens, idque ob eam causam, quia cum vis animæ finita, ac limitata sit, si ad vnam aliquam rem per vnam potentiam vehementer incumbat, cessat ab operatione alterius; ergo tam vehemens potest esse mentis applicatio ad alicuius obiecti considerationem, vt ab omnibus tam externorum, quàm internorum sensuum muneribus prorsus ferietur. Ac quòd id viris Sanctis contemplationis dono insignibus nonnunquam euenerit, planum est; sic enim interdum abstrahantur à sensibus, vt nec ad motum ignem sentirent.

4. Arg.

AR.

ARTICVLVS III.

DIVERSA AVCTORVM PLACI-
ta, & explicatio veræ sententiæ.

Auicenna nõ
requirit ad
scientiã phan-
tasmã spe-
culationem.
Alij eam tan-
tum exigunt
ad productio-
nem specierũ.

Alij ad solas
intellectiones
quæ pendent
ex speciebus.

Alij nullam
volunt dari
intellectionẽ
sine concursu
phantasmã.

Assertio:

1. Ratio asser-
tionis.

Impeditis sen-
sibus minũs
operatur in-
tellectus.

2. Ratio.

IN hac quæstione variæ sunt Philosophorum sententiæ. Namq; Auicenna in suo compendio de anima arbitratus est ad vsum scientiæ nequaquam speculationem phantasmatum requiri. Græci quoque interpretes aiunt eam superuacaneam esse, cum anima attendit ad communia, & immaterialia, quæ phantasiæ vim transcendunt. Alij, quorum meminit Vicomercatus in disputatione peripatetica de immortalitate animæ rationalis, volunt illam exigere ad productionem duntaxat specierum factam ab intellectu agente, & ad primum conceptum eam comitantem; tunc enim necessum est operari simul phantasiam, quæ vnà cum intellectu agente specierum intelligibilium opifex est. Alij eam adhibent ad omnes, solasque intellectiones elicitas ab speciebus comparatis ope intellectus agentis, & phantasmatum, propterea quod vt eiusmodi species à phantasmatis ortum habuere: ita eorum consortium ad operationes suas obeundas necessariò videntur asciscere. Sunt etiam non pauci, qui asserant nullam dari in hoc vitæ statu intelligendi actionem, cum qua phantasmatum speculatio non concurrat. Denique, nonnulli ab hac communi lege excipiunt sublimem quandam, & eminentem contemplationem, qua se mens, etsi adhuc in corpore degens, ita supra molem corporis quodammodo euehit; vt non iam videatur curare turbam intercurrentium phantasmatum.

Nostra assertio hæc esto. Anima coniuncta corpori non glorioso, saltem dum communes, siue ordinarias intellectiones administrat, necessariò speculatur phantasmata. Hanc assertionem tradit Aristoteles hoc in libro cap. 7. text. 30. & cap. 8. text. 39. licet ijs in locis non eam illi adhibuerit moderationem, quam nos; de qua paulò post dicem⁹; licet etiam non de omnium, sed de sensibilibus tantum rerum notitia, præsertim textu illo expressè locutus fuisse videatur.

Probatum ergo huiusce rei veritas duplici iudicio. Primum, quia videmus quoties interni sensus, aut morbo læsi, aut somno, aliove impedimento ligati sunt, turbari etiam, & ligari iudicium intellectus, neque mentem suis actionibus rectè, ac ritè fungi; quod certè non aliunde prouenit, nisi quia tametsi vis intelligendi non inhæret corpori, requirit tamen consortium internarum virium corporeis organis infidentium. Alterum iudicium est, quod in se ipso quiuis experitur, cum aliquid intelligere conatur, efformare sibi materialia quædam idola, seu phantasmata, quibus id, ad cuius intellectionem animum appulit, quodammodo intueatur. Quò spectat illud Diui Gregorij Nazianzeni de Theologia oratione secunda, Quemadmodum nulla ratione fieri potest, vt quilibet

De hac re D.
Th. p. q. 86
art. 8.

quispiam, quolibet gressum urgeat, umbram suam prætereat (quantum enim eam assequeris, tantum etiam illa semper anteuertit) aut oculus rebus in aspectum cadentibus citra intermediam lucem, & aerem coniungatur; aut natatilia animantia extra undas labantur: Ita etiam impossibile est ijs, qui corporibus inclusi sunt, sine corporearum, ac sensibilibus rerum adminiculo rebus ijs, quæ animo, ac ratione intelliguntur, omnino coniungi; semper enim obiter sensibile aliquid incidit, quantumuis maximè nostra mens à rerum aspectabilium contagione separata, atque in se ipsam collecta, cum rebus cognatis, oculorumque aciem fugientibus commercium habere conetur.

Est autem hoc loco dubitatio unde nam animæ obuenerit hæc necessitas conuertendi se ad phantasmata. Scotus in primo dist. 3. quæst. 3. & in 4. dist. 45. quæst. 2. duplicem causam affert, nimirum, vel peccatum originis, in cuius poenam demissa, atq; inflexa est anima ad corpus. Quò pertinet illud D. Augustini lib. 15. de Trinitate cap. 27. Quæ causa ut ipsam lucem fixa acie videre non possis, nisi infirmitas? & quis eam tibi fecit, nisi iniquitas? Vel naturalem ordinem potentiarum; quo fit ut dum vna proprium attingit obiectum, altera, quæ circa idem ferri apta est, in idem simul contēdat. Ex hisce causis prior non videtur rectè tradita: sicut enim dependentia, quam intellectus possibilis habet à phantasmatibus, quoad receptionem specierum intelligibilium, quæ illorū ministerio ab intellectu agente producuntur, neutiquam ex peccato originis orta fuit (siquidē esto primi parentes non peccassent, eius posteritatis species intelligibiles, quàm scientias ope phantasmatum comparassent, ut Diuus Thomas docet prima parte quæst. 101. artic. prim. & in secundo distinct. 20. quæst. 2. artic. 2.) ita nec necessitas speculari phantasmata, cum acquisitis iam speciebus utimur, ad prædictam culpam referenda est. Posterior verò causa, si rectè ad propositum accommodetur, vera est, nimirum adeò esse naturalem connexionem intellectus cum phantasia, dum animus est in corpore, ut saltem ordinariè non possit intellectus vllius rei capere notionem, quin ipsum phantasia comitetur, ac circa idem obiectum pro suo captu, & facultate insistat. Vbi aduertes cum operatio formam, eiusque modum existendi sequatur, anima verò humana simul sit & substantia independens à corpore, & forma corporis, merito primæ conditionis vindicare sibi operationē, scilicet intelligēdi actum, non inhærentem organo corporeo; ratione secundæ, exposcere ad eam functionem ministerium corporis, & phantasiæ satellitium.

Porro apposui in conclusione verba illa, Dum anima coniuncta est corpori non glorioso, ut comprehenderemus duplicē animæ statum in corpore; eum scilicet, quem habuere primi parentes dum ingentia à Deo iustitiæ dono insigniti fuere; & eum in quo nunc versamur. In utroq; enim connexio illa naturalis inter possibilem intellectum, & phantasiā vigorem obtinuit. Nam quòd etiam primi parentes in illo statu vterentur conuersione ad phantasmata affirmat Diuus Thomas prima parte quæstione 94. articulo secundo,

Ecc &

Egregius locus Nazianzeni.

Vnde animæ necessitas sic speculari phantasmata.

1. causa.

2. causa.

Improbatur 1. causa.

Peccato originis non est adscribenda hæc necessitas.

2. causa approbatur, & explicatur.

In utroque statu nature integræ, & corrupte necessaria fuit phantasmatum speculario.

& in quæst. 18. de verit. art. 2. & 5. probaturq; ex eo, quia species, & scientiæ primorum parētū erant eiusdē naturæ cum nostris, vt pote infusæ p accidens. Quare idem illis, ac nobis mod⁹ intelligendi secūdam naturam conueniebat: etsi contrariam opinionem defendat Scotus loc. citato absolutè negans primum hominem intellexisse per conuersionē ad phantasmata. Neque verba illa D. Augustini asserunt culpam inuexisse homini dependentiam à phantasmatis, cum id ei naturale sit, sed duntaxat laborem, & difficultatem ad res clarè, & dilucidè contemplādas, ac cognoscendas. Non est etiam diffitendum sublimiorē fuisse primi hominis cognitionem, quā nostram. Verū maior illa sublimitas & eleuatio n̄ erat secūdu independentiam à phāsmate, sed quoad ea, quæ contemplabatur, vt explicat D. Tho. q. 18. de verit. art. 5. Item, quia ea ipsa, quæ cognoscebat, expediti⁹, & acuti⁹ penetrabat. Adde etiā modū acquirendi scientiam multo altiorē illi contigisse, quā nobis; siquidem non ope sensuum, sed diuini numinis afflatu eam immediatè accepit. Exclufim⁹ autē à dependentia phantasmātū statū animæ vnitæ corpori glorioso; quia in ea n̄ erit necessari⁹ phantasiæ concursus ad intelligendū; licet enim beati tam externorū, quā internorū sensuū functiones habituri sint, liberū tñ eis erit quamlibet rem sine ei⁹ phantasmate intelligere. Quòd si quis obijciat gratiam n̄ euertere naturam. Quare si operatio phantasiæ naturaliter intelligēdi actū comitatur, necessariò animā in corpore, etiā glorioso, ad phāsmata recursuram: dicendū erit gratiam n̄ euertere naturā, id est, n̄ immutare essentiā rei, nec potentias, q̄ ab illa manant demoliri, sed eam traducere ad altiorē statū, & pfectiorem operandi modū, cuiusmodi est posse intelligere sine obligatione, deflexuq; illo ad sensum. Aduerte etiam animā Christi adhuc in statu vite mortalis nec quoad vsum scientiæ infusæ, nec acquisitæ indignisse recursu ad phantasmata; quia tum ratione vnionis, tum ratione beatitudinis n̄ erat corpori subiecta, aut ab eo dependēs. Adieci- m⁹, dum anima cōmunes, siue ordinarias intellectiones administrat, vt excluderemus contemplationē, quæ per Ecstasim perfectā, & raptum fit. In ea enim tam externorum, quā internorum sensuum munia cessant, vt probat vltimum superioris articuli argumentum.

A R T I C V L V S III.

D V B I A Q V Æ D A M
Enodantur.

Occurrunt tamen hoc loco quædam dubia, quorum solutio nō parū conferet ad melius percipiendam dependentiam intellectu à phantasmatis. Primū est, quo pacto anima beata in corpore glorioso functiones sensuū obitura sit & ad phāasma recursura, cū volet, si oppositū euenit ijs, q̄ Ecstasim in hac mortali vita patiūtur, cum tñ intuitiua diuinæ naturæ cognitio, vt lōge sublimior est, ita animam

Quæ ex parte
Adami cogni-
tio nostra fue-
rit præcullen-
tior.

Obiectio.

Anima Chri-
sti non indi-
git conuersi-
one ad phan-
tasmata.

In perfecta
Ecstasi nō e-
get anima
phantasmatis
concursum.

Primū dubiū.

Lege D. Tho;
3 p. q. 11. art. 2.

Lege de hac
re Diuū Th,
in 2. 2. q. 175.
art. 5. & de ve-
rit. q. 13. præ-
fertim art. 4. &
Abulēsem in
caput. 13. Ge-
nes. q. 400. &
in Paradoxo
3. cap. 46.

Hac de re Au-
gust. lib. 12. de
Gen. ad liter.
à c. 1. vsq; ad
36. lib. 4. de a-
nima c. 8. &
9. lib. de cura
p mortuis

noctem vsque ad Solis exortum stetit, in medio exercitu cogitandum. Cum igitur has à sensibus abstractiones miraculo accidisse non sit verisimile: concedendum erit posse facultate naturæ Ecstasim dari. Et in hac opinione videntur esse Ficinus lib. 13. de immortalitate animorum capite 14. vbi asserit hoc vnum esse ex argumentis, quibus animæ rationalis à corpore solutio, atque immortalitas comprobatur. Pro aduersaria tamen sententia est, quod ad liberandum intellectum à naturali illa phantasmatum dependentia, videtur requiri vis aliqua supra naturam. Idque putare se non obscure indicauit Diuus Gregorius Nazianzenus ijs verbis, quæ superius attulimus, vbi ait impossibile esse mentem quantunlibet se à fæce corporea ad sublimium rerum contemplationem erigat sensuum commercia destituere.

Qui priorem partem sequi volet, dicat legem illam dependentiæ à phantasmatis, quam natura intellectui imposuit, non esse irrefragabilem, sed ordinariam. Neque hæc prædictæ legis interpretatio paucorum est, sed complurium, quorum supra ex Vicomercato mentionem fecimus, agentium non semper requiri speculationem phantasiæ. Itaque verisimile est posse aliquos velut ex naturæ priuilegio in aliquo euentu, & circumstantijs naturaliter Ecstasim pati: ad quod multum confert cuiusque temperamentum. Melancholici enim, vt edisserit Fracastorius libro secundo de intellectu quemadmodum suo opte ingenio sunt cogitabundi, sic ad istiusmodi raptum à sensibus procliuiores habentur. Nec verò est à naturæ decretis alienum res his similes, & raritate mirabiles nonnunquam efficere, vt experientia ipsa testatur, docetque varijs exemplis Diu^s Augustinus de Ciuit. Dei loco citato, vbi inter naturæ miracula recēset illud de ecstasi presbyteri Restituti, quod supra memorauimus.

Cui posterior sententia magis placuerit, dicet non eodem modo se habere visum ad phantasiam, & intellectum, quo ad intellectum se habet phantasia; quia intellectus pendet à satellitio phantasiæ: at neque intellectus, neque phantasia pendet à functione visus. Quare nihil mirum si non edente aspectu suam actionem, nihilominus phantasia, & intellectus in opere perseuerent. Quod autem spectat ad exempla, quæ retulimus, dicendum erit Ecstasim perfectam, de qua nostra quæstio est, in qua nimirum omnes, tam iuterni, quam externi sensus omnino sopiuntur, nemini absque diuina virtute contigisse; imperfectam verò, in qua non omnino cessat operatio phantasiæ, potuisse illis hominibus per naturam accidere. Certè Restitutus Presbyter narrabat se postquã ita, vt diximus, à sensu raptus erat, in clamantium voces quasi è longinquo audisse; vt ibidem refert Diuus Augustinus. Quod si voces percipiebat, vtique non feriebatur in eo audiendi sensus: proindeque perfectam Ecstasim non patiebatur.

Quæ ratio probet non posse dari talem Ecstasim naturæ virtutibus.

Soluitur ratio sententiæ negatiuæ.

Melancholici cur procliuiores ad Ecstasim.

Explicantur rationes partis affirmatiuæ.

Ecstasim perfectam sola diuina potentia dari posse: imperfectam posse naturali.

ARTICVLVS III.

RESPONSIO AD PRIMI AR-
ticuli argumenta.

Ad 1. Arg.

Quidquid
alicui compe-
rit naturaliter
semper ei cō-
uenit, modo
perduret idē
status.

Reliquum est vt argumentis initio quæstionis propositis occura-
mus. Ad primum concedimus, naturale esse animæ dum intel-
ligit, dependere à phantasmatis. Cùm autem obijcitur id,
quod alicui naturaliter competit, semper ei, incolumi natura, conue-
nire: verum id quidem est, nisi ponamus rem ab vno statu ad alium per-
fectiorem, ac supra natiuam ipsi⁹ facultatem transferri. Vel præter vsi-
tatum cursum, aliquo veluti priuilegio naturæ, secus operari. Quod
addimus ex mente eorum, qui concedunt dari Ecstasim perfectam vi-
ribus naturæ.

Ad 2. Arg.

Ad secundum quid responderi debeat, patet ex dictis, videlicet con-
cedendum æquè dependere intellectum à phantasia, & phantasia à
sensibus externis, quoad acquisitionem specierum; non tamen quoad
vsus earum. Etenim licet intellectus abstractior sit à materia, quàm vl-
la potentia inhærens organo corporeo: maior tamen est coniunctio, &
societas inter intellectum, & phantasia, quàm inter phantasia, &
sensus externos ob causam à nobis superius explicatam. Aliam huius
argumenti solutionem lege, si placet, apud Diuum Thomam 1. parte
quæst. 84. art. 7. ad secundum.

Ad 3. Arg.

Ad tertium dicito non oportere, vt semper phantasia apprehendat
singulare eiusdem naturæ cum eo, quod ab intellectu concipitur; sed
aliquid simile, aut ei quoquo modo respondens. Etsi verò Aristoteles
loco citato de solis physicis, ac Mathematicis rebus expressè locutus
fuerit, dicendum nihilominus eandem videri rationem in cæterarum
rerum conceptibus, Ad vltimum quid respondendum sit, constat ex
superioribus,

Ad 4. Arg.

Cap.

17. lib. de con
fess. c. 13. Item
Epist. 112. de
videndo Deo
cap. 11.

ad se magis euocet, atq; adeo à sensibus abstrahat. Alterum est, num in Ecstasi non solum animales operationes, sed etiam naturales, ac vegetatrices ab opere omnino cessent, cum in vtrisque eadem ratio esse videatur. Tertium, num Ecstasis per vim naturæ possit accidere. Ad primū horum dicendum cum D. Thoma 2. 2. quæst. 175. art. 4. licet beati assumptis corporibus gloriosis tota mentis intentione in Deum ferri debeant, non tamen in eis futuram abstractionem à sensibus; quia fiet redundantia quædam ab intellectu ad inferiores vires. Atq; ita secundū ipsam beatificæ visionis regulam poterit simul attendere anima ad phantasmata, & ad externa sensibilia. Non quod ea contemplatio cæteris eminentior non sit, nec quod mens in eam non feratur conatu multo vehementiori, sed quia diuino lumine ita collustrabitur, vt vtrūq; obire queat. His non obstat quod D. Paulus etiam apud eos, qui eum in raptu diuinam essentiam vidisse putant, à sensibus abstractus fuerit, vt annotauit D. Thomas loco citato; defuit enim illi prædicta redundantia ad inferiores animæ vires, quia diuinam essentiam non stabili, vt beati in patria, sed breui, ac transitoria solum visione intuebatur. Adde non constare an anima D. Pauli fuerit tunc à corpore separata, cum ipse id se nescire fateatur. Vnde quid illi circa abstractionem à sensibus re ipsa acciderit, affirmare non possumus: videlicet num mortuo corpore per separationem animæ extincti fuerint in eo sensus; vel non mortuo sopiti duntaxat. Lege Diuum Thomam eadem quæstione articulo 5. & 6.

Ad secundum dubium respondet Abulensis loco citato in Ecstasi ferri omnes potentias, præter intellectum. Ad cuius rei explanationem statuit discrimen inter ligationem potentiarum, quæ in somno fit, & eam, quæ in Ecstasi; quod in somno impediuntur vires cogitrices; ita scilicet, vt externi sensus nihil omnino agant; interni autem, itemque intellectus, aut omnino etiam vacent, cum nulla vigent insomnia; aut certè non nisi obscure, & imperfectè operentur: interim verò, ligatis eo modo potentijs cognoscentibus, naturales vires ad opus expeditiores sint, non occupata alijs functionibus anima. Vnde & tunc cibi decoctio, atque alimenti in totum corpus distributio, multo celerius, commodiusque perficitur. In Ecstasi autem opposito modo res habet. Anima enim, quæ in somno incuruatur; in Ecstasi eleuatur, hoc est, quæ in sopore ad inferiores potentias inflectitur, in Ecstasi ad altiorem videlicet intelligendi vim, rapitur, cæteris in otio relictis. Vt enim ad tam excellentem rerum cognitionem ascendat, colligit se quantum potest, totaque in eam ita impeditur, vt reliquarum potentiarum functiones inhibeat. Ita verò sentit Abulensis etiam operationes naturales in Ecstasi intermitte. Quod ex eo probat, quia qui eam patiuntur, diu sine cibo, ac potu iacent; & quod mirabilius est, nec cordis motio, nec vitalis calor in eis deprehenditur; adeo vt mortui ne sint ambigatur.

D. Thomas secunda secundæ quæstione 175. articulo 5. asserit non requiri ad raptum, vt vires animæ vegetatricis ab opere cessent,

Secundū dubium.
Tertium dubium.

Visio beatificæ non inducit beatitudinem à sensibus.

Eam abstractionem impedit redundantia quædam ab intellectu ad inferiores vires inferiores.

Pro 2. dubio sententia Abulensis.

Discrimen inter ligationem potentiarum in somno, & in Ecstasi.

Sententia D. Thom.

propterea quod agunt per modum naturæ, non autem ex intentione animæ, ut facultates sensitivæ, quarum proinde occupatio minuit intentionem animæ circa intellectivam cognitionem. Nobis videtur, licet vires naturales, ut sunt organo corporeo magis addictæ, ita aliarum operibus minus retardentur; uniuersim tamen facultates omnes, quocumque modo agant, siue naturales sint, siue non, agendi acrimoniam remittere, cum anima in alicuius potentia operationem vehementius incumbit. Cui rei argumento est quod, ut superius dicebamus, qui à cibo legunt, aut scribunt, vel de re quapiam attentius meditantur; minus probe decoctionis officium peragunt, & è contrario. Igitur ad propositam dubitationem respondemus, cum Ecstasis virtute diuina fit, certum esse posse tunc animam eadem virtute ab omnium potentiarum munijis cessare. Vtrum verò ab alijs, præterquam à functionibus sensuum, & facultatis loco motricis, re vera abstineat, non satis compertum esse. Nobis certè verisimilius videtur etiam tunc naturales vires non nihil operari, esto id aliquando exterius deprehendi nequeat.

Diuina virtute potest anima in Ecstasi cessare ab omni operatione.

Quæ rationes confirmant propositam Ecstasim posse naturaliter euenire.

1.
2.

Locus D. August. de Restituto Presb.

3.

Locus Platonis de seipso.

Simile quid narratur de Trismegisto.

Item de Socrate.

Quod ad tertium dubium attinet; pro parte affirmatiua est in primis illud, quod ad primi articuli calcem attigimus. Nam si cum anima rebus alijs nimis intenta est, accidit interdum ut oculus, etsi obiecti speciem in distantia convenienti recipiat, ob nimiam occupationem visionem non edat: cur intellectus non poterit vi naturæ ita se ad rerum sublimium considerationem applicare, ut sensuum functiones deserat? Deinde, quia id ipsum videtur aliquot exemplis confirmatum. Nam de Restituto Presbytero ita narrat D. Augustinus libro 14. de Ciuitate Dei capit. 24. Presbyter fuit quidam nomine Restitutus in Paroecia Calamensis Ecclesiæ, qui quando ei placebat, rogabatur autem, ut hoc faceret, ab eis, qui rem mirabilem coram scire cupiebant, ad imitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferbat à sensibus, & iacebat simillimus mortuo: ut non solum vellicantes, atque pungentes minimè sentiret; sed aliquando etiam igne vreretur admoto, sine villo doloris sensu, nisi postmodum ex vulnere: non autem obnitendo, sed non sentiendo, non mouere corpus, eo probabatur quod tandem in defuncto nullus inueniebatur anhelitus. Præterea, sic Platonem de se ipso narrasse testatur Auctor operis de diuina sapientia secundum Aegyptios libro primo capit. 4. Ego Sæpius animo contemplanus relicto corpore visus sum perfrui summo bono cum voluptate incredibili. Quare hæsi quodammodo attonitus, agnoscens me esse partem quandam superioris mundi, atque adeptum sentiens vitæ immortalitatem, sub luce maxima, quæ neque oratione exprimi potest, neque auribus percipi, neque cogitatione comprehendi. Tandem verò hac contemplatione defessus intellectus, recidit in phantasiam, tuncque illa luce deficiente factus sum tristior. Tale quiddam etiam initio Pimandri legitur de Mercurio Trismegisto, qui in contemplatione naturæ, sopitis iam corporis sensibus, à diuina mente raptum se ait, & de ijs, quæ scire optabat, ab eadem institutum. Socratem etiam commemorat Alcibiades in Conuiuio, aliquando vno gradu diem, & noctem

Te

Text

Text.

Text.

Text. 4

Capitis Noni Explanatio.

Cum autem animalium anima a.) Quia definierat animam esse id, quo sentimus, vivimus, locomovemur, intelligimus; postquam egit de potentia vegetante, sentiente, & intelligente: accedit nunc ad differendum de facultate loco motrice, quam ideò in extremam libri

CAP. IX.

Institutum
huius cap.

Text 40. **C**um autem animalium anima bis duobus sit definita, discernendi, inquam, potentia, quod quidem est opus, officiumque mentis, atque etiam sensus, & insuper etiam movendi motu ad locum accomodato potentia; de sensu quidem, & intellectu hæc sint determinata, ac pertractata. Deinceps autem de eo, quod movet, quidnam sit ipsius anime, consideremus oportet, utrum una quedam ipsius sit pars separabilis magnitudine, vel ratione, an ipsa anima tota: et si pars sit aliqua, utrum sit alia quedam propria præter eas, quæ dici solent, & eas, quas diximus, an istarum aliqua una?

Text 41. Atque hic existit continuo dubitatio, dubitabitque non iniuria quispiam, quomodo partes anime, & quot oporteat dicere: nam infinitæ quodammodo, & non eæ solùm esse videntur, quas diuidendo quidam dixerunt, rationis, inquam, particeps, & irascendi, ac cupiendi principium, vel ut alij, rationis particeps, & rationis expertus. Per differentias enim, quibus hæc diuidunt, & separant partes, & aliæ partes esse videntur, quæ maiorem inter se se, quam dictæ distantiam habent. Vegetatiua, inquam, quæ quidem & plantis, & vniuersis animalibus inest. Et sensitiua, quam nec ut rationis expertem, nec ut eiusdem participem quisquam facile ponet. Præterea imaginatiua, quæ ratione quidem ab omnibus est diuersa, cui verò sit iungenda, ut sit idem, quod illa, aut à qua seiungenda, ut sit alia ab illa, magnam dubitationem habet profectò, si quis seiunctas anime partes, separatasque ponat. Insuper appetitiua, quæ, & ratione, & vi alia, diuersaque sine dubio ab vniuersis esse videtur. Absurdum autem est hæc à cæteris diuellere partibus: sit enim & in particeps rationis voluntas, & in ratione vacante cupiditas, atque ira. Quòd si tres in partes diuidatur anima, in vnaquaque profectò partium inerat appetitus.

Text 42. Sed ut redeamus unde digressi sumus, quid est id, quod movet ipsum animal loco, quo de nunc disputatio nostra est instituta? motu namque eo, quo incrementa, decrementaque suscipiuntur, qui quidem omnibus animantibus inest, id mouere sanè videtur, quod vniuersis inest eisdem: principium, inquam, generandi, ac nutriendi. De respiratione autem expiratione, & somno, atque vigilia posterius considerare oportet. Nam & hæc ipsa magnam dubitationem, difficultatemque habent. Nunc est de motu ad locum accomodato considerandum

Text 43. & prosecutio ad appetitum pertineat: vegetandi verò actio non requirit imaginationem, & appetitum

Text 44. & appetitum

partem ultra sensum, & intellectum extrahat neciecit; quia hæc motio non perficitur nisi aliqua vel sensus, vel intellectus notitia præeunte. Querit ergo de potentia motrici non quavis, sed quæ principium est progressionis, & incensus animalium; utrum ea sit aliqua anime pars, seu facultas; an ipsa anime substantia; rursumque si potentia anime constituenda sit, utrum à cæteris distinguatur, nec ne.

b Atque hic existit continuo dubitatio. Quia propositæ quæstiones expediri commodè non possunt, nisi prius de facultatum numero constet, dubitatione interponit de anime partibus, quot sint. Enim verò nec diuisio, quam Plato 7. de Repub. tradidit in iram, cupiditatem, & rationem; neque illa, quam ipsi Aristoteles ultimo cap. libri primi, & primo cap. lib. 6. Ethicorum afferit, videlicet in rationis compotem, & ratione carentem, omnes anime partes ambitu suo videntur coercere; quod adductis hinc inde rationibus pertractat.

c Sed ut redeamus. Id, quod ad presentem disputationem attinebat, discutit, concluditque vim mouentem non esse potentiam vegetandi, sentiendi, intelligendi, aut appetendi. Nam primum quòd non sit facultas vegetandi ex eo patet, quia omnis motio est coniuncta cum imaginatione, & appetitu, cum sit ad fugiendam, prosequendum vel aliquid imaginatione perceptum; & omnis fuga, appetitum

Queritur de
partibus anime
quot sine
numero.

Concluditur
vim mouentem non esse
potentiam
vegetandi.

appetitum, cum in se etiam plantis, quibus neutrum horum conuenit; Item quia si mouendi & vegetandi potentia idem esset, sequeretur etiam stirpium genera, quae vegetandi facultate pol-
lent habere instrumenta ad progressionem idonea, quod falsum esse constat.

Probatur ite-
sam.) Eadem ratione osten-
dit vim progrediendi non
esse sensum, quia constat
quaedam esse animalia, quae
non mouentur loco, sed
eadem fixa sede vitam
agunt (Graeci Zoophy-
ta vocant, Latini planta-
nimalia nuncupare pos-
sunt) quaeque sensum habent,
& tamen facultate loco
motrici praedita non sunt,
cum organis ad diuersa
loca aduanda careant.

Eandem di-
stingui ab
intellectu.

in a dicitur
autem non est
motus

Facultate mo-
uentem non
esse appetitu.

Concluditur
non in
motu non est
appetitum
ibidem

d Pari modo nec ip-
sam.) Eadem ratione osten-
dit vim progrediendi non
esse sensum, quia constat
quaedam esse animalia, quae
non mouentur loco, sed
eadem fixa sede vitam
agunt (Graeci Zoophy-
ta vocant, Latini planta-
nimalia nuncupare pos-
sunt) quaeque sensum habent,
& tamen facultate loco
motrici praedita non sunt,
cum organis ad diuersa
loca aduanda careant.

e At vero neque ratio-
cinandi vis.) Probat non
eamdem esse facultatem
motiuam & intellectuam,
quia intellectus, vel acti-
uus est, vel contemplati-
uus; neuter autem princi-
pium progressionis haberi
potest; non contemplati-
uus; hic enim, quae talis est,
nihil quod in actionem
cadit, considerat: progres-
sio autem non nisi fugien-
tis, aut amplectentis actio
est. Non practicus, quia
hic sepe numero quid am-
plectendum, aut declinan-
dum sit proponit, nec ta-
men actio sequitur, ut pa-
ter in ijs, qui cupiditate
magis, quam ratione du-
cuntur. Postremo, quod
facultas mouens non sit
appetitus, siue concupisci-
bilis, siue irascibilis, con-
firmat ex eo, quia saepe in
clinante appetitu ad aliquem

derandum, quidnam id tandem sit, quod ipsum animal mo-
tu mouet progrediendi. Patet itaque non esse ipsam pote-
tiam nutriendi. Nam alicuius gratia semper hic motus ef-
ficatur, estque cum imaginatione, vel appetitu: nihil enim
non appetens, aut fugiens hoc motu cietur, nisi forsitan vi.
Praeterea Plantae quoque tali scierentur profecto motu, par-
temque aliquam ad hunc motum, ut instrumentum, haberent.
d Pari modo nec ipsam sentiendi vim motus huiusce prin-
cipium esse constat: sunt enim animalium multa, quae sen-
sum quidem habent, manent tamen, & semper immobilia
sunt. Quod si natura nihil facit frustra, neque necessarium
quicquam omittit, nisi in animalibus membris captis, ac imper-
fectis, atque animalium haec & perfecta sunt, & non mem-
bris capta, cuius id indicium est, & generant enim & sta-
tum, decrementaque suscipiunt, haberent & eas ipsa profe-
cto partes, quae progrediendi sunt instrumenta. e At vero
neque ratiocinandi vis, & id, quod intellectus appellatur,
principium est mouendi. Intellectus enim contemplatiuus
nihil eorum, quae sub actionem cadunt, contemplatur, neque
dicit quicquam omnino si sit fugiendum, an persequendum.
At motus semper aut fugientis, aut persequentis quippiam
est. Actiuus etiam cum rem aliquam huiusmodi contem-
platur, minimè iam fugere, aut persequi iubet: at tamen si res
illa terribilis sit, cor ipsum mouetur, si afficiens voluptate,
pars aliqua alia corporis agitatur. Praeterea intellectus
nonnunquam iubet, ratioque fugere aliquid, aut persequi
dicit, at non obtemperat homo, neque mouetur, sed agit cu-
piditate, ut in ipso fieri solet incontinente. Omnino autem
per sepe fieri videmus, ut non medeatur iisce, qui medi-
cinam habet, nec iisce conficiat statuum, qui statu-
ariam habet artem. Propterea quod non ars ipsa, ne-
que scientia, sed aliquid aliud hanc habet vim, &
potentiam, ut per ipsam artem aliquid scientiarum gaga-
tur. At vero nec appetitus auctor, atque princeps huius est
motionis: continentes enim quanquam appetunt, atque cu-
piunt, non tamen agunt ea, quae cupiunt, sed intellectum
ipsum sequuntur, rationique obtemperant.

motam, motus non exhibetur.

Text. 45.

Text. 46.

Text. 47.

Text. 48.

Cap

Capitis Decimi Explanatio.

Identur igitur duo a) Capite superiori docuit quid non esset vis mouēdi, nunc quid sit, ostendit. Et quoniam facultas motrix aut est dirigens, aut impellens, aut exequens, docet quoniam sint principia, a quibus potentia motum exequens dirigitur, & impellitur. Statuit ergo intellectum practicum, & appetitum esse principia motus progressionis; monetque nomine intellectus practici comprehendendi quoque imaginationem, eo quod inter se munere consentiant. Ut enim homines ad motum, omnemque

Ostenditur hoc capiteque sit vis motiva Intellectum practicum, & appetitum esse principia motus progressionis.

C A P. X.

Videntur igitur duo a) hęc esse mouentia, vel appetitus, vel intellectus, si quis imaginationem, ut quamdam intellectiōnem esse ponat. Nam & homines magis imaginationem, quam scientiam plerumque sequuntur, & in ceteris animalibus non intellectio, neque ratio, sed imaginatio inest. Hęc igitur ambo, intellectus & appetitus, mouendi motu dicto, principia sunt. Intellectus is, inquam, qui alicuius gratia ratiocinatur, quique principium est agendi, atq; hic sine ab intellectu contemplatiuo differt. Appetitus etiam omnis alicuius est gratia, cuius enim est appetitio, id est principium intellectus actiui: at ipsum vltimum principium est actionis. Quare non sine ratione principia mouendi videntur hęc esse duo, appetitus, inquam, & mens ea, quę principium est agendi. Ipsum enim appetibile mouet: & propterea mens mouet, quod appetibile ipsi principium est. Imagination quoque cum mouet non absque appetitione mouet. Vnum igitur est id, quod mouet, ipsum, inquam, appetibile. Nam si duo intellectus, atque appetitus mouent per aliquam communem vtique formam mouerent. Nunc autem intellectus quidem non videtur absque appetitu mouere, voluntas enim appetitus est quiddam. Atque cum sit motus per rationem, & etiam per voluntatem sit. Appetitus autem absque ratione mouet, cupiditas enim, & ipsa quidem est appetitus. b) Intellectus igitur rectus est omnis: at appetitus atque imaginatio & recta est, & non recta. Quo circa semper quidem ipsum appetibile mouet: hoc autem est, aut verē bonum, aut apparens bonum: attamen non omne bonum mouet, sed id, quod sub actionem cadit: sub actionem autē cadit, quod aliter se habere etiam potest. Patet igitur talem animę vim, atque potentiam principium esse mouendi, quę quidem est ea, quam appetitum consueuimus appellare. c) Constat enim eos oportere, qui partes animę diuidunt, si modo potentias ipsas diuidant,

Text. 49.

Text. 50.

Text. 51.

Text. 52.

actionem ratione diriguntur, sic brutę animantes imaginatione; ac nonnunquam etiam homines, cum animi perturbatio rationem vincit. Hoc verō assertū probat, quia tam appetitus, quam intellectus spectant aliquē finem motu progressionis obtinendum. Aduerte autē intellectum practicum esse principium dirigens; appetitum verō principium impellens, quia ad intellectum practicum pertinet quid fugiendum, amplectendum vē sit proponere, & appetitus officium est rem obiectam fugere, vel amplecti. At quoque intellectum, qui mouet, ratiocinari ob aliqd; quia contemplatiuus propter se speculatur veritatem, practicus autem gratia ceteris, siquidem omnis appetitio fertur in aliquid assequendum, & intellectus practicus est, qui mouet appetitum, vnde & appetibile dicitur finis, a quo intellectus practici consideratio incipit.

b) Intellectus igitur rectus est omnis. Ex dictis occasionem sumit explicandi cur interdum in appetitionibus, motibusque erramus, assertens in primis intellectum omnem rectum esse, quod interpretandum est de assensu communium principiorum, siue ad contemplationem pertinet.

Circa primā principia nullum contingere errorem in intellectu.

ant, ut Omne totū est maius sua parte, siue ad actionē, ut Nulli nocere fas est. Itaq; circa primā principia nullus contingit error, sed neq; in ijs, quę de primis principijs practice ducuntur, cum recte, ac solerter, quid a mandū, fugiendū vē sit consideramus. Sic demum appetibile semper mouet, sed hoc aut simpliciter bonū est, cum recte rationis iudicio, regulęq; respondet; aut solā speciem boni gerit, qua nihilominus appetitū ad se allicit, nisi enim ut bonū, & appetibile representetur, nullam efficit motionem; quod certe argumento est appetitū inter alia, quę in ipso animali interius mouēt precipuam locum tenere,

Appetibile aut bonū est aut apparenter bonum.

Fit Constat

c Constat etiam eos oportere.) Reijcit Platonica diuisionem facultatum animæ in vim rationis, iræ, & cupiditatis, propterea quod manifestum sit plures esse animæ potetias, nimirum vim nutriendi, sentiendi, intelligendi, deliberandi, appetendi. Vbi aduerte quod ait potentiam intelligendi, & deliberandi magis inter se differre, quam facultatem irascendi, & cupiendi, interpretandum id esse ex parte obiecti, quatenus simpliciter intellectus circa vniuersalia, & æterna versatur, deliberatio verò circa singularia: & qualiter se habere possunt, re enim vera vna, & eadē potetia est, quæ intelligit & deliberat, distinguatur.

d Cum autem appetitiones,) Declarat quinam appetitus hominem moueat aius esse duplices superiores, qui ratione sequitur & inferior, quæ phantasia ductu agitatur, id autem probat ex contrariis actionibus circa idē obiectum, quas eodem tempore elicimus. Visitur autem hæc appetitionum repugnantia in homine duntaxat quia solum presentis, & futuri temporis disiunctione exacte percipit.

e Cum tria sint,) Colligit ea, quæ cernuntur in animalium motione, tria esse. Primum est id, quod mouet: secundum id, quo mouet: tertium, quod mouetur. Rursum id quod mouet duplex est, aut enim est immobile, aut ita mouet, ut moueatur. Immobile est ipsum appetibile. Quod mouet, & mouetur, est appetitus, qui motus ab obiecto, mouet membra. Huic mouenti adde vim directricem siue sit intellectus siue phantasia, quæ ab obiecto per speciem mota appetitum mouet cum nihil nisi cognitum appetamus. Id autem, quod absolute dicitur moueri, est animal. Denique id, quo mouet, est pars corporis qua motus administratur.

f Nunc ut in summa.) Breuiter quid de organo progressionis asserendum sit, colligit, docens id ibi esse oportere, ubi est principium & finis motus; itemque debere immobile esse. Quod exponit similitudine cardinis quo ostium inicitur; namque circa concauum ipsius cardinis, & conuexum forium, motus inchoatur & finitur, quia fores

in cardine circūuoluuntur, nec aliorsum oberrant. Idem quoque humani corporis fabrica ostendit. Namque in commissa ostium, vniuersum conuexum alterius concauo ita affuit, ut vno quiescente alterum moueatur. Ita verò necessarium est, ut donec, quod mouetur, super aliquo fixo, & immobili ceatur, atque ad eundem inicitur, & terminus motionis sit, sic in incessu, vno pede consistente, pergit alter. Porro ex his conuenit esse vult Arist. cor, vel proportionale cordis esse commune organum motus in animalibus, quia in medio, quasi in centro sphaeræ consistens, licet perpetuo motu agatur, quodammodo quiescit, quatenus eidem parti corporis semper adheret, & a nullo alio motu accipit. Itaque conuenit cordi motus principium, quatenus omnibus membris spiritus vitales & calorem imperat; simulque in eo motionis terminus visitur, quia ita mouet, ut predicto modo quiescat.

In animalium motu reperitur tria.

Organum progressionis ibi esse ubi principium & finis est motus.

Omne quod mouetur super aliquo fixo moueri.

dant, atque separent complures ipsas esse concedere: nutriendi principium, sentiendi, intelligendi, deliberandi, & appetendi: hæc enim plus inter se differunt, quam potentia cupiendi, ac irascendi. Cum autem appetitiones inter se se contrariae fiant, quod quidem tum fit, cum ratio, cupiditasque contrariae sunt, idque fieri solet in his, quæ sentiunt, atque percipiunt tempus (mens enim ob futurum retrahere iubet: cupiditas verò presens ipsum persequitur: nam quod iam afficit voluptate, id simpliciter afficere voluptate & absolute bonum esse videtur, ex eo sane, quia futurum non respicitur) Specie quidem vnum id est profectio, quod mouet, appetituum, inquam, ut appetituum est, atque appetibile omnium est mouetium primum (hoc enim mouet, & non mouetur mente, aut imaginatione perceptum) numero verò plura sunt ea, quæ mouent. At verò cum tria sint in animalium motu: vnum id, quod mouet, secundum id, quo mouet, & tertium id, quod mouetur, atque id, quod mouet sit duplex, nam aliud est immobile, aliud mouet, atque mouetur, immobile quidem id bonum est, quod sub actione cadit, id verò, quod mouet, atque mouetur, immobile quidem id bonum est, quod sub actione cadit, id verò quod mouet atque mouetur est ipsum principium appetendi (mouetur enim id, quod appetit, ea ratione, qua appetit, & appetitio est motus quidam, vel operatio) id autem, quod mouetur, est animal ipsum: at quo mouet appetitus, ut instrumentum, id iam corpori tribuendum est. Quo circa de ipso tunc est contemplandum, cum de communibus animæ, corporisve operibus, atque officijs contemplabimur. Nunc ut in summa dicamus id, quod mouet, ut instrumentum, ibi est collocandum, ubi idem principij ratione, finisve subit, ut in cardine fit: hinc enim conuexum, & concauum est, quorum alterum finis, alterum principium est. Quapropter alterum quiescit, alterum mouetur. Sunt ratione quidem diuersa, magnitudine verò non separantur: vniuersa namque pulsus, tactusque mouetur. Id circo oportet perinde, atque in circulo aliquid manere, & hinc incipere motum. Omnino igitur, uti diximus, hoc sui ipsius motuum est animal, quo est appetituum. At appetituum sine imaginatione non est: omnis autem imaginatio, aut rationis est particeps, aut est sensitua, atque huius & belluæ participes sunt.

Text. 53

Text. 54

Text. 55

Text. 56

Capitis Undecimi Explanatio.

Intererat Aristoteles superiori capite de principijs motus animalium perfectiorum: quærit nunc an etiam imperfectis motrix facultas conveniat. Ac primum docet constare inesse illis appetitum; siquidem dolore, voluptateque afficiuntur; unde etiam liquet competere eisdem imaginationem, quia omnis appetitio cognitionem sequitur: non habere tamen perfectam imaginationem, sed indefinitam, cum vel

Animalibus imperfectis suum inesse appetitum.

A Tenim considerandum est etiam quidnam sit id, quod imperfecta animalia motu ciet, quibus sensus inest tantummodo tactus, atque inuestigandum est, si his etiã inest imaginatio cupiditasve nec ne: & enim dolor atque voluptas his inesse videtur, quod si hæc insunt, & cupiditatem necesse est eisdem inesse. At quonam pacto his imaginatio inest? An asserendum est, ut videtur, hæc & in his inesse imaginationem, inquam, atque cupiditatem: verum ut indeterminatè mouentur, sic & hæc ipsis insunt indefinitè. ^a Imaginatio igitur sensitiva ratione etiam expertibus, ut diximus, animalibus inest. At deliberatiua his inest tantum, in quibus ratio inest: nam utrum hoc agat, an hoc, rationis iam opus, atque officium est: atque necesse est vno quodam metiri, maius enim persequitur: quare potest vnum ex pluribus phantasmatis facere. Et hæc est causa sanè cur non omnis imaginatio videtur opinionem habere, quia eã, quæ est ex ratiocinatione non habet: at hæc illam nimirum habet. Quapropter deliberatiuum appetitus non habet. ^b Vincit autem interdum appetitus, mouetque voluntatem, interdum hæc illum, appetitus, inquam, appetitum, ut sphaera, cum incontinentia sit: atque semper superior magis est princeps, mouetque natura. Quo fit, ut tres iam motus efficiantur. Ea verò ratio, cui scientiæ tribuuntur, non mouet, sed manet. Cum autem existimationum, ac rationum alia sit vniuersalis, alia singularis (illa namque dicit, omne bonum bonoribus esse afficiendum, hæc verò dicit, me bonum esse) hæc iam opinio mouet, non illa vniuersalis, quin potius ambæ mouent: at illa quiescens magis: hæc autem non quiescens.

causa est, cur bratis non conveniat opinari; quia licet habeant phantasiam, non tamen uti possunt syllogismo, per quem vnum alteri præferendum concludant.

^b Vincit autem interdum. ^a Monet interdum deliberationem rationis ab inferiori appetitu vinci, quanquam deliberationis vis suapte natura inferiorem appetitum regit, ac mouet: sicuti & in cœlesti motu superiores globi subiectas sibi sphaeras circanuehunt, quæ mouendi ratio maximè ordinata est, cum natura poscat, ut infima altioribus pareant, eorumque vim, & imperium sequantur.

sed stabili degant, vel ap-
pulsu iucundi & molesti
non ad certum aliquem lo-
cū, sed indefinitè circantur.

^a Imaginatio igitur, ^y
Regreditur ad declarandū
primum principium mo-
tus in hominibus, atque
esse rationem deliberatam,
quæ solis animalibus iudi-
cis, & intelligentia prædi-
tis conuenit: quia consula-
re quidnam fugiendum,
amandumve sit, opus est
altioris ordinis, quam ut
bratis accommodari possit.
Mone: autem in delibera-
tione accipiendam esse vnā
regulam, vel finem, aliquid-
ve eiusmodi, quo metiamur
quid potius agendum sit,
quandoquidem in id quis-
que fertur, quod maius præ-
stantiusve æstimat; id verò
non nisi secundum aliquā
mensuram, hoc est, secun-
dum accessum ad id, quod
præcellentius est, dijudicari
solet. Unde planum est, in-
quit, rationem delibera-
ntem è pluribus vnum face-
re, quatenus vnum cæteris
anteponit. Namque è tri-
bus, quæ se illi offerunt, al-
terum reijcit, altero ut men-
sura utitur, tertium approbat
amplectiturque. Atque hæc

In hominē ratio delibe-
rans est pri-
mum motus
principium.

Bratis non
conuenit opi-
nari.

Capitis Duodecimi Explanatio.

Omne viuēs
nutriendi fa-
cultate esse
preditum.

Comparat hoc capite inter se facultates animæ, ut pateat quæ ordinem inter se habeant, quæ necessariæ, quæ uero utiles tantum sint. Statuit igitur duas conclusiones, quarum prior ita se habet. Omne viuēs quædiu uiuit, vegetandi, seu nutriendi facultate pollet: sensu uero solæ animantes indigent. Hæc quoad priorē partē suadet, quia necesse est quodlibet viuēs

primò augescere, tum stare, postremò imminui, idest, quia oportet ut ad perfectionem magnitudinis assequendam moueatur, & ea obtenta aliquantulum consistat, ac tandem urgente senio in deterius ruat. Quod non nisi interuentu nutritionis fit. Quoad posteriorem uero partem, quia corpora non perfectè composita, ut plantæ, in quibus terræ concretio nimis dominatur, nequeunt habere tactum, qui omnium sensuum primus, ac reliquorum fundamentum est, siquidem tactus mediocritatem quandam exigit, & nonnullam euocationem à materia, ut formas sensibiles recipiat.

a Animal autem. } Secunda conclusio. Omnia animalia tactu, & gustu, qui tactus quidam est, prædita sunt. Hanc probat, quia in natura nihil temerè accidit, sed omnia ad aliquè finem tendunt, quare animalia, quæ loco mouentur, necessariò progrediendi facultatem ob aliquem finem obtinebunt, utique ad salutaria conseruanda, & declinanda noxia: atqui hoc præstare non possent, nisi tactu, & gustu prædita essent, habent igitur hos duos sensus. Quod si quis obijciat conchyliæ, & quæcunque saxis adherescunt, non moueri loco; & nihilo minus uiuere, ac sentire. Occurrit huiusmodi animantes haud quaquam egere facultate loco motrici, quia alimentum conseruatum habent, cæteræ uero longe positam, quod proinde motu inuestigare debent.

Sola animā-
tia indigere
sensu.

Animalia
omnia gustu
& tactu pol-
lere.

Obiectio.

Dilatio.

CAP. XII.

Necesse est igitur omne, quod uiuit, animamq; habet nutriendi vim habere ab ortu, generatione uero usq; ad interitum, corruptionem uero suam, necesse est enim omne quod est ortum, accretionem, & statum, & decretionem habere, quæ quidem, ut patet, sine nutritione fieri nequeunt. Necesse est igitur uniuersis his, quæ accrescunt, atque decrescunt, inesse potentiam nutriendi. At non in omnibus uiuentibus necesse est sensum esse: etenim neq; ea possunt tactum habere, quorum corpus est simplex, quæq; non sine materia formarum sunt susceptiua: neq; fieri potest, ut sine hoc sensu animalium quicquam in rerum sit ratione. a Animal autem necesse est sensum habere, si nihil facit frustra natura: nam uniuersa, quæ natura conficiuntur, gratia sunt alicuius, aut sunt casus eorum, quæ alicuius causa fiunt. Si igitur corpus, quod habet vim gradiendi, non haberet sensum, corrüperetur sanè: & non ad suum proficisceretur, perueniretq; finem, quem quidem opus esse nature constat. Quo namq; pacto nutrietur? Immobiles enim adest nutrimentum in eo loco, ubi sunt orta, quo nutrirî possunt suapte natura. Fieri autem nequit, ut corporum quicquam mobile, atque ortum, animam quidem habeat, discernentemq; mentem, sensu autem uacet. Cur enim non habebit? aut enim anima, aut corpori id ipsum melius erit. At neutri uidetur melius esse: illa namq; ob hoc non intelliget magis, illud autem, non ob ipsum magis persistet. Nullum igitur, uti diximus, non immobile corp⁹ habet animā absq; sensu. Atqui si sensum habet, necesse est ipsum, vel simplex corpus, vel mistum esse. Sed fieri non potest, ut sit simplex; non enim habebit tactum, at hunc sensum inesse necesse est; c quod quidem ex hisce perspicuum euadere potest. Nam cum animal omne corpus sit animatum, corpusq; omne tangibile sit, tangibile autem, sit id, quod est sensibile tactu, necesse est & animalis corpus vim habeat sentiendi tangendo, si debeat ipsum animal conseruari. Cæteri namq; sensus per alia quædam externa sentiunt, odoratus, inquam, visus, ac auditus: tangens autem nisi sensum habeat, non poterit alia quidem fugere, alia autem capere. Quod si ita sit, fieri non potest, ut ipsum animal conseruetur. Quapropter & ipse gustus, qua-

Text. 59.

Text. 60.

Text. 61.

Text. 62.

Text. 63.

b Fieri autem nequit) Diceret aliquis gradientia si intellectivi affecta sint, possit per eam

Text. 64.

si tactus est quidam: est enim alimenti sensus: at alimentum corpus est, quod tactu percipitur. Sonus autem & color, & odor non nutriunt, nec accretionem, decretionemve faciunt. Quare necesse est ipsum gustum tactum quendam esse quia rei tangibilis, ac nutritivæ est sensus. Hi igitur sensus necessarii sunt animali: atque perspicuum est fieri non posse, ut sit animal absque tactu. At ceteri sensus, boni sunt gratia, & definito iam generi, non cuius animalium sine ullo discrimine, sed cuidam, ut gradienti, necesse est insint: nam si conservari debeat non solum tangendo, sed eminus etiam sentire ipsum oportet. Quod quidem erit, si per externum sentire medium possit hoc pacto, ut à sensibili quidem medium, ab hoc autem ipsum patiat, ac moveatur. Nam ut in motu ad locum accommodato fieri solet, cum per multa efficitur (primum namque movens pellit secundum, pellendoque facit, ut illud pellat id, quod deinceps post illud est collocatum: sitque hoc pacto motus per medium: atque primum quidem pellit, & non pellitur: ultimum autem pellitur, & non pellit, medium vero pellitur, atque pellit: & interdum plura sunt media, interdum pauciora) sic & in alteratione fieri solet, hoc excepto duntaxat, id inquam, quod alterat eodem in loco manere: Veluti si quispiam in ceram tinxerit, usque ad id mota est, usque quò tinxit: lapis autem non movetur, at aqua ad distantiam longam, aer autem ad longiorem movetur, atque agit, & patitur, si maneat, sitque unus & non divisus. Quapropter & de reflexione melius est aerè à figura, coloreque pati, quo usque sit unus (est autem unus in ipso levi) quàm egredientem visionem frangi, atque reflecti censere. Quo circa rursus hic movet visum perinde, atque si signum, quod in ceram imprimitur, transmitteretur usque ad finem.

L. 3. c. 1. q.
unica art. 2.

omnibus animantibus, & quæ nam eius sit necessitas iam alibi in hoc opere exposuimus.

iucundam, ac molestum dijudicare, atque adeò non indigere sensu. Respondet fieri non posse, ut ullam corpus mentem habeat, & sentiendi facultate non polleat, quia alioqui talis animæ, & corporis unio neque in animæ, neque in corporis bonum caderet. Non in bonum animæ, quia anima intellectiva idè corpori unitur, ut sensuum ministerio rerum notionem sibi compareret, qui finistunc cessaret: non in bonum corporis, quia non ob id corporis compago firmior, aut diuturnior efficietur.

c Quod quidem ex hisce perspicuum) Iterum suadetur etiam, & gustum omnibus inesse animantibus; non ita verò reliquos sensus auditum, aspectum, olfactum: qui animali non dantur ob necessitatè, sed utilitatè, atque ipsi potissimum, cõpetant, quæ prævisione subeant, dantur enim à natura ad ea, quæ procul sunt participanda. Unde eorum objecta prius medium externum immutat; deinde per id ad sensoria sui imaginem traiciunt. Quo autem pacto intelligendum sit gustum inesse

Fieri nequit
ut corpus mentem habeat,
& sensibus non polleat.

1. conclusio.

Repetit, illustratque hoc cap. duplicem conclusionem. Prima est, nullum animal esse corpus simplex, aut vno elemento constans; sed ex omnium permissione concretum. Hanc probat, quia omnibus animantibus competit sensiterium tactus, quod simplici elemento constare non potest, cum mediocritatem, & temperationem exigat, quæ in compositis duntaxat visitur. Vnde ea, quæ terrestri materia nimis abundant, sensu carent, etsi vegetentur, sicuti plantæ, & his vicina, cognatavè, ut capilli, & ossa.

2. conclusio.

Hæc cum ita sint) Secunda conclusio est, Animal tactu destructo statim interire. Hanc suadet, quia nihil magis animantibus necessarium est, quàm huiusmodi sensus, cum reliqui dati eis fuerint à natura, ut meliùs, & commodiùs possint vivere, siue ad ornatum, & meliorem notam. Atque ex prædicta tactus necessitate fit, ut exuperantia obiecti tangibilis per se corumpat animal, quatenus dissolvit temperiem tactus, exuperantia verò reliquorum sensibilibium non nisi ex accidenti, cum videlicet tactiles qualitates patiter invehit, quarum excessus non solum eiusmodi sensuum instrumenta, sed ipsam quoque tangendi organum penitus labefaciat.

At qui perspicuum est fieri non posse, ut corpus animalis sit simplex, igneum, inquam, aut aqueum, aut aereum. Nam nullus alius sensus absque tactu haberi potest: corpus enim animalis omnis, ut dictum est, vim habet sentiendi tangendo: Cætera autem elementa præter terram instrumenta sensus fieri possunt. Atque omne tale per aliud sentiendo sensum nimirum efficit, & per media: at tactus in tangendo sensibilia sua, consistit. Quapropter & hoc nomine nuncupatur. Atque tametsi cætera quoque sensuum instrumenta tactu sentiunt, tamen per aliud medium sentiunt: at ipse tactus per se ipsum solus sentire videtur. Quibus efficitur, ut nullum talium elementorum corpus sit animalis. At verò neque terreum esse potest: tactus enim veluti mediocritas est omnium tangibilium: & instrumentum ipsius non modo terræ differentiarum est susceptivum, sed etiam calidi, frigidi que, cæterorumque omnium tangibilium: & ideo neque ossibus, neque pilis, neque talibus partibus ullis omnino sentimus, quia terreæ sunt. Hinc & Plantæ omnium sensuum sunt, ut patet, expertes, quia & ipsæ terreæ sunt. At absque tactu fieri non potest, ut alius quisquam sit sensus, huius autem instrumentum sensus, neque terræ est, neque cæterorum ullius elementorum. Hæc cum ita sint patet animalia necessariò mori, cum hoc solo sensu tactus privantur; neque enim fieri potest, ut hunc sensum non animal habeat, neque si animal est, alium sensum præter hunc habere necesse est. Et propterea fit, ut cætera quidem sensibilia non corrumpant suis exuperationibus animal, color, inquam, sonus, & odor, sed ipsa tantum sensuum instrumenta nisi per accidens; ut si simul cum sono pulsio, ictusque fiat, et si à rebus, quæ videntur, atque ab olentibus, alia moveantur, quæ tactu corrumpunt: sapor etiam hoc sanè corrumpit, quo simul accidit ipsum tangibile esse. Exuperationes autem tangibilium, ut calidorum, frigidorum, & huiusmodi ipsum interficiunt, atque interimunt animal. Exuperatio enim sensibilis cuiusvis sensus destruit instrumentum, atque deaestrat. Quare & tangibile exuperans ipsum destruit tactum. At hoc sensu definitum est animal, sine namque tactu fieri non posse, ut sit animal, demonstravimus. Quamobrem exuperationes eorum, quæ tactu percipiuntur, non solum instrumentum ipsius sensus, verum etià animal ipsum interimunt, atque corrumpunt: quia necesse est animal hunc solum habere. Cæteros autem sensus animal habet, non ut sit, sed ut benè sit, ut antea diximus: visum enim habet, ut videat, quoniam & in aere, & in aqua, & omnino in perspicuo degit. Gustum autem ob id, quod voluptate afficit, aut dolore, ut in alimento ea sentiat, & cupiat, ac moveatur, & auditum ut aliquid significetur. Linguam præterea, ut ipsum aliquid alij per ipsam significet.

Text. 66.

Text. 67.

Text. 68.

Quæ.

Q V A E S T I O I.

DISTRIBVATUR NE RECTE APPE-
titus in intellectiuum, & sensitiuum.

A R T I C V L V S I.

VIDERI NON RECTE DISTRIBVI.

Væ proximis capitibus de appetitu, & vi motrici dis-
seruit, expendenda à nobis hoc loco sunt. Atque in pri-
mis quæstionem propositam de eo tantum appetitu ex-
citamus, qui cognitionem sequitur. Constat enim præ-
ter appetitum sensitiuum, & intellectiuum, alium quo-
que dari tam animatis, quàm inanimatis rebus commu-
nem, quem naturalem vocant, qui nihil est aliud, quàm inclinatio,
qua vnumquodque nulla præeunte notitia fertur in id, quod sibi con-
ueniens est, vt propensio materiæ in propriam formam, qua de re lege
D. Diony. 4. cap. de Diu. nom. D. Thomam in quæstionib⁹ de veritate
q. 25. art. 1. & 1. p. q. 78. art. 1. & 1. 2. q. 26. art. 1. Quod igitur appetitus
etiam hac limitatione sumptus non rectè dispertiatur in sensitiuum, &
intellectiuum, hisce rationibus videtur ostendi. Potentiæ distinguun-
tur per obiecta: atqui hi duo appetit⁹ in idem obiectum feruntur; non sūt
ergo potentiæ diuersæ. Probatur minor, quia vterq; est inclinatio in
suū bonū, eoque adepto similiter delectationem capit. Secundo, sicuti
apprehensionem sequitur appetitio, ita appetitionē motio ad locum:
sed facultas loco mouēs non est diuersa in ijs, quæ ratione carēt, & quæ
ratione prædita sunt; ergo nec facultas appetens. Tertiò, Vis cognos-
cēs nec appetitus sensitiu⁹ est, nec intellectiuus; & tamen est appetit⁹;
ergo diuisio illa non est perfecta. Probatur minor, quia perturbatio-
nes, seu passiones animæ, sunt propriæ appetitus, & tamen hæ ad cog-
noscentem vim spectant: Nam ægritudo, teste Cicerone 4. Tuscula-
narum quæstionū, definitur Opinio recens mali præsentis, in quo de-
mitti, contrahivè animo rectum esse videtur. Latitia opinio recens bo-
ni præsentis, in quo efferri rectum censetur. Metus opinio impenden-
tis mali. Denique vnaquæque cæterarum affectionum dicitur opinio,
sive existimatio; quæ vt planum est, non nisi ad potentiam cognitricē
spectat. Adde quòd authore D. Augst. lib. 12. de Trin. c. 12. serpens,
qui primis parentibus peccatum suasit, adumbrabat, significabatvè ap-
petitum sensitiuum; at persuadere ad vim cognoscentem pertinet.
Quartò, Admiratio, & risus sunt affectiones alicuius appetitus; sed
non intellectiui; aut sensitui: ergo alteri⁹. Quare ex vna parte viden-
tur plures distinguendi appetitus, ex alia pauciores.

Qui sit appe-
titus natura-
lis.

Appetitum
non destri-
bi in intelle-
ctiuum & sen-
sitiuum

Probatur 1.

41

AR.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS
affirmatiua quæstionis.Vnica asser-
tio.

ASserendum tamen est cum Aristotele hoc in lib. cap. 10. text. 17. & 1. Magnorum moralium c. 17. & communi schola philosophorum, duplicem in nobis dari appetitum, vnum intellectiuum, qui videlicet intellectus notitiam sequitur, diciturque voluntas: alterum sensitium, quem præit interni sensus cognitio. Probatur autem hæc assertio. Primum quod ad appetitum intellectiuum, quia constat appeti à nobis res spirituales, & communes, in quas organi corporei facultate ferri non possumus; cum hæc ea tantum prosequatur, quæ phantasia obijcit, phantasia verò nec spiritalia, nec vniuersalia obiecta percipit. Quare necessariò danda in nobis erit aliqua vis appetens, quæ ductu intellectricis cognitionis moueatur, hæc autem est voluntas. Deinde quòd præter hanc alius sit appetitus, nempe sensitius, qui in sola singularia sensibilia tendat, suadetur; quia videmus brutas animantes salutaria conseruari, & declinare noxia, quæ functiones haud dubiè ab appetitu manant. Inesse verò nobis non modò superiorem illum, sed etiam hunc inferiorem appetitum, planum est, tum quia naturam sensitiuam communem habemus cum belluis; proindeque, si illis, etiam nobis hæc facultas competet; tum quia vt Aristoteles cap. 10. argumentabatur, experimur in nobis simul vnius, eiusdemque rei appetitionem, & fugam; cum verbi gratia, appetitus aliquod bonum delectabile appetit, voluntas autem id ipsum repudiat, & insurgentem alia ex parte eius appetitionem cohibet; qui actus cum ab eadem potentia elici nequeant, euidentis est argumentum duplicem insidere nobis appetitum, à quo illi manent.

Distingui spe-
cie appetitū
intellectiuū
& sensitiuū.

Quòd autem prædicti appetitus natura, specieque distinguantur, facile ex dictis colligi potest, tum quia vendicant obiecta diuersa. Nam voluntas fertur in bonum tam vniuersale, quam singulare; tam materia concretum, quam materiæ expers; inferior autem appetitus in singulare, ac materiale bonum duntaxat. Item quia voluntas est vis immaterialis, appetitus verò sensitius facultas corporea. Quæ verò huiusmodi sunt, in eandem specificam naturam conuenire nequeunt. Nec obstat quòd Arist. loco proximè citato text. 59. scripsit has potentias esse vnum quid, numero autem distingui. Nihil enim aliud ijs verbis indicare voluit; quam eas vnam communem, genericamve rationem sortiri; nec tamen vnam esse alteram, sed duas re ipsa numerari.

ARTICVLVS III.

QVIBVS INTER SE DIFFERANT AP-
petitus sensitivus, & intellectivus.

SVnt autem inter hos duos appetitus varia discrimina. Nam pri-
mum voluntas rationis ductum sequitur, appetitus sensitivus ima-
ginationem, siue phantasiam. Sed obijciat aliquis hoc modo. In-
terdum voluntas contra rationis consilium iucunda sequitur, salutaria
declinat, maximè verò cum metus, cupiditas, cæteræque perturbatio-
nes, quasi venti tempestates commouent: tunc enim piceis abscondita
nimbis nec radios fundit ratio, nec vela gubernat; igitur non rectè di-
ximus voluntatem sequi ductum rationis. Respondendum, etsi volun-
tas non semper se se ad virtutis normam componat, & rectæ rationis
consilium amplectatur, semper tamen sequi rationem, id est, id, quod
ipsi intellectus proponit, siquidem vt D. Augustinus 10. de Trinit. c.
1. ait, nihil volitum, quin cognitum.

Secundò differunt, quia actiones voluntatis sunt simpliciter liberae; appetitus autem sensitivus non nisi adumbrata quadam, & imperfecta
libertate, & cõmunicata aliunde, videlicet ob coniunctionem cum vo-
luntate; quam libertatem proinde appetitus inferior in solo homine
fortitur: non in brutis animantibus, quæ non sponte, sed naturæ impe-
tu, ac necessitate operantur. Itaque repræsentato obiecto, integrum
voluntati est nolle, aut velle, vel saltem actum suspendere (nisi id sit
suum bonum clarè visum, quod ita ad se rapit, vt voluntas appetitio-
nis, & amoris actum nequiquam inhibere queat) at brutorum appeti-
tus, quandiu ei phantasia rem vt iucundam, & appetendam obijcit, ne-
cessariò in eam fertur, ideòque bruta, vt. D. Damasc. lib. 2. fidei ortho-
doxæ cap. 27. inquit, potius aguntur, quàm agunt. Aduerte tamen
quosdam esse actus voluntatis, quos Theologi vocant primò primos,
qui tametsi non nisi præeunte cognitione exerceantur: quia tamen nõ
liberum, sed subitum, ac necessarium rationis iudicium sequuntur, li-
beri non sunt, neque in nostra potestate est eos suspendere, quod simi-
liter dicendum est de ijs, quos pueri, & amentes, ac cæteri, quibus ra-
tionis vsus impeditus est, administrant. Sed & hos aliquid obtinere li-
bertatis nonnulli putant, qua de re alibi.

Tertiò, Voluntas est potentia immaterialis in animæ substantia in-
siciens: appetitus sensitivus est facultas corporea inhærens in materia;
quo fit vt voluntas reflectatur supra suos actus, quia vult se velle; ap-
petitus verò sensitivus non item: quemadmodum & alibi de intelle-
ctu, & internis sensibus dicebamus; ille enim conuertere se supra se-
ipsum potest; hi autem minimè; videlicet altioris negotij est hæc reci-
procatio, quàm vt à re materiali fieri queat.

Primum dis-
crimen.
Obiectio.

Dilatio.

2. discrimen.

Voluntatis li-
bertas circa
obicctum, quod non est
suum bonum
clare vi-
sum.

3. discrimen.

Hoc lib. c. 2.
q. 1. art. 2.

Quartū disci-
men.

Quartò, Voluntas, vti diximus, fertur tam in singularia, quàm in communia: tam in ea, quæ materia vacant, quàm quæ in materiâ sunt demersa: appetitus autem sensitivus in singularia, & materialia tantūmodò; patet hoc ex ijs, quæ antè disseruimus. Appetitus enim sensitivus cum organo corporeo inhæreat, nequit ultra singularitatem, cōcretionemque materiæ se se attollere, sicuti nec imaginatio, quam præeuntem sequitur.

Quintū dis-
crimen.

Tribus modis
voluntas mo-
uet appetitū.

1.

2.

3.

Quintò, Voluntas per se, ac naturali ordine mouet appetitum sensitivum iuxta illud Genes. 4. subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, quod trifariam præstat voluntas; vno modo interuēta notitiæ sensitivæ, imperando videlicet sensui interno, vt ea apprehendat, quæ hunc, illumvè affectum in appetitu cōmouere queant, verbi gratia, vt de morte cogitet ad timorem excitandum, vel de re iucunda ad cupiditatem. Secundò, imperando immediatè ipsi appetitui, vt circa obiectum ei propositum eliciat, cōtinuet, cohibeatvè actum. Quo pacto vir fortis, vt docet Aristoteles lib. 4. Ethic. dum se ad fortiter pugnandum excitat, appetitui præcipit, vt irascatur. Tametsi appetitus non semper voluntati obtemperat, sed ei interdum renititur, iuxta illud D. Pauli ad Romanos 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Cuius rei causam explicat D. Th. 1. p. q. 81. art. 3. & in 1. 2. q. 9. art. 2. ex Aristotele 1. Politicorum cap. 3. quia voluntas nō dominatur appetitui despotico, herilivè dominatu, sed regali, ac politico, hoc est, non vt serui, qui domini mandata non detrectant, sed vt ciues, qui nonnunquam renuunt. Tertiò, mouet voluntas, vt quidam volunt, appetitum per defluxum quendam, siue redundantiam; cū scilicet ex acrimonia actus voluntatis redundat in appetitu sensitivo consimilis motio circa eādem rem ob coniunctionē, & ordinem, quem hæ duæ potentix inter se habent.

Quin verò non solum voluntas appetitum mouet, sed reliquas etiā vires, quæ obedire aptæ sunt, nimirum, quia in omnibus potentijs actiuis ordinatis, ea, quæ vniuersalem finem respicit, excitat eas, quæ circa particulares fines versantur, vt tam in naturalibus, quàm in politicis rebus videre est. Nam corpora cœlestia, quæ cōmunem sublunaris mundi conseruationem procurant, cient inferiora corpora, quorum vnūquodque propriæ speciei, atque individui tutelam, ac salutē quærit; & Rex, qui in commune totius regni bonum incumbit, Dynastas, ac ciuitatum præfectos imperio suo mouet, qui rursus ijs, quos sibi subiectos habent, regiminis curam impendunt: obiectum autem voluntatis est bonum, ac finis in cōmune, siue in tota sua amplitudine, quælibet verò potentia tendit in aliquod bonum particulare sibi conueniens. Quare voluntatis erit excitare reliquas potentias ad suos actus præterquam vires animæ vegetantis, quæ nostro imperio non subduntur. His adde potentiam motiuam, prout actum suum exercet in corde, & arterijs: non enim hic motus à voluntate pendet. Lege D. Thomam 1. part. quæst. 82. art. 4. & de veritate quæst. 14. art. 1.

Quæ potētie
à voluntatis
imperio sint
exemptæ.

ARTICVLVS III.

DISSOLVUNTUR TRIA PRIMI

articuli argumenta.

Nunc primi articuli argumenta diluamus. Ad primum concessa maiori propositione, neganda est minor; & ad eius probationem quid dicendum sit, patet ex dictis. Ad secundum admitenda est maior; ad minorem dicendum in homine duplicem esse facultatem motricem: vnam organicam inhaerentem musculis, vt progressu patebit: alteram spiritalem insidentem in substantia animæ, qua anima à corpore abiuncta se ipsam loco mouet. Quidquid verò de priori virtute sentiendum sit, quod iam alibi exposuimus, saltem hanc posteriorem constat diuersam esse specie ab ea, quæ belluis conuenit, cum spiritale, & materiale in specificam naturam conuenire nequeat. Itaq; minor propositio falsa est.

Ad tertium respondemus illas perturbationum definitiones non esse peripateticas, sed traditas à chrysippo, vt refert Galen. lib. 4. de decretis Hippocratis, & Platonis, nec à nobis probari, nisi ita intelligantur, vt, verbi causa, ægritudo, seu tristitia definiatur opinio recens mali præsentis, id est, affectio animi orta ex apprehensione mali præsentis, &c. Similiterque lætitia opinio recens boni præsentis, id est, animi affectio nata ex cognitione præsentis boni, &c. Qua de re lege D. Damasc. lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 22. & D. Augustinum lib. 14. de Ciuit. Dei cap. 8. Quod verò spectat ad similitudinem inter serpentem, & appetitum, dicimus assimilari appetitum serpenti, quia vt Serpens Eux, Eua Adamo peccatum suavit, ita appetitus sensitiuus rationem inferiorem; ratio inferior superiorem ad voluptatis consensum pertrahit, quod tamē appetitus non facit adductis rationibus; (id enim intellectu faculatis est) sed quia vehemens illius affectio interdum mentis arcem occupat, efficitque vt intellectus amplectendum esse iudicet, quod ipsi appetitui gratum, iucundumque est; siquidem non raro accidit, vt prout quisque afficitur secundum appetitum, ita de re præsentis iudicet, vt testantur illa Aristotelis verba lib. 3. Ethicorum cap. 4. Ac vito quidem bono id bonum, quod verè bonum est; improbo, quod occurrit, videtur: vt corporibus probè affectis salubria sunt ea, quæ reuera sunt eiusmodi; quæ autem in morbis sunt, alia. Ex dictis patet non colligi ex prædicta inter appetitum, & serpentem similitudine, appetitum esse vim cognitricem; cum appetitus non suadeat representando intelligibiliter obiectum; aut rationes proponendo, sed modo superius explicato.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Explicantur definitiones passionū traditæ à Cicerone.

ARTICVLVS V.

DISSOLVITVR PRIOR PARS QVARTI
argumenti, agiturque de admiratione.

Vnde proueniat admiratio.

Miracula ab admiratione nomen accipiunt.

Admiratio consistit in mentis fixatione, conotando suspensionem animi. Philosophia inquit de dit admiratio.

Obiectio.

Dilatio.

Occasione ultimi argumenti eorum, quæ primo articulo proposuimus, differendum à nobis hoc loco erit de admiratione, & risu, quorum sæpe in philosophorum scholis fit mentio. Ac quod ad primum attinet; cum admiramur, occurrit obiectum aliquod insolitum, & nouum, seu quasi nouum. Interuenit etiam ignorantia causæ eiusdem rei, vel conditionis alicuius, aut circumstantiæ ad eam pertinentis: ut cum quis eclipsem Lunæ aspicit, neque eius causam tenet; vel cum aliquid supra naturæ ordinem fieri videt, ut mortuum reuocari ad vitam. Vnde quæ hoc modo fiunt, ab admiratione miracula dicuntur; licet enim à diuina virtute fieri sciamus; tamen perfecta diuinæ virtutis cognitio, & eius in operando modus, excedit captum nostri intellectus. Tertiò datur fixio quædam mentis, id est, fixa, & intenta consideratio talis rei cum suspensione animi. Si autem petas in quonam horum propriè admiratio consistat. Respondemus, videri consistere in illa fixatione mentis conotando suspensionem; licet præter ignorantiam superius explicatam, annexam interdum habeat inquisitionem latentis causæ, vel conditionis; aut circumstantiæ, quæ ad rem spectet, inde enim est quòd philosophia ab admiratione ortum habuisse dicitur, nimirum quia intuiti sunt homines effecta, quorum causas cum nescirent, primum suspensi tantisper fuere, tum eiusmodi causas indagarunt, quod non est aliud, quàm philosophari, &c.

Obijcies tamen non videri obiectum admirationis rectè constitui aliquid nouum, & insolitum, quia in Christo Seruatore nostro fuit admiratio: siquidem, ut constat ex capite 7. Matthæi, miratus est Centurionis fidem; & tamen Christo nihil nouum, occultumvè accidere poterat.

Huic obiectioni occurrendum, licet Christo secundum alios modos multiplicis scientiæ, quam habebat, non potuerit esse aliquid nouum; potuisse tamen esse secundum scientiam experimentalem, qua id, quod iam ipsi alioqui erat notum, experimento comperiebat, atque hoc pacto fuisse in eo admirationem. Quem affectum ob id potissimum Christus assumpsit, ut nobis mirandum esse significaret, quod etiam ipse admirabatur, ut annotauit D. Thomas 3. p. q. 15. art. 8. ex D. Augustino 1. super Genes. contra Manichæos.

His ita constitutis respondendum est ad priorem partem argumenti, cuius gratia hæc disputauimus, admirationem neque ad voluntatē, neque ad appetitum sensitium pertinere, sed ad intellectum, ut ex dictis constat. Neque officit quòd D. Damasc. lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 15. definiit admirationem metum ex imaginatione vehemēti, metus verò affectio

Lege Arist. 1. Meraph. c. 2. D. Damasc. lib. 2. fidei orthodoxæ c. 15. D. Thom. 1. p. q. 105. a. 7. & in 2. d. 18. q. 1. a. 3. & in disputatis, quæst. de miraculis art. 2.

affectio est appetitus: sumpsit enim eo loco admirationem paulo latius; sicuti & Aristoteles 4. Ethicorum cap. 3. cum ait magnanimum non esse admirandum; vel dicit admirationem propterea dici timorem, quia admirans rei nouæ, & insolitæ magnitudine oppressus considerationem timet, ac refugit, vt D. Thomas prima secundæ quæst. 41. art. 4. ait. At dicit aliquis: quâ fieri possit, vt qui admiratur, considerationem fugiat; si consideratio philosophica ab admiratione orta est? Respondet eodẽ loco D. Thomas admirandum refugere in præsentem considerationem iudicatricem, id est, non audere ferre iudicium de eo, cuius admiratione tenetur, quia sententiæ suæ defectum, & errorem timet; disquirere tamen, & indagare, vt postea re inspecta, iudicet, atque hoc modo admirationem principium esse philosophandi, vt paulo antè diximus.

Quæri etiam solet, cum admiratio coniunctam habeat ignorantiam, quâ fiat, vt, docente Aristotele primo Rhetor. cap. 11. admiratio delectationis causa sit? Huic quæstioni respondet Diuus Thomas prima secundæ quæst. 32. art. 8. hisce verbis. Est admiratio desiderium quoddam sciendi: quod in homine contingit ex hoc, quod videt effectum, & ignorat causam; vel etiam ex hoc, quod causa talis effectus excedit cognitionem, aut facultatem ipsius, & ideò admiratio est causa delectationis, in quantum habet adiunctam spem consequendi cognitionem ei, quod scire desiderat; & propter hoc omnia admirabilia sunt delectabilia: sicut quæ sunt rara, & omnes repræsentationes rerum etiam, quæ in se non sunt delectabiles; gaudet enim anima in collatione vnius ad alterum, quia conferre vnum alteri est proprius, & connaturalis actus rationis, vt Philosophus dicit in sua poetica: & propter hoc etiam liberari à magnis periculis magis est delectabile, quia est admirabile: vt dicitur in primo Rethoricorum. Hæc Diuus Thomas, qui, vt vides, admirationem constituit in desiderio sciendi, quod tamen supra minus probauimus; etsi fortassis non multum referat, hoc ne, an illud dixeris. Iuxta hanc D. Thomæ sententiã dicendum erit admirationem formaliter pertinere ad appetitum intellectiuium, licet inuestigatio causæ illam concomitans spectet ad vim intelligendi.

Quo sensu admiratio dicitur n. eu.

Cor admiratio fit causa delectationis.

In sententiã D. Th. admiratio pertinet ad appetitum intellectiuium.

ARTICVLVS VI.

DILVTIO ALTERIUS PARTIS
eiusdem argumenti; disputatio de risu.

Veniamus nunc ad alteram eiusdem argumenti partem, quæ discutendum nobis exhibet quidnam risus sit, aliaque ad eum atinentia. Quæstio certè minime ridicula, & quæ philosophos non parũ exercet, de qua est illud Ciceronis secundo de Oratore. Quid sit ipse risus, quò pacto concitetur, vbi sit, quomodo existat, atque ita repente erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, & quomodo simul latera, os, venas, vultum, oculos occupet, viderit Democritus.

Polcher locus Cicer. de risu.

Neque enim ad hunc sermonem hoc pertinet, & si pertineret, nescire me tamen id non puderet, quod ne ipsi quidem illi scirent, qui profitentur. Hæc ille. In primis autem quod spectat ad obiectum risus, siue ad ea, quæ risum mouent, sunt, vt explicat Fracastorius in lib. de sympathia cap. 20. res nouæ, repentinæ, leues, ac ludicræ, habentes argutiam quandam, & concinnitatem ad aliud; quales habentur facetiæ, & quæ à mimis, seu personatis repræsentantur; & extranea quædam subito, ac concinno quodam casu facta, vt si quis eleganti gressu, & quasi per numeros incedens in lutum cadat.

Gignitur autem risus hoc modo. Offerente se nobis re iucunda, & quæ risum excitare queat, perfunditur animus gaudio, & lætitia, qua affectum cor, moræ impatiens se se dilatat, magnaue sanguinis efferuescentis, & vitalium spirituum fit diffusio, ad quam musculorum thoracis, ac præsertim diaphragmatis motus sequitur (est verò diaphragma membranula quædam partim cornea, partim nervosa præcordia à visceribus disiungens, quam Aristoteles tertio de partibus animalium cap. 1. succincturam vocat, eiusque munus esse putat, impedire ne vapores, qui è ventriculo attolluntur, cor lædant); ad diaphragmatis autem agitationem, & porrectionem extenduntur simul muscoli, qui à lateribus buccæ sunt, gestusque ille oris fit, qui risus vocatur, quo animi gaudium, & lætitia exprimitur. Erit igitur causa efficiens risus, principalis quidem anima; instrumentaria appetitus, & virtus motum exequens, simulque effusio sanguinis, & spirituum, qui sunt quasi antecambulones risus: finis, gaudij, seu lætitiæ explicatio: forma ipsa oris, ac faciei deductio. Ita verò hunc in modum risus definitur solet. Risus est concitatio quidam animi ex re iucunda motus, ad conceptum intus gaudium explicandum, quo thoracis, & oris muscoli impetu quodam mouentur.

Sunt autem quidam ad risum procliuēs, alij seueri. Nam cum obiectum risus sit res noua: ij, quibus quidlibet nouum videtur, vt pueri, & plebs, ex causa hac facile rident; non ita senes, & philosophi. Item quia obiectum risus est res iucunda, & læta, ducuntur assidue in risum ij, qui suo opte ingenio hilares sunt, quales ferè esse solent, qui plurimum habent sanguinem, & eum dulcem, non biliosum, aut melancholicum.

His positis, ad dubitationem, cuius illustrandæ gratia hæc præfati sumus, dicendum est risum quoad gaudium, & delectationem, quæ illo significatur, pertinere ad vtrumlibet appetitum; quia gaudium proprie in volutate, delectatio, etiam in inferiori appetitu cernitur; quoad ipsam vero oris, & faciei diductionem, in qua risus formaliter consistit, immediate oriri à facultate motum exequente, sicque ad eam, vt proximum illius effectum spectare.

Q V Æ S T I O II.

SIT NE VOLUNTAS INTELLECTU nobilior, an non?

AR.

Circa quæ excitatur risus.

Describitur modus, quo risus efficitur.

Causa principalis, & instrumentalis risus.

Definitur risus.

Qui ad risum proni, qui tardi.

Risum quoad gaudium esse in appetitu, quoad gestus ad potentiam motricem pertinere.

Lege Vale. sicut lib. 7. cõ troperiarum medicarum cap. 9.

ARTICVLVS I.

QVI PARTEM AFFIRMATI-
uam sequantur, & quibuseam argumentis
pro bent.

Vere, qui voluntatem, & intellectualem potentiam quasi duas sorores eodem partu editas, parique nobilitate insignes putarint. Sed hos refellit Aristotelis, & aliorum philosophorum commune placitum, aientium species esse tanquam numeros, quia videlicet, ut duo numeri unitatibus pares esse nequeunt, sed quilibet caeteris maior, minorve est; ita duae inueniri species non possunt, quarum vna dignitate naturae alteri par sit. Nec nobis aduersatur Diuus Augustinus lib. 10. de Trinitate cap. 11. cum ait memoriam, intelligentiam, & voluntatem inuicem sibi aequales esse. Non enim id asserit de aequalitate perfectionis, quam quaelibet harum potentiarum in se habet, sed de ea, quam ex parte subiecti omnes sortiuntur: quae haud dubie par est, cum omnes in eadem animae substantia, ut in subiecto haereant.

His ergo omisis, Henricus quodlib. primo quaest. 14. Scotus in 4. distinctione 49. quaestione 4. eiusque magister Alexander Alensis 3. parte quaestione 80. membro primo, & quarta parte quaest. 92. membro secundo art. 4. Albertus Magnus in primo distinctione 1. quaest. 14. Diuus Bonaventura, Aegidius, Gabriel, Maior. Argentinas in 4. distinctione 49. Aureolus apud Capreolum in primo distinct. 1. quaest. 1. Ochamus ibidem quaest. 2. ad secundum principale, alijque nonnulli arbitrantur voluntatem nobiliorem esse intellectu. Quae opinio neque paucis, neque leuibus innititur argumentis, hisce nimirum. Ea potentia naturae dignitate alteri praestat, cuius habitus, actus, & obiecta nobiliora sunt; sed ita se habet voluntas, est igitur nobilior quam intellectus. Maior propositio conspicua est: assumptio membratim ostenditur, ac primum quoad habitus, quia ut Diuus Augustinus lib. 14. de Trinitate cap. primo, & Aristoteles lib. 6. Ethicorum cap. 7. inquit, sapientia est praestantissimus omnium habituum, qui ad intellectum pertinent: at charitas, quae est habitus voluntatis tum sapientiae, tum caeteris animae ornamentis, ac donis excellit, ut testatur non solum idem Doctor 15. de Trinitate cap. 19. sed etiam Diuus Paulus primae ad Corinth. 13. & ad Colossens. 3. Item quia Diuus Dionysius 7. capite caelestis Hierarchiae choros Angelorum dignitatis ordine componens in supremo loco statuit Seraphinos, qui a charitate nomen habent, & infra eos Cherubinos, quia a scientia nuncupantur.

Deinde, quod voluntatis actiones melioris notae sint, ostenditur; quia perfectius est mouere, quam moueri; voluntas autem, ut supra ostendimus, docetq;

Confutatur
qui equam
vtrique dese-
runt nobilita-
tem.

Locus D. Au-
gust. exponit
tate.

Pro volunta-
tis praestantia
est 1. arg. du-
tum ex no-
bilitate habi-
tus.

2. Arg. ex no-
bilitate actio-
nis.

Prima confirm.

Docetque Diuus Anselmus de conceptu Virginis cap. 4. tâquam Regina mouet cæteras potentias, & in hanc, atq; illam partem pro arbitrio suo flectit; solaq; de se pronuntiat; Sic volo Sic iubeo, Sit pro ratione voluntas. Et verò neq; ipsa ratio dominium voluntatis subterfugit, cum eius ductu ab vna re ad aliam cogitationem transferat. Vnde Diuus Bernardus in libro de libero arbitrio rationem pedisequam voluntatis appellat. Secundò probatur idem assumptum, quia id, quod possidentem simpliciter bonum reddit, optabilius est eo, quod non reddit simpliciter bonum: at amore, qui est actus voluntatis, redditur homo simpliciter bonus, non autem cognitione, quæ est actus intellectus; vt enim D. Augustinus 11. de Ciuitate Dei cap. 28. sapienter ait, Vir bonus non dicitur, qui scit id, quod bonum est, sed qui diligit: vnde concludit in hominibus, qui rectè amant, magis amari amorem ipsum.

2. Confirm.

Rursus idem suadetur, quia in ijs bonis, quorum vnum in alio non continetur, id habetur præstantius, cuius oppositum peius est, vt docet regula illa Topica ex Aristotele lib. 7. Ethic. cap. 10. Ea sunt meliora, quorum corruptentia deteriora sunt; oppositum verò amoris peius est, magisque fugiendum, quàm oppositum cognitionis, vt patet in odio Dei, & eiusdem ignoratione: quippe multo detestabilius est Deum odisse, quàm ignorare. Quarto idem corroboratur, quia actus amoris animam Deo magis vnit, quàm cognitio; vnde Diuus Dionysius 7. cap. cœlestis Hierarchiæ amori, non cognitioni, attribuit vim vniuentem, & trasformatricem amantis in rem amatam.

3. Confirm.

Postremò, quòd voluntatis obiectum perfectius sit, ea ratio probat, quia id, in quod voluntas fertur, est ipsum bonum absolute sumptum, & perfectum, atque vltimus finis; obiectum autem intellectus est bonum quoddam particulare, nempe verum. Deinde, quia si obiectum intellectus esset nobilius, ob id fortè esset, quia vt aduersariæ partis auctores contendunt, abstractius est, at quòd hæc ratio nullum habeat momentum, ex eo planum videtur, quia quantitas Mathematica abstractior est quàm substantia sensibilis, cum hæc cadat sub sensum, illa sub solum intellectum; & tamen constat substantiam sensibilem multò esse quantitate nobiliorem. Item, quia virtus quanto minus alligata, tanto est eleuatior, voluntas autem minus est alligata, cum eius actio non poscat recursum ad phantasma, vt actio intellectus.

4. Confirm.

Occupatur ratio adue; riorum.

3. Arg. ex nobilitate obiecti.

Occupatur ratio adue; riorum.

A R T I C V L V S II.

CONCLVDITVR INTELLECTVM voluntate nobiliorem esse, simulque aduersariæ partis argumenta infirmantur.

Licet

Licet ea opinio pro qua proximo articulo differimus, admodum sit verisimilis, nos tamen contrariam, ut veriore, ac peripateticæ doctrinæ magis consentaneam amplectimur cum D. Thoma tum alijs locis; tum prima parte quæst. 82. art. 3. & Caietano ibidem, Durâdo in quarto distinct. 49. quæst. 4. Paludano quæst. 3. Hervæo quodlib. 8. quæst. 9. Capreolo in primo distinct. 1. quæst. 2. & dist. 3. quæst. 3. art. 2. Abulensi ad caput 5. Matthæi quæstione. 33. Et ut simul nostram sententiam confirmemus, & aduersariorum refellamus argumenta, idem, quod illi, texamus probationis filum hunc in modum. Ea potentia nobilior censenda est, cuius habitus, actus, & obiecta excellentiora sunt: ita se, habet intellectus si cum voluntate comparetur; est ergo nobilior. Probatur assumptio quoad habitus; quia si eos, qui vi naturæ acquiruntur, expendamus, nobiliores sunt habitus intellectus, v. g. sapientia, & prudentia, quàm iustitia, cæteri; habitus voluntatis; si autem supernaturales spectemus (quanquam hic, ut rectè ait D. Th. non quærimus de anima quoad ea, quæ supra ipsam sunt) excellentissimus omnium, qui intellectui à Deo infunditur, nēpe lumen gloriæ, nobilitate vincit excellentissimum eorū, qui voluntati donantur, videlicet charitatem. Nec obstat quòd Seraphini ab amore appellationem habent: non enim eam accepere à nobilissimo dono supernaturali, quod in patria obtinent, sed à præstantissimo habitu operatiuo, quē in via habuerunt, idest, à charitate. Secundò, quia dici etiam potest inditū eis fuisse hoc nomen, non à nobilissimo ipsorum habitu, sed à proprijs effectibus, quos erga alios exercent; est enim peculiare Seraphinorum munus ita inferiores docere, ut eos per illustrationem, admirabilemque doctrinā ad diuini numinis amorē singulariter inflāment. Iam verò quæ actiones intellectus sublimiores sint, ostenditur, quia tametsi voluntas alias potētias, ipsamq; vim intellectricem quoad exercitium actus moueat & hac ex parte præcisè spectat intellectus voluntati cedat; tamen intellectus alium mouendi modum altiore vendicat; cuius merito voluntatem sibi subiectam habet, eamq; simpliciter dignitate vincit. Mouet enim ordinando, regendo, imperando, ita ut sit quidē voluntas Regina, sed cæca, intellectuāli egens luce, ipse verò intellectus sit imperator, qui voluntati leges figit, atq; refigit. Adde quòd voluntas in nullā rem ferri potest, nisi mota ab intellectu; quia nihil volitum quin cognitum, & tamen intellectus ad suum primum actum non præexigit voluntatis motionem: vnde ut Angeli, qui cœlestes sphaeras volūt, sunt secundum Deum primi motores huiusce mundi corporei; ita intellectus in paruo mundo, idest in homine, est primus post Deum motor, à quo voluntas, & appetitus, virtusque motiua, & tandem mēbra corporis cientur; vti D. Thomas 3. contra Gent. cap. 25. edisserit. Deinde suadetur propositum; quia actus intelligendi ex immanentibus omnium est magis intimus; voluntas enim dum operatur, quodammodo foras se dat; quia rapitur ad rem amatam: at intellectus intus manet, quia trahit ad se rem cognitam; multo verò præstantius est, ut annotauit Diuus Thomas quæstione 22. de veritate artic. 11. vnumquodq; habere

Ostenditur
intellectum
voluntati præ
stare quoad
habitus

Idem ostenditur
quoad
actiones.

Intellectus
rector volun
tatis.

Intellectus in
homine quod
dāmodo
primus motor

In actu intel-
lectus confi-
tere felicitate.

Cognitio
prestat amo-
ris in genere
entis.

Probatur in-
stitutum, quoad
obiectum.

Rationem
veri esse quid
diuinius, &
abstractius.

Quando ex
maior abstracte
tione argu-
atur maior
nobilitas.

Dependentia
a sensibus ni-
hil derogat
intellectui hu-
mano.

habere in se id, unde perficitur, quam ad illud quærendum foras vagari. Rursum, ille actus est nobilior, in quo hominis felicitas consistit, ut affirmat Aristoteles lib. 10. Ethic. cap. 7. sed hæc consistit in contemplatione substantiarum separatarum, ut docet idem Aristoteles libro 10. Ethicorum cap. 8. Igitur actiones intellectus nobiliores sunt, quam voluntatis. Neque his officit quod Diuus Dionysius vim unitiuam, ad quam debet pertinere beatitudo, voluntati non intellectui tribuit. Loquitur enim ibi de vnione affectiua, per quam in amante, & amato est idem velle, & nolle, non autem de vnione assecutiua, & comprehensiua, in qua consistit beatitudo. Nec item officit quod amore, non verò intellectui redditur homo simpliciter bonus; id enim tantum probat actum amandi in genere moris præstantiorem esse; non autem in genere naturæ, de quo nostra disceptatio est. Itaque dicimus actum amoris reddere hominem simpliciter bonum, quod ad mores attinet; cognitionem autem reddere illum meliorem, id est, perfectiorem in genere entis; atque his etiam congruenter dicimus, licet amoris oppositum, quod ad moralem rationem spectat, deterius sit, quam oppositum cognitionis; tamen in genere naturæ, siue entis deterius esse oppositum cognitionis, quia aduersatur rei nobiliori, quæ est cognitio.

Ad extremum, quod obiectum intellectus obiecto voluntatis naturæ dignitate excellat, ex eo probatur, quia licet bonum si expendatur secundum rationem causalitatis præstantius sit, quam verum; siquidem præstantissima causalitas finis fundatur in rei bonitate, licet item bonum, & verum quoad mutuam inclusionem paria sint, propterea quod vtrumque materialiter sumptum sub altero continetur, quia ut bonum est quoddam verum, ita verum est quoddam bonum, simpliciter tamen ratio veri præstantior est, quia est quid diuinius, & abstractius. Etenim actu perfecto nihil voluntas appetit, nisi cum ordine ad existentiam, atque adeo concretè, cum bonum ideò optetur, ut possideatur. In verò autem aliter res habet: intelligimus namque rem secundum suam quidditatem, ipsumque verum perfecta cognitione penetramus; esto nihil de illius concretionem, & existentia cogitemus. Quod autem aiunt ex maiori abstractione non argui ampliorem rei nobilitatem, ut in quantitate Mathematica, & in substantia sensibili planum videtur; dicimus cum Caietano prima parte quæstione 82. articulo 3. cæteris paribus, nobiliora esse, quæ magis sunt abstracta; non esse verò cætera paria in re proposita, quia quantitas est accidens, substantia verò sensibilibus, est substantia. Cum item colligunt intellectum minus esse eleuatum, quia est alligatus phantasmatis, non rectè colligunt; In primis enim hæc alligatio non omni conuenit intellectui, sed humano duntaxat; nec eidem in omni statu, sed ut superius exposuimus. Nostra verò disceptatio est de intellectu absolute sumpto. Præterea, cum voluntas non nisi cognitum appetat, sicut intellectus, dum hoc corpore tenetur, eget phantasmatis, ad intelligendum; eisdem, etsi remotè, indiget etiam voluntas. Postremo, Dependentia nostri intellectus a phantasmatis non tollit maiorem illam,

illam, quam diximus, simplicitatem, & abstractionem obiecti intellectus, qua potissimum eius nobilitas, & praestantia aestimari debet. Quare ratum manet, obiectum intellectus facultatis absolute nobilior esse, quam obiectum voluntatis; & quoniam superiora argumenta non modo sententiam nostram confirmarunt, sed oppositae partis rationes diluerunt, ut facile perspiciet, qui attenderit, non est cur ad ea separatim respondeamus.

Q V A E S T I O III.

VTRVM VOLUNTAS RE IPSA
differat ab intellectu, an non.

A R T I C V L V S I.

QVIBVS ARGVMENTIS PARS
negatiua quaestionis ostendi videatur.

DVrandus in 1. dist. 3. quaest. 4. arbitratus est voluntatem, & intellectum non esse potentias re ipsa distinctas; sed vna eandemque, entitatem absolutam, quae tamen propter ordinem, & relationem ad diuersos actus, videlicet, ad functiones intelligendi & volendi, duarum potentiarum rationem sortitur. Hanc opinionem hisce ferè argumentis confirmare nititur. Virtus cognitionis experta fertur naturae impetu, & non liberè in suum obiectum; sed voluntas agit liberè; non est igitur potentia cognitionis experta; atqui in superiori animae parte, ad quam voluntas spectat, nulla datur vis cognoscens praeter intellectum; ergo intellectus, & voluntas sunt vna, eandemque potentia. Maiorem suadet; quia oportet omne agens liberum de actu suo iudicare (alioqui neutiquam ipsi imputaretur) debetque per eandem potentiam, qua liberum est, tale iudicium exercere. Nec enim potentia libertatem habet quod inhaereat in supposito libero, quia si ita res haberet, vniuersae hominis facultates liberae forent; sed ideo suppositum liberum est, quia liberae habet potentiam; ergo si ad rationem libertatis pertinet habere actus sui iudicium; necesse est ut illa potentia, per quam homo liber est, sui actus iudicatrix sit; quod non nisi facultati cognoscenti convenire potest.

Secundò, Non repugnat actus subordinatos ab eodem principio activo oriri, siquidem ab eodem Solis lumine, & aeris illuminatio, & calefactio proficiscitur, sed cognoscere, & appetere sunt actus subordinati, cum nihil nisi antecedente cognitione appetamus; possunt igitur ab eodem absoluto principio nasci, atque adeo vna, & eadem res erunt voluntas, & intellectus.

Tertiò, Si intellectus, & voluntas esset diuersae potentiae, posset diuina virtute elici actus voluntatis sine actu intellectus; sed non potest, quia nihil

1. Arg.

2. Arg.

3. Arg.

nisi cognitum amatur, vt docet Diu^s Augustinus 9. de Trinitate cap. 4. Nō sunt igitur potentiaē diuersa. Maior probatur, quia si hae facultates distinguuntur, non alia erit dependentia actū voluntatis ab actibus intellectus, nisi vt à causa partiali effectrici: quia nimirum intellectio partiatim concurret cum voluntate ad illius actus: Deus autem supplere valet omnem causalitatem efficientium causarum, ergo & cetera.

4. Arg.

Quartò, Illae potentiaē non differunt re absoluta, quarum obiecta re absoluta non dissident, sed obiectum intellectus est ens, & obiectum voluntatis bonum; quae inter se reciprocantur, & in eandem realitatem incidunt, ergo & ipse intellectus, & voluntas eadem realitas erunt. Postremò quòd haec fuerit Philosophi mens probat Aureolus apud Capreolum in primo distinct. 3. quaest. 3. quia Aristoteles lib. 3. Ethicorum capit. 3. electionem appellat deliberatiuam rerum appetitionem & clarius lib. 6. eiusdem operis cap. 2. asserit electionem pertinere ad appetitum intellectiuum, vel ad intellectum appetentem; quibus verbis indicat intellectum, & voluntatem eandem esse animae vim.

Ultimū arg.

A R T I C U L U S II.

NEGATIVAM CONTROVERSIAM
partem veram esse, nec argumenta superius
adducta concludere.

Contraria sententia, quae voluntatem ab intellectu re ipsa distinguit, vera est. Eam tuetur Diuus Thomas in quaestionibus de veritate quaestione 22. artic. 10. Capreolus in primo distinct. 3. quaest. 3. artic. 2. Ferrariensis ad caput 19. libri quarti contra Gent. Argentinas in primo distinct. 3. quaest. 2. & alij. Probatur verò primum, quia rationes toto genere differentes, cuiusmodi sunt verum, & bonum, non possunt terminare actiones vnus, eiusdemque potentiae, sed diuersae.

1. Ratio.

2.

3.

Secundò, quia potentiae, quarum vna alteram mouet, & altera aliam dirigit, debent inter se re ipsa distingui; voluntas verò, vt superius diximus, mouet intellectum, & intellectus dirigit voluntatem. Tertiò, quia si intellectus, & voluntas eadem animi vis esset; sequeretur nos voluntate intelligere, & intellectu velle; quod communis philosophantiū consensus nequaquam admittit.

Ad r. arg. partis affirmantis.

Respondeamus igitur argumentis, quae oppositum suadebant. Ad primum, dicendum facultatem cognitionis expertem, id est, quae neque intelligit, neque praeeuntem sequitur notitiam, naturae impetu, & non liberè in obiectum ferri: at voluntas, etsi rem non cognoscat, sequitur tamen cognitionem intellectus, à quo ei res amplectenda, vel declinanda obijcitur. Nec oportet, vt omnis facultas liberè agens, & cui actus liberi

liberi imputantur, de suo actu iudicet; sat enim est, ut de eo iudicium ferat alia potentia coniuncta, à qua regitur, & quæ illi quasi lumen præfert. Itaque fatemur ut potentia libertatem obtineat, non sat esse inhæ- rere eam libero supposito, ut rectè probat argumentum: negamus tamen necessum esse, ut ipsa met sui actus iudicium exercent, sufficit enim posse arbitrato suo proprium actum exercere, vel suspendere, esto prædictum iudicium ab alia facultate ipsam regente, in qua libertas ut in fonte, & radice insidet, administratur.

Ad secundum dicendum, quando actus sic inter se subordinati sunt, ut non solum alter sine altero obiri nequeat, sed vnus necessitate natura ex alio consequitur, quo pacto se habent illuminatio Solis, & calefactio, tunc eiusmodi actus ab eadem facultate oriri posse. Verum actiones voluntatis, & intellectus non ita procedunt, quando quidem vigete intellectus notitia, in potestate voluntatis est proprios actus cohibere.

Ad tertium respondet Capreolus non posse actum voluntatis elici absque notitia intellectus, posse tamen absque ea conseruari. Nobis dicendum potius videtur cum alijs, licet vi nature non nisi cognita amemus, tamè actum voluntatis & elici, & conseruari diuinitus posse absque notitia. Enim verò notitia concurrat tum efficienter, tum obiectiue, atque adeo formaliter extrinsecè ad actionem voluntatis: si autem de eiusmodi concursu effectiuo loquamur, planum est posse illum à Deo suppleri tam ad eliciendum primò, quàm ad conseruandum actum voluntatis, concursum verò formalem extrinsecum, quem præstat notitia, quatenus voluntati rem amandam, aut fugiendam obijcit, non est cur negemus posse diuina virtute suppleri, hoc est, posse voluntatem in obiectum tendere, esto id non ei actu repræsentetur ab intellectu: nec enim hoc vllam inuoluit repugnantiam, etsi contradictio aperta sit dari actum voluntatis, quin in obiectum feratur, cum ipse actus nihil aliud sit, quàm progressio quædam, seu tendentia in proprium obiectum. Itaque non repugnat tendere voluntatem in obiectum non repræsentatum, etsi fieri nullo modo queat, ut dum operatur, non tendat in aliquod obiectum.

Ad quartum neganda est maior propositio. Namque licet distinctio formalis, & specifica potentiarum, atque actuum desumenda sit ab obiectis, realis tamen distinctio non inde absolutè petenda est, quasi eadè res nequeat actus potentiarum re ipsa differentium terminare. Adiciamus, absolutè, quia ipsa quoque realis distinctio ex rationibus obiectorum interdum arguitur: siquidem cum hæc toto genere discrepent, indicium est potentias realiter inter se distingui, ut superius dicebamus.

Ad vltimum respondetur, ex neutro illorum locorum deprehendi Aristotelis mentem fuisse voluntatem ab intellectu re non distingui: solum enim insinuat ibi Philosophus electionem ab intellectu simul, & à voluntate pendere; cui consonat illud D. Thomæ de veritate q. 22. art. 5. dicentis, electionem aliquid in se rationis, & aliquid voluntatis habere.

Ad libertatem voluntatis nõ requiri quòd ipsa cognoscat.

Ad 2. arg. Qua ratione actus voluntatis, & intellectus sint inuicem subordinati.

Ad 3.

Posse elici, & conseruari diuinitus actum voluntatis absque vlla notitia.

Ad 4.

Ad vltimum.

Palud. in 4. d. 49. q. 1. art. 2. num. 2, ad 7. Argentin. in 1. dist. 1. q. 1. a. 4. Ocham. ibid. q. 25. ad 74.

Q V A E S T I O. III.

VTRVM VT VOLVNTAS SVVM
eliciat actum, requiratur in intellectu iudicatrix
notitia, an non.

A R T I C V L V S I.

QV A E S T I O N I S I N A F F I R M A N -
tem partem disputatio.

Actus quatuor
proprij vis in
tellectu iudicis
designantur.

Ræmittendum in hac controverſia eſt, quatuor actus, quod ad præſens inſtitutum facit, in noſtro intellectu eſſe poſſe. Quorum primus eſt notitia apprehenſiva. Secundus iudicium, quo intellectus rem apprehenſam iudicat bonam, aut malam eſſe. Tertius iudicium aliud, ſeu præcticum dictamen, quo intellectus rem, quam præcedenti iudicio bonam, malã vè eſſe decreuerat, cenſet amplectendã eſſe, aut declinandam. Quartus denique eſt diſcurſus, ſeu præcticus ſyllogiſmus, quo ratio huiusmodi dictamen concludit. Omnes igitur convenire videntur, licet interdum ex parte intellectus omnes illi actus præcedant, vt in viris prudentibus, qui res præſertim magni momenti non niſi maturo conſilio, & deliberatione aggrediuntur: ſimpliciter tamen, vt voluntas in actum prodeat, non opus eſſe præctico ſyllogiſmo. Quod ſatis liquet in ſubitis, ac repentinis motibus, quos appellant primò primos. Nec verò magna difficultas eſt num etiam ad actiones humanas, ac liberæ dictamen illud præctico ſyllogiſmo concludum exigatur, paſſim namque experimur multa nos velle, multa nolle abſque eo dictamine. Tota igitur controverſia in eo conſiſtit, an requiratur iudicium, quo intellectus decernat obiectum bonum, aut malum eſſe, ſalutare, aut noxium, iucundum aut moleſtum.

Non requiri
iudicium præcticum aut diſcurſum, vt operetur voluntas.

Non requiri iudicium ſpeculativum, eſt multorum placitum.

Porro duæ ſunt hæc de re ſententiæ. Prima Scoti in ſecundo diſtinctione 6. quæſtione prima, Gabrieliſ ibidem art. 3. dub. 2. & Marſilij in 2. quæſtione 16. artic. 1. exiſtimantium non requiri tale iudicium; ſed ſufficere notitiam apprehenſivam, imò cum hæc duplex eſſe poſſit; alia ſimplex, quæ nimirum ſit citra compositionem, aut diuifionem; alia complexa, qua apprehendimus ſignificatum alicuius propoſitionis, vt pharmacum ſanum eſſe; inquirunt ſufficere ad actum voluntatis ſolam apprehenſionem ſimplicem. Quæ opinio ita ſuadetur. Notitia, per quam voluntati proponitur obiectum materiale, & formale ſimul, id eſt, tum obiectum in quod tendit, tum ratio tendendi in illud,

fat est vt voluntas actum edat circa tale obiectum; atqui per simplicem notitiam potest repræsentari voluntati obiectum materiale, idest, res bona, & formale, idest, illius bonitas: ergo ea sufficit vt voluntas actum suum exequatur.

Secundò, Non minorem efficacitatem habet voluntas, quam appetitus sensitivus, vt tendat in proprium obiectum, sed vt appetitus sensitivus brutorum in obiectum suum feratur, fat est apprehensio simplex interno sensu exhibita; ergo vt voluntas in suum tendat, sufficiet simplex apprehensio facta per intellectum.

Tertiò, Motus primò primi ideo tales dicuntur, quia absque rationis iudicio exercentur; ergo non ad omnem actum voluntatis requiritur iudicium. Antecedens probatur, quia si ad eos motus iudicium interueniret, essent vtique in nostra potestate, possetque in ijs peccatum reperiri, quod communis Theologorum consensus negat.

Quartò, Qui characteres præpoperè delineant, ac citharâ pulsant, tot actus voluntatis, quot digitorum motus, edunt; cum digiti non nisi voluntatis imperio cieantur: & tamen non est verisimile tot præcedere iudicia, quot sunt flexiones, motusque digitorum, præsertim cum interdum scribant, vel pulsent aliud cogitantes; videtur ergo perspicuum non ad omnes actus voluntatis iudicium præexigi.

ARTICVLVS II.

DISPVATIO CONTROVERSIÆ
in partem, quæ negat.

ALtera opinio est Gregorij in primo distinctione 3. quæst. prima artic. 1. Aliacensis ibidem quæstione 3. Genuasij in tractatu de notitijs in prima divisione notitiæ quæst. 1. Videturque Diui Thomæ ad caput tertium huius libri, & in prima secundæ quæstione 9. art. 1. ad 2. & in secundo distinct. 24. quæst. 2. artic. 1. alijsque in locis; quam etiam nonnulli è recentioribus Theologis nostræ ætatis defendunt. Nimirum requiri ad actum cuiusvis appetitus iudicativam notitiam; Ad actum quidem voluntatis notitiam intellectus; ad actum appetitus sensitivi notitiam sensus interni. Quod probatur primò, quia nullus omninò appetitus aliquod obiectum appetit, nisi ei appareat cõueniens; nec refugit, nisi appareat repugnans: sed vt ita appareat, non fat est apprehendi ipsum, & eius conuenientiam, aut repugnantiam; sed oportet, vt de ipsa conuenientia, repugnantia uè iudicium feratur; ergo nullus datur actus appetitus absq; notitia iudicativa. Maior probatur, quia alioqui sequeretur tam conuenientia appetitui, quam eidem repugnantia æquè appetibilia esse, cum omnia indiscriminatim, vt appetibilia apprehendi queant, siue re vera sint, siue non. Rursus ostenditur eadem maior propositio, quia cum quis anceps est, ac dubius de re aliqua facienda, vt de profectioe in patriam, sæpe efformat apud se

2. Arg.

3.

4.

Ad actus appetendi requiritur notitiam iudicativam.
1. Ratio.

hæce

hasce propositiones apprehensiuas; Bonū est proficisci: Non est bonū proficisci, & tamen nulla earum sat est, vt iter arripiat, vel omnino decernat non ire. Hoc autem non aliunde prouenit, nisi quia sola rei apprehensio non sufficit; sed requiritur assensus, quo intellectus assentiat, iudicetque id, quod vt bonum apprehendit, re vera bonum esse, siue talis assensus verus sit, siue falsus, quod hoc loco vocamus apparere bonum: ergo & cæt.

2. Ratio.

Secundò, idem ex eo ostenditur, quia experientia est bruta animalia nunc moueri ad obiecta, quorum habent simplices notitias; nunc non moueri, vt patet in equo, qui ad potandam aquam, quam videt, non fertur, nisi cum sitit: cum igitur appetitus sensituius naturaliter, & non liberè sequatur cognitionem sensuum: vtique videtur id non ab alia causa proficisci, quam quia sola obiecti apprehensio non sat est ad appetitum mouendum, sed requiritur iudicium, quo res apprehensa conueniens aestimetur; quod iudicium, quia non semper adest, fit inde vt appetitus sensituius non semper in rem obiectam feratur.

3. Ratio.

Tertiò, idem stabilitur authoritate Aristotelis hoc in libro cap. 3. text. 154. vbi ita scripsit. Cum opinamur, id est, iudicamus aliquid malum esse, atque terribile, continuo perturbamur: similiter & cum opinamur quidpiam esse tale, vt in illo sit confidendum; at cum imaginamur talia, id est, cum absque iudicio apprehendimus, perinde afficimur atque si in pictura eadem spectaremus. Præterea eodem libro cap. 9. text. 46. docet appetitum non moueri ab intellectu contemplante, sed practico; quia ille nihil amplectendum, aut declinandum præcipit, vt hic. Videtur ergo philosophus sentire ad obeundas appetitus actiones non sat esse notitiam apprehensiuam, sed necessario iudicatiuam requiri.

ARTICVLVS III.

VTRAQVE PARS CONTROVER-
siae probabilis censetur, vtriusque argu-
menta diluuntur.

Ad 1. arg. sen-
tentiae Scoti.

E Superioribus duabus sententijs, neutra nobis improbabilis, aut Peripateticæ doctrinæ repugnans videtur. Quare vtriusque argumenta diluemus, vt quam quisque magis probarit, defendat. Ad primum eorum, quæ pro affirmatiua parte attulimus, respondendum erit, obiectum formale appetitus, in quod actu appetitus fertur, nō esse bonum quolibet modo; sed bonum, quod tale esse iudicatur.

Ad 2.

Ad secundum concessa maiori propositione, neganda est minor; dicendumque licet in brutis animalibus non detur compositio, aut diuisio; dari tamen iudicia sensituiua compositionis, & diuisionis vicem subeuntia, quibus iudicant obiecta sensibus apprehensa, iucunda esse, aut noxia, profic-

prosequenda, aut declinanda, vt docet D. Thom. 1. parte quaest. 83. art. 1. & de veritate quaestione 24. art. 2. Non conficiunt autem bruta propositiones, cum praedicta iudicia efformant, quia non iudicant ex inquisitione, aut collatione, vt homines: sed solo naturae ductu, atque instinctu. Ad tertium dicendum est etiam motus primò primos voluntatis exerceri praeeunte iudicio, non tamen libero, sed subito, ac sine vlla deliberatione tam formali quam virtuali. Quae tamen deliberatio necessaria est, vt in eiusmodi actionibus peccati labes inueniri queat. Ad quartum responderi solet tot esse iudicia, quot motus digitorum, sed quoniam ea celerrimè fiunt ideo à nobis non discerni. Quod equidem licet mirum videatur, non tamen à veritate alienum existimari debet. Neque enim negandum est eum, qui scribit diuersas effingere diuersorum characterum conceptiones, quibus quam literam, quovè modo delineare debeat, apprehendit. Quare pari ratione poterunt simul ab eodem diuersa iudicia efformari.

Ad primum verò eorum, quae pro altera sententia adducta sunt, respondendum erit; vt obiectum appareat bonum, non esse opus iudiciaria notitia, sed sufficere apprehendi obiectum vestitum congruenti bonitate. Verum quia non omnia sub praedicta bonitate aequè apprehenduntur, inde esse quòd non omnia aequè appetimus, aut declinamus, sed nonnunquam dubij haeremus. Ad secundum admissa experientia, dicendum id non prouenire ex eo, quòd necessaria sit iudicatoria notitia, sed quia cum animal satiatum est, vel ita malè affectum, vt aquam, aut cibum fastidiat, non apprehendit esum, potumvè, vt quidpiam sibi iucundum, aut conueniens. Ad Aristotelem verò dicendum, eum priori quidem loco nihil aliud voluisse, quam nos interdum non commoueri rebus, quas imaginamur, quia simul intelligimus eas non ita se habere, sicuti à nobis imaginatione effinguntur; quemadmodum cum res pictas videmus, quia scimus eas solam rerum similitudinem, non res ipsas aspectui exhibere, ideo ex eorum intuitu nec ad metum, nec ad spem, aliumvè eiusmodi affectum concitamus. Posteriori autem loco egisse de sola motione, quae fit imperio intellectus, non de ea, quae requiritur ad ciendam voluntatem proponendo illi obiecti conuenientiam, aut repugnantiam; illa enim necessariò ab intellectu practico proficiscitur, haec non item.

QVAESTIO V.

VTRVM AD ANIMANTIVM

motum vis dirigens, impellens, & exequens
concurrat; nec ne.

ARTICVLVS I.

DISCEPTATIO QVÆSTIONIS
in partem negatiuam.

Ad dictum
motum non
cocurrere
vim dirigē-
tem.

1. Ratio.

2. Ratio.

Non itē vim
impellentē.

1. Ratio.

Idem proba-
tur de vi exe-
cutricē.

1. Ratio.

Quod ad motus animantium non concurrat in primis vis diri-
gens, quæ in homine ratio; in brutis imaginatio est; probatur
primū, quia constat nonnullos somno oppressos è lecto sur-
gere; & huc illuc oberrare, quorum tamen motus non potest ratione
dirigi, cum ratio in somno ligata sit. Item appetitus sensitivus potest
in nobis citra regimen rationis, solo interni sensus ductu motum effice-
re: non est igitur ad id necessaria facultas intellectus dirigentis. Proba-
tur assumptum, quia interni sensus non sunt in homine deterioris notæ,
quàm in brutis animantibus; in his autem sufficit imaginatio ad dirigē-
dum motum.

Quod autem facultas impellens, id est, appetitus non efficiat mo-
tum in homine, probatur, quia, vt superius ex Aristotele primo politi-
corum capite 3. commonuimus, intellectus, seu ratio imperat irascibili,
& concupiscibili politico principatu, eo quod appetitus sensitivus
habet aliquid sibi proprium, quo rationis imperio obniti possit. Quare
si ad motum necessaria esset actio appetitus; sequeretur non semper ad
imperium voluntatis cieri membra, sed interdum inhiberi motum ap-
petitu reluctantē; quod tamen aduersatur & experientiæ, & Aristoteli
eodem loco affirmanti corporis membra quoad motum obsequi ratio-
ni despoticè, id est, more seruorum, qui facultatem non habent in re ali-
qua resistendi imperio præcipientis; cum nihil proprii iuris obtineant.

2. Item imperfectæ animantes, vt vermes, & lumbrici dissecti, ac sine cor-
de, proindeque sine influxu appetitus, qui in corde residet, obeunt ar-
bitrarios motus; ergo eosdem obibunt etiam reliqua animantia sine præ-
dicto influxu, præsertim cum ea, quæ excellentioris naturæ sunt, pau-
3. cioribus egeant adminiculis ad operandum. Rursus, Imaginatio, de cu-
ius vi, & efficacitate tam multa ab auctoribus prodita sunt, videtur
posse per se membra cieri; cum sola imago rei interiùs obiecta corpus
variè permutet. Non igitur imaginationis munus tantummodo est ad
motum dirigere, sed etiam motum ipsum citra appetitus consortium, &
coefficientiam administrare.

Quod ad vim executricē motus attinet, non destingui illā ab appetitu
videtur ex eo concludi, quia superuacaneum est diuersam aliam ad
percipiendum motum facultatem inducere; tum quia si motus esset
actio tantum imperata ab appetitu, non verò elicitā; cum actus im-
perati aliquando præueniant appetitum, nonnunquam motus ani-
2. malis appetitum anteuertet, quod non ita est. Item quia na-
tura semper facit optimum, quod potest; melius verò est ac præ-
stantius motum animalis elici à facultate animalis, qualis est appetitus,
quàm

Hoc lib. cap.
13. q. 1 a. 3.

Le-
lib.
an-
c. 9.
à V.
c.
me

Leg-
3. de
13. 5.
Gen

quàm à potentia vitali tantùm, cuiusmodi foret quæcunque alia virtus motiva. Postremò, quia hæc videtur esse expressa sententia Aristotelis hoc in libro cap. 9. text. 44. & toto ferè cap. 10. vbi de principio efficiente motus localis animalium disquirens, concludit esse appetitum; quod etiam præstat eo libro, quem de motu animalium conscripsit.

3. Ratio?

A R T I C V L V S II.

DE DVPLICI FACVLTA TE;
altera motum dirigente, altera imperante.

Pro explicatione huiusce controuersie obseruandum est ex D. Thoma opusculo 35. de motu cordis, in animantibus duplicem esse vim motricem; vnam naturalem; aliam animalem. Naturalis dicitur ea, quæ solo naturæ impetu agit, nec antecedentem apprehensionem requirit, cuiusmodi est vis pulsatilis, quæ cor dilatationis, & constrictionis motu ciet, & arterias pulsat, habetque in corde originem. Animalis est, quæ præeuntem notitiam sequitur, eiusque motus arbitrarius vocari consuevit.

Duplex in animantibus virtus motiva naturalis, & animalis.

Lege Fernel. lib. 1. de animo, facult. c. 9. & o. Th. à Veiga ad c. 31. artis medicæ.

b. cap. a. 3.

Secundò, animaduertendum est eorum, quæ animali motu concitantur, tria esse genera. In primo continentur, quæ solo tactu, & gustu pollent, mouenturque duntaxat intra se, diducendo, & contrahendo intus membra, cum alioqui secundum se tota stabili sede vitam degant, vt conchylia. Hæc autem plantarum motum, quæ terræ fixis hærent radicibus, parum excedunt; ita vt inter animalia, & plantas, quasi medium obtineant. Secundum genus est eorum, quæ vim sensitricem perfectam habent, nec solum præsentia, & quæ tactu explorant, sed etiam absentia dignoscunt. Sed enim ex ijs quædam solo naturæ instinctu operantur, nec præstituunt sibi finem suæ actionis, aut motus; videlicet belluæ: alia contra delectu agunt, & ex fine, quem sibi proponunt, operantur; nimirum homines, qui vt inter cætera animantia principatum habent, ita nobiliorem motum subeunt, & in tertio atque eminentiori corporum viventium gradu consistunt.

Triplex generum, quæ animali motu concitantur. Primum.

Porro, non quærimus hoc loco de naturali motu, sed de arbitrario; nec verò de hoc ipso vniuersim, sed de motu progressionis, de quo etiam in extrema huius libri parte discernit Aristoteles.

Sit prima conclusio. Ad motum progressionis concurrat vis dirigens quæ in hominibus ratio est, in cæteris animantibus imaginatio. Hæc conclusio est Aristotelis hoc in libro cap. 4. text. 16. & cap. 10. textu 48. D. Thom. eodem loco. Auicennæ 6. Naturalium. Suadetur autem, quia progressio instituta fuit à natura ad conuenientia inuestiganda, & declinanda aduersa, quod præstari nequaquam poterit, nisi detur vis aliqua representans illiusmodi obiecta appetitui, ipsumque pro re nata in hanc, aut illam partem inflectens: præsertim cum appetitus ex se indiscriminatim se habeat ad hoc, illudvè prosequendum, aut vitandum; hæc autem vis est ratio, vel imaginatio.

1. Conclus.

Lege Ferr lib. 1. de animo q. 13. s. cõtra Gent c. 82.

2. **Cōclusio.** Secunda conclusio. Appetitus concurrat ad motum progressionis, ut causa agens, ac per modum imperantis. Hæc etiam est Aristotelis hoc in lib. capit. 10. text. 52. & Auicennæ 7. naturalium. D. Thomæ opusculo 43. capit. 4. & libro secundo contra Gent. cap. 82. Ferrariensis ibidem, & aliorum. Probatur verò ratione, quia cum progressio sit, ut diximus, ad quærenda salutaria, & declinanda aduersa sensu cognita; ad appetitum verò pertineat affectus amoris, aut fugæ talium rerum, consentaneum est ut motus, quo ad eas tenditur, ab appetitu efficiatur & imperetur. Hoc tamen interest, quoad hanc motionem inter homines, & belluas; quod appetitus belluarum non mouetur ab alio superiori appetitu, hominum verò moueatur; nimirum à voluntate. Ideoque appetitus sensitivus in homine habet se uti cælum inferius, quod superioris vertigine circumuoluitur.

ARTICVLVS III.

DE VI EXECVTRICI
motus.

3. **Conclusio.**
Dandam esse vim executricem motus membri inhaerentem.

Hanc vim distinguere ab appetitu.

Membra despotice appetitui politice voluntati obediunt.

Tertia conclusio. Præter appetitum, danda est virtus quædam inhaerens membris, quæ motum proximè exequatur. Hanc ratio comprobatur, quia cum functiones ab appetente virtute elicitæ, eiq; propriæ, immanentes sint, motus verò progressionis sit actio transiens: necessario præter appetitum constituenda erit alia virtus membri insita; quæ talis motus administra sit. Differre verò istiusmodi virtutem, non definitione tantum, sed etiam re ab appetitu, liquet primum ex distinctione organi; hic enim in corde sedem habet, illa in musculis toto corpore extensis. Secundo, quia cum in substantijs separatis facultas mouens ab earum appetitu intellectiuo realiter dissideat, ut secundo de cælo cap. 5. quæstione 7. ostendimus, multo maiori iure in rebus materia præditis distinguetur, cum minimè conueniat, ut quæ in rebus corporeis vnita sunt, in incorporeis, & excellentioris naturæ, in multitudinem degenerent. Itaque actio virtutis motum exequentis eo pacto ab appetitu dependet, ut non ab eo tanquam à propria, & adæquata eius causa eliciatur; sed imperetur, ad eum ferè modum, quo voluntas appetitum sensitivum in nobis concitat, quæ sic in eum motionem, dominiumque exercet, ut nihilominus appetitus suum actum ab se immediatè promat: eo tamen discrimine, quod membra ad motum perficiendum rationi, & voluntati despotice obseruiunt; appetitus autem ad obiecti sui fugam, vel prosecutionem non nisi politice, & ciuiler obtemperat; ut fuit à nobis superius declaratum.

Quæret tamen aliquis utrum cum appetitus motricem facultatem concitat, præstet id per aliquam præuiam actionem in ea receptam, ad quam deinde motio virtutis consequatur, an aliter? Respondemus non

requiri

Leges si placeat quædam

4. ad liberos
Eth. dixim9.

requiri talem actionem, quæ actum facultatis mouentis, vt quidpiam ab eo distinctum præcat, sed appetitum, vt agens vniuersalius, concurrere vnâ cum virtute mouente, vt cum causa particulari, atque ita edimotum ab vtrâque causa per vnum, eundemque impulsu à duabus causis profectum: ab vna, vt vniuersali, & imperante, ab altera, vt à particulari, ac priuatim eliciente. Quo etiam pacto intellectus voluntatem; voluntas appetitum inferiorem mouere consuevit.

Appetitum esse causam vniuersalem & vim motricem particularem.

Existit etiam hoc loco dubitatio, num prædicta facultas motum actiue exequatur. Diuus Thomas secundo contra Gentes capite 82. docet eam non tam efficienter, quam dispositiue ad motum concurrere; quia videlicet membra præparat, redditq; apta, & obedientia ad excipiendum motum, quem efficit appetitus, & prima parte quæstione 75. artic. 3. ait actum huiusce virtutis non esse mouere, sed moueri. In eandem sententiam descendit Ferrariensis loco citato contra Gentes, & quæstione 18. huius libri; sed ea nobis minus placet, propterea quod facultas exequens motum censetur à philosophis inter animales potentias, vt constat ex doctrina Aristotelis libro secundo huius operis cap. 3. text. 27. & lib. 3. capit. 9. à text. 41. vbi animalem vim distribuit in vegetantem, sentientem, appetentem, loco mouentem, & intelligentem; at omnis animalis facultas simpliciter est potentia actiua, cum ad animales functiones obeundas detur. Quapropter vis motum exequens simpliciter existimanda est actiue concurrere ad motum, præsertim cum ad illum recipiendum videantur membra aliu ndè iam aptè disposita, videlicet ex compositione, & temperie aliarum qualitatum, quibus constant. Alioqui dixerint etiam in organis sensuum, præter ipsas vires sensitivas, dari peculiare facultates à figura, & temperamento diuersas, quibus organa ad sensationes recipiendas apta reddantur, quod tamen à communibus philosophantium placitis omnino abhorret.

Virtutem motivam actiue concurrere ad motum.

Cap. 5. q. 1. a. 3.

Diriuatur autem isthæc vis motum exequens (vt primo de generatione ex Hippocraticæ scholæ cōsensu ostendimus) remotè quidem à corde tanquam à fonte omnium virium, ac functionum, quæ animantibus conveniunt, proximè autem à cerebro: cuius rei vel illud est argumentum, quòd inde mouentes nervi ortum habent. Item quia obstructa eiusmodi via confestim cessat membrorum motio, obstupescēte toto corpore. Non probauimus tamen loco citato Medicorum sententiam arbitrantium nullam animalem vim fixè, ac stabiliter in membris hædere; vt potentiam videndi in oculo, mouendi in musculis; sed omnes influentes esse, ac per modum cuiusdam irradiationis à cerebro illabi, & nunc subtrahi, nunc redire: nec præter hunc quasi commeantem radium aliam dari innatam facultatem ad sentiendum, vel mouendum; quod placitum quoniam alibi ex professo confutauimus, non est cur iterum in eo improbando immoremur.

Vnde diriuatur vis executrix motus

Hoc lib. c. 1. q. vnic. a. 3.

Quod verò ad organum motus spectat, ommissis controuersijs, aduertendum ex Galeno lib. 12. de vsu partium, & Vesalio lib. 2. capit. 2. ad idoneum motus instrumentum duas requiri conditiones, vnâ vt sensu polleat; aliam vt impulsu edat, quarum neutra sine altera potest

Quæ duæ requiratur virtutis motricis organum.

Musculos or-
ganum esse
virtutis mo-
tivar.

Membra, vt
mouentur
spirituum ani-
malium copi-
am exigere.

Rorantes se
in orbemur
vertiginem
patiuntur, &
conciunt.

consistere; & quoniã ad mouendum necessaria est firmitas, & consisten-
tia, ad sentiendũ verò mollitudo (vnde ea quæ prædura sunt, vel nullũ,
vel nimis hebetẽ, & obtusum sensum gerunt) excogitauit solers natura
rationem, qua vtramque mirificè coagmentaret: coniunxit enim liga-
mentum, quod aliquantulum est durius cum nervo, qui mollior est, &
vtrumq; , idest, ligamentum, ac nervum in minutas partes quasi secuit,
& carne, neruis, arterijsque implicuit; quæ coaceruatio musculus dici-
tur, atque hic à philosophis, & medicis traditur instrumentum virtu-
tis motivar, quod tam latè in animantium corporibus diffunditur, quã
latè patent membra, quæ ad arbitrarium motum subeundum idonea
sunt.

Sed nequibit motoria facultas hoc vti instrumento, nisi id congruis
qualitatibus imbutum sit, quarum defectu interdum membra exares-
cunt, motuque omni destituuntur; opus etiam est, vt membra perenni
animalium spirituum affluxu foueantur. Cuius rei illud, præter alia,
iudicium habetur, quòd in animi deliquio, & timore vehementi corp⁹
sustinere nequimus, animali spiritu, qui mēbra fulciebat, ex toto cor-
pore ad cerebrum cōfluente. Quod etiam in causa est, vt qui in gyrum
aguntur, subito concidant, atq; interdum sopiantur: quia nimirum spi-
ritus per neruos rectà deducendus circulari illo flexu à neruorum ini-
tiji aberrans aliò vergit.

A R T I C U L V S III.

OCCVRRITVR ARGVMENTIS initio propositis.

Ad rationẽ
primi argum-

Ad secundã.

SVperest nunc primi articuli argumentis respondere. Ad primam
partem eius, quod initio propoluimus, dicendum licet in somno
iudicij libertate careamus, non impediri tamen nobis actionem in-
tellectus, & imperfecta quædam iudicia; cum planum sit multos inter
dormiendum vniuersalia concipere, & disputare; non requiritur verò
ad motum vt cumque à nobis exercendum iudicij, aut rationis libertas,
vt etiam in ebrijs, & phreneticis videre est. Ad secundam eiusdem argu-
menti partem respondendum, licet appetitus sensitivus imperante vo-
luntate, & ratione dirigente nequeat membrorum motum inhibere: aut
secus, quàm voluntati placeat, inflectere; posse tamen intellectu aliud
cogitante, ac non iubente voluntate, corporis membra indeliberato
motu ciere, vt sæpè accidit. Non proinde tamen concursum illarum
superiorum facultatum superuacaneum esse, cum ad motionem deli-
beratam necessarius sit. Nec verò in homine de inferioris appetit⁹ dig-
nitate quidquam detrahit, quòd non per se, ac vi sua tantum membris
motionem inferat. Etenim vt Caietanus prima parte quæstione 81.
artic. 3. annotauit: licet in nobis natura sensitiva nobilitatem capitis,
quam in belluis habet, non obtineat: compensatur ei tamen ea iactura
propter

propter coniunctionem, & commercium cum ratione, & appetitu intellectivo; perficitur namque, & attollitur id, quod est inferius, vicinitate sublimioris, quamvis subsit; quod tam in ijs, quæ ad mores pertinent, quam in politicis conspicuum est, siquidem perfectius operantur virtutes, vt obedientes charitati, quam solæ; nobiliusque est regi assistere, quam villæ regimen tenere. Ex dictis collige nihil repugnare, quominus ij, qui somno oppressi cursitant, interdum absque intellectricis potentia influxu sola imaginatione, & appetitu motricem vim excitante, progressionis motum administrent: cum id etiam vigilantibus frequenter eueniat.

Nihil derogat appetitui hominis potentij subijci superioribus.

Secundum verò argumentum solues dicendo ad primam eius partem, licet appetitus quoad alios actus politicè rationi obediat, quoad membrorum tamen motionem, non nisi despoticè obtemperare. Hæc nobis solutio placet, non quæ concedit rationem, & voluntatem immediatè, ac sine interuentu appetitus membra ciere. Ad secundam nullum animal quantumuis minutum, atq; imperfectum loco moueri sine influxu appetitus, & imaginationis; nec vllum esse, quod hisce facultatibus natura sua orbatum sit: licet imperfecta non eas habeant certa corporis parte definitas, vt alibi diximus. Vnde est quòd lacertæ, vermes, aliaque eiusmodi post dissectionem viuunt, ac mouètur, quia etiam diuisa imaginationem, & appetitum in partibus retinent. Tametsi fatendum sit Aristotelem, cum proximis capitibus de motu egit, de eo tantum vel præcipuè saltem disseruisse, qui perfectis animantibus conuenit. Ad tertiam negandum est quod assumit, dicendumque imaginationem non per se, sed interuentu appetitus, cui tristitia, aut læta, horrida, aut iucunda obijcit, humores concitare, & sanguinem, ac spiritus mouere: sicque variè corpus afficere. Lege Diuum Thomam prima parte quæstione 117. art. 3. & lib. 3. contra Gent. cap. 103.

Ad 1. rationem
2. arg.

Ad 2.

Omne animal ex appetitu, & imaginatione moueri.

Ad 3.

Hoc lib. c. 2.
q. 2. d. 20.

Lege etiam
que diximus
7. Phys. c. 2.
q. 1. 2. 7. &
lib. 1. de Gen.
c. 4. q. 30.

Vltimum argumentum diluitur inficiando non distingui vim motus executiuam ab appetitu; Ad primam verò aduersariæ partis rationem negandum est actionem, qua membris motus imperatur, præire appetitui. Ad secundam, naturam facere optimum, quod potest, sed nec fuisse conueniens, nec potuisse motum elici tantummodo à facultate appetente ob eas rationes, quas circa tertiam conclusionem adduxim⁹. Præterea motum progressiuum animalium re vera ab animali virtute proficisci, cum non nisi appetitu imperante, & concurrente efficiatur; Nec virtutem motiuam membris insitam ad facultates vitales attinere, sed potius ad animales, quarum ministra est. Ad tertiam Aristotelem vocasse appetitum vim mouentem, non quòd eum à facultate motus executrici non putaret distinguendum, cum locis à nobis superius citatis appetitum, & vim motiuam vti diuersas animantium facultates numerarit; sed quia re vera appetitus est etiam potentia mouens, vt ex dictis constat. Hactenus disceptatum de anima, quatenus corporis constricta nexu, & contubernio addicta, ad functiones exercendas suas, illius operam emendicat; deinceps de eadem scribemus eo iam vinculo exoluta, & de separata separatam instituemus tractationem. Præstet vtinam

Ad 1. rationem
3. arg.

Ad 2.

Virtus motiua ad animales pertinet facultates.

utinam propitiū Numen, vt quem admodum de coniuncta anima,
 quali quali potuimus industria, opus cōfecimus, & de separata di-
 cturi gradum addim⁹ vltiorem: sic solutus aliquando ē cor-
 pore, cui coniunctus nunc animus est, in statum eua-
 dat liberiore, vbi soli Deo insolubili iam nexu
 adstrictus, & ab humanis longissimo
 abiunctus interuallo, vitam auf-
 picetur iucūdisimam,
 & possideat bea-
 tissimam,

FINIS LIBRI TERTII.

TRACTATUS DE

ANIMA SEPARATA.

PROOEMIUM.

Quoniam Aristoteles libris superioribus nihil de anima separata differuit, de qua multae, ac graues quaestiones inter Philosophos, Theologosque versantur, quarum explicatio, & intelligentia non minus necessaria, quam iucunda est: operae pretium duximus eam disputationem in praesenti suscipere; licet enim consideratio eorum, quae ad animam praecise, ut extra corpus est, spectant, Metaphysici potius, quam Physiologi sit, ut in primi libri prooemio commemorauimus; quia tamen scientia de anima sine hoc quasi supplemento absolutionem suam adipisci non poterat, fortasseque in libris primae Philosophiae apud Aristoteli commentatio haec non adeo opportunum locum habet, istiusmodi tractationem superioribus libris potius attexere, quam illuc reijcere statuimus. Neque, verò eas quaestiones disputabimus; quae ad utrumque animae statum, separationis, videlicet, atque informationis indifferenter spectant, quales illae. An rationales animae sint subsistentes? An à Deo creentur? & si quae sunt huiusmodi: cum ad caput primum libri 2. huius operis sint pertractatae.

Quod sit huius operis institutum.

Porro huius tractationis obiectum, materiae, quam subiectum vocant attributionis, in promptu est, nimirum anima rationalis secundum separabilitatem à corpore spectata, quam veluti formalem rationem ceterae quidem peculiare scientiae de suis subiectis non astruunt, sed supponunt. At verò communis omnium Metaphysica, ad quam praesens tractatio potissimum refertur, ut paulò superius diximus, tum sibi, tum alijs in eo prospicit. Quo factum est, ut prima sequenti disputatione separabilitatem de anima demonstremus. Passio verò est posse operari absque corpore. Nec mirum si quadam ex parte positina non sit passio, imò talem esse oporteat, cum eius subiectum ex parte rationis formalis, hoc est, separationis, priuatiuum sit, ut ex sequentibus intelligetur. Iam tractatio in sex disputationes diuiditur. Prima animae naturam proprius attingit, cum in ea de immortalitate, distinctioneque ipsius ab alijs substantijs separatis differatur. Secunda modum existendi extra corpus declarat; reliquae de ijs, quae ad operationem explicandam referuntur. Itaque tertia de potentijs cognoscentibus, earumque speciebus, & habitibus disceptat. Quarta de actu ipso cognoscendi. Quinta de obiecto cognitionis. Sexta de motione ad locum.

Huius tractationis subiectum.

Quae sit distributio

DISPUTATIO PRIMA.

DE IMMORTALITATE, ET NATURA
Animæ rationalis.

ARTICVLVS I.

DIVERSÆ PHILOSOPHORVM
Veterū sententiæ circa animæ immortalitatē.

Immortalita
tē bifariam
accipi.

De quo im-
mortalitatis
genere proce-
dat questio.

Qui ex Philo-
sophis animæ
immortalita-
tem astruxe-
runt.

Immortale, quemadmodum & æternū, bifariam dici consuevit; aut quod nulla potestate, etiam diuina, aboleri valet, quo pacto solus Deus (vt alias eius loci interpretationes omittamus) immortalitatem habere dicitur primæ ad Timoth. cap. 6. aut quod suapte natura nequit interire, quanuis per absolutā Dei potestatem deficere possit, cuiusmodi sunt Angelus, materia prima, & id genus alia. Posterior hic significatus duplicem adhuc cōprehendit: nam quæ eo modo sunt immortalia, vel substantiæ sunt, vt Angeli, coelestia corpora, materia prima; Vel accidentia eorum peculiaria, vt species intellectuales Angelorum, Solis lumen, relatio creaturæ ipsi materiæ propria; si substantiæ sint, immortalia, aut incorruptibilia per se vocantur; per accidens verò, si sint accidentia, eo quòd nullo vltiori miraculo extinguuntur, quàm suorum subiectorum abolitione. Proposita verò questio de immortalitate secundo modo, quod substantia sit, intelligi debet.

Igitur, esset ne animus hominis immortalis, an vnà cū corpore interiret, magno apud veteres studio, & contentione quæsitū fuit; primusq; inter eos, quorū scripta extiterunt, ea de re disputasse dicitur Pherecides, referente Cicer. i. Tusc. quæst. deinde alij in Academia, in Lycæo, in Stoicorū porticu, cæterisq; philosophantiū gymnasijs, dignam videlicet rati controuersiam, in qua hominū ingenia desudarint, cū omniū causa ageretur. Ea enim disputatio est, vnde non solū diuini numinis colendi ratio magna ex parte dependet; sed quæ ad sūmum hominis bonū definiendum, atq; ad mores conformandos interest magnoperè. Igitur animi immortalitatē asseruerūt Pherecides, eiusq; auditor Pythag. Trimegist⁹, Diog. Thucydides, Thales Milesius, Zoroastes, Anaxag. Aratus, Plato, Plotinus, Porphyrius, Proclus, Numerius, Longinus platonius, Theophrast. Marc. Tul. & alij, quos longa serie, refert Nicolaus Fabēt⁹ lib. i. de immortalitate animorum ad Clementem 8. c. 11. Eugubin⁹ lib. 9. de perenni Philosophia. Fuit tñ inter hos discrimen. Nam quidam animum exptem omnis mortalitatis fecere: alij non ita, sed longo post tempore, vel paulò post emori existimarūt. Inter quos Stoici

crudi-

eruditorum animas corpore solutas paulatim debilitari, & perire: sapientum verò usque ad vniuersi conflagrationem perseuerare dixerunt. Inter alios acerrim⁹ animorū immortalitatis propugnator, & vindex fuit Plato, nullusq; eam physicis rationibus tam apertè tutatus est, vt constat ex Timæo, Philebo, Menone, & libris de Repub. adeo vt iudicia post mortem, pœnasque, ac præmia constituerit. Et verò eum non nulli hac in re veritatis terminos prætergressum fuisse putant, asseruisseque non hominum tantum, sed belluarum quoq; animas immortales esse; quem errorem Platoni attribuit, refellitq; D. Tho. 2. cont. gent. cap. 82. Sed ab eo Platonem alienum fuisse asserit Bessario cap. 7. lib. 2. contra calumniatorē Platonis, & quidem iure optimo (vt nobis videt) cū Plato in Timæo disertis verbis affirmet animū brutorū esse mortale.

Huius immortalis acerrimus propugnator Plato.

Animos interitui obnoxios esse, & cū corpore emori putauit Epicuræorum grex, quem plurima turba tam Græcorum, quàm Latinorū secuta est. Atq; inter eos Plinius lib. 7. naturalis hist. cap. 55. de anima brutorum, de quibus tam multa scripsit, optime meritis, de humana pessimè; cuius immortalitatem acerba mordacitate est insectat⁹, certus nūc ea de re apud inferos malo suo, infeliciq; experimento. Illic videat (vt iocatur) vtrum ne aliquis post mortem sit doloris sensus aut corpori, aut animæ; Vtrum vanitas sit, post mortis etiam tempora, vitam, immortalitatemq; polliceri; illic discat, si nihil est, quod animæ agant, esse certè multum, quod patiantur.

Epicuræorum secta animæ immortalitatem denegauit.

Porro Galenus in hac quæstione tam varius est, vt cuius fuerit sententiæ, non sat liquidò constet. Nam in libro qui, inscribitur; Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, Platonem exagitat, quod animi immortalitatem defendat. At verò in lib. de tremore, & rigore, ait, si quis animam esse dixerit substantiam, quæ per se moueri queat, (quod utiq; immortalitatis est argumentum) eum minimè deceptum iri. Quapropter alij eum in priori sententia fuisse credunt, alij in posteriori. Sed minimè mirandum est dubium fuisse Galenum de animorum nostrorum immortalitate, cū de ipsa animæ natura dubius fuerit, an ne qualitas, qualitatūve temperamentum sit, an potius substantia, quod eius libros euoluenti passim occurret.

Varia es de re Galeni placita.

ARTICVLVS II.

QVID ARISTOTELES IN RE
proposita iudicarit.

Quod ad Aristotelem attinet, quid de animi immortalitate sentierit, controuersum est. Iustinus philosophus, & martyr in sua parænesi. Theodoretus in lib. de natur. hom. D. Greg. Nyss. in lib. de anima, Origines in opere, quod inscribitur φιλοσοφούμενα. D. Greg. Nazianz. in disputatione contra Eunomiū, Plutarchus in libro de placitis philosophorum capit. primo, Galenus in hist. philosophica,

Qui velint Arist. mortale animum credidisse.

Caietanus tertio de anima capite secundo, Pomponatius in suo libro de immortalitate animæ, Simon Portius in libello de mente humana, putant animum nostrum caducum, mortalemque fecisse. Eoque magis persuasum habent ita credidisse Aristotelem, quod Alexander Aphrod. auditor, sic mentem eiusdem Philosophi solitus sit interpretari, ut lib. 3. de anima, & alibi, quem tamen ab hac calumnia liberare nititur Eugubinus libro nono de perenni philosophia cap. 21. & 22.

Prima ratio,
quæ id probat,

Primùm igitur se offert locus ille initio librorum de anima cap. 1. text. 12. ubi affirmat, si intellectus citra imaginationem non est, coherere per se non posse, atque extra materiam consistere; Quare cum cap. 8. libri tertij text. 39. statuatur neminem absque phantasmatis ope intelligere, oportereque eum, qui contemplatur, phantasmata speculari; consequens est, ut existimet non posse animum extra corpus esse, sed unã cum eo extingui.

Secunda.

Secundò, quia primo de cælo cap. 12. probat omne genitum esse corruptibile, & quidquid ortum est, aliquando interiturum. Quare cum ponat animum initium habere, ut constat lib. 12. Methap. cap. 3. text. 16. eundem aliquando dissoluendum fore arbitratur.

Tertia.

Tertiò, quia primo Ethicorum cap. 10. Solonem coarguit, quod veram hominis felicitatem post mortem esse dixerit. Quæ reprehensio ea potissimùm ratione niti videtur, quod post mortem animus hominis, qui beari possit, non remaneat. Quod etiam apertius confirmat tertio eiusdem operis libro capit. 6. dicens post mortem, nec boni quid esse, neque mali, & libro 12. Metaph. cap. 7. text. 39. cum ait, Deo sempiternam conuenire felicitatem, nobis verò non nisi ad breue tempus, dum huius vitæ munere fruimur.

Quarta.

Quartò, quia cum mundum, hominumque generationes ab æternitate finxerit, vel dandæ essent infinitæ animæ, cum tamen 3. physicæ auscultationis libro infinitum negarit, vel locum haberet migratio Pythagorica animarum in diuersa corpora succedentium, quod non minùs à Peripatetica doctrina abhorret, ut alibi ostendimus.

Vltima.

Postremò, quia si animũ immortalem fecisset, eundem à Deo creari existimasset: quæ enim immortalia sunt, sicuti aboleri nequeunt, nisi à Deo in nihilum redigantur, ita neque produci valent, nisi diuinitus creentur. At quod Aristotelem animi creatio latuerit, suadet, quia cum ipse Deum naturæ necessitate agere crediderit, si à Deo animas creari putasset, asseruisset utique omnes ab æterno fuisse productas; quod eius placitis aduersari ex secundo argumento perspicuum est. Itaque videtur Aristoteles animi humani immortalitatem penitus ignorasse.

Qui opinen-
tur Aristoteli
oppositũ pla-
ne censuisse.

Alij tamen magni nominis philosophi contrà opinantur, asseuerantque Aristotelem nostros animos ab interitu alienos, atque omnis mortalitatis expertes posuisse, ex quorum numero est Theophrastus, qui cum tot annos Aristotelem in Lycæo deambulantem audierit, credibile omninò est sæpè hac de re cum eo fuisse commentatum, ac quid sentiret, cognouisse. Idem censuere Olympiodorus, Ammonius, Phi-
lop-

Lib. 2. de ani-
c. 1. q. 7. &
lib. 2. de gō-
n. 1. c. 1. q. 11.

loponus, Simplicius, Auicenna, vt refert Mirandula lib. 4. de examine vanitatis cap. 9. Et de Latinis D. Thom. 2. contragentes cap. 79. & 8. phys. lectione 12. & 12. Metaphysicorum lectione 3. & quodlib. 10. q. 3. art. 1. Albertus Magnus tractatu 2. de anima cap. 20. & tractatu 3. cap. 13. Aegidius lib. 3. de anima ad caput 4. Durandus in 2. distinctione 18. q. 3. Ferrariensis loco citato contra gentes, Eugubinus lib. 9. de perenni Philosophia à cap. 18. alijque è recentioribus non pauci.

Sunt verò apud Aristotelem ad hanc sententiam stabiliendam multa, & illustria testimonia. Nam 1. de anima cap. 4. text. 65. & 66. appellat intellectum nostrum diuinum, interitus, & passionis expertem. In 2. item lib. cap. 1. text. 11. ait nihil obstare quominus aliqua partes animæ separabiles sint, quia nullius corporis sunt actus. Et cap. 2. text. 21. ait intellectum, qui speculatur, esse aliud quoddam genus animæ à sentiente, & vegetante distinctum, quod perinde, atque perpetuū ab eo, quod occidit, seiungi, separarique possit. Idemque affirmat de intellectu agente cap. 5. lib. 3. text. 19. Dixerat autem text. 17. has duas facultates intellectricis animæ differentias esse. Præterea 12. lib. Metaph. cap. 3. text. 17. scribit nihil prohibere, quominus dissoluto composito, forma remaneat. Quod de sola anima humana dictum constat. Rursus; omnis potentia immaterialis, cum sit extra materiæ conditionē, vacat interitu: at intellectum immaterialem esse multis in locis affirmat Aristoteles vt 1. de partibus animalium cap. 1. lib. 3. de anima cap. 4. text. 4. & 6. & 15. & 19. Postremò, lib. 2. de generatione animalium capite tertio, docet mentem extrinsecus aduenire, hisce verbis, *λείπεται δὲ τὸν νῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι καὶ θεῖον εἶναι μόνον, ὃ δὲ γὰρ αὐτὸ τῆς ἐνεργείας κοινῶν εἰσωματικῆς ἐνεργείας*, id est, Restat igitur vt mens sola extrinsecus accedat, eaque sola diuina sit; nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis. Quibus verbis significat Aristoteles animum humanum non educi è gremio materiæ, sed diuinitus creari, atque adeò immortalem esse. Cuius contrarium ante illa verba, quæ nunc citauimus, præmiserat de formis cæterarum animantium, eas videlicet extrinsecus aduenire non posse, quod operationis tantum corporeæ sint principia.

Nec audiendi sunt, qui susceptæ opinionis retinendæ studio, hunc locum aliò detorquent, & de intellectu agente, id est, de Deo intelligendum arbitrantur; cum Aristoteles non de Deo, sed de anima: nec de Diuino, sed de humano intellectu eo loco palàm differat. Quos etiam Philoponus scita ratione vrget; Qui fieri possit, inquit, vt de Diuina mente illud ab Aristotele dictum putemus, cum scribat, non satis hoc adhuc constare, vtrum hæc vis à cæteris animæ facultatibus, & ab ipsa materia abiungi possit? Siccine de prima mente loqueretur? an non omnibus certum est, hanc æternam, & omnis interitus expertem esse? Hæc ille. Tandem si habenda fides est ijs, quæ Themistius in paraphrasi super tertium de anima cap. 37. refert; suam de re proposita sententiam disertè expressit Aristoteles in Dialogo, quem scripsit ad Eudemum familiarem suum, cuius etiam meminit Cicero 1. de Diuinat.

Quibus ex locis id deprehendant.

Occupatur aliquorū obiectio.

Plutarchus in vita Dionis, & in consolatoria ad Apollonium, vbi multis rationibus animi nostri immortalitatem astruxit.

Hac in re du-
biam hæsit
Philosophū,
qui affirmāt.

Probabile est
ad immorta-
litatē animæ
magis incli-
nasse.

Respondetur
ad argumen-
ta facta in op-
positum.

Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

Ad vltimū,

Alij denique Aristotelicæ doctrinæ haud mediocriter studiosi, in quibus est Scotus in 4. sent. dist. 43. q. 2. art. 2. Heræus quodlibeto 1. q. 11. & lib. 1. sent. dist. 1. q. 1. Niphus in opusc. de immort. animæ cap. 1. hisce in vtrunque partem animaduersis rationibus, censent Aristotelem omnino dubium in quæstione fuisse, ac modo ad hanc, modo ad illam sententiam inclinasse. Nobis videtur eum, etsi aliquantulum hæserit, magis tamen propendisse in eam partem, quæ animum immortalem facit. Sed quia videbat se hinc argumentis perurgeri, illo præsertim de animorum infinitudine, perplexa dictorum varietate rem obscurasse; vel certè ita disputationum ambage implicuisse, vt ingenia potius studiosorum ad inuestigandum excitaret, quàm aliquid certum, fixumq; relinqueret.

Diluemus igitur in gratiam tanti Philosophi ea argumenta, quæ in eius doctrina animum omnino mortalem faciebant. Ad primum dicendum erit, cum Philosophus asserit nostram mentem non intelligere absq; phantasmatis, non loqui de anima absolute, sed vt est corpori vnita: neque verò propter eorum concursum infringitur argumentum illud, quo ex actione intelligendi, etiam in corpore animæ immortalitas comprobatur, vt in sequentibus fiet apertum. Ad 2. omisis aliorum interpretationibus, dicendum eo loco tantum haberi, id, quod per motum, & generationem incipit, necessariò finem habere; animum verò rationalem non eo pacto gigni. Ad tertium, omnia illa loca intelligenda esse de humana felicitate, de qua erat inter philosophos disputatio, quæ cum opes, & alia externa bona requirat; ab eo separata animæ statu aliena maximè est.

Quartum, quod plus habet difficultatis, solutum iam est lib. 3. Phys. cap. 8. q. 1. art. 5. Ad vltimum dices Aristotelem cognouisse animas intellectiuas creari à Deo, neque tamen existimasse eas absque principio extitisse: quia illa tantum statuit necessariò Deum produxisse ex æternitate, ad quorum siue effectiōem, siue præparationem, nullius causæ secundæ concursus exigitur. Ad animæ verò rationalis infusionem requiritur dispositio accidentium, quam agens naturale inducit; quæque ipsius animæ introductionem, & vnionem cum materia attingit. Atque de veterum Philosophorum, deque Aristotelis sententia, dicta sufficiant.

A R T I C V L V S III.

ANIMAM RATIONALEM IMM-
materiam esse naturali lumine demonstratur.

Quo;

Quoniam superiori art. ostendimus ex Arist. aliorumq; sententia animam rationalem immortalem esse, operæpretium erit inuestigare an demonstratione aliqua, euidētiuē ratione eam veritatem aut assecuti sint, aut assequi potuerint. Qua de re conclusionem huiuscemodi statuimus. Animæ rationalis immortalitas naturali ratione demonstratur. Quæ conclusio non aliter suadenda est, quam adductis ijs argumentis, quibus plerique Philosophorum, aut etiam Theologorum, ad id institutum vsi sunt.

Animæ im-
mortalitatis
demonstrari.

Primum sit. Anima rationalis est substantia, per se subsistens, & spiritalis. Ergo est immortalis. Consequentia bona est, cum neque ipsi Angeli alio ex capite immortalitatem vendicent, quam quod tres illas conditiones in antecedente positas sortiantur. Primā igitur in animam etiam quadrare satis liquet ex ijs, quæ tum primo Physicorum cap. 9. q. 9. tum primo de Generatione cap. 4. quæst. 8. scripta sunt; quibus in locis vniuersim probatur in quouis physico composito, atque adeo in homine formam substantialem inueniri, quæ non est alia, quam rationalis, vt quæstione 21. eiusdem quarti capituli ostensum est. Secunda etiam superius libro 2. c. 1. q. 2. ex professo traditur. Tertia demū nunc est vberiori filo deducenda; ex operatione videlicet, atq; potentia spiritalibus apud nos repertis. Ex operatione quidem, hunc in modum. Actus cognoscendi nonnulli spiritalis sunt in nobis, hoc est, neq; ex materia cōstantes, neq; à materia, subiecto uē dependentes. Ergo & potentia illos immediatē eliciens spiritalis erit; & consequenter substantia, vnde talis potentia manat, erit itidem spiritalis. Vtraq; consequentia per se nota est in Philosophia; siquidem, vt D. Dionys. c. 11. de cœlesti Hierarchia sapienter annotauit, operatio cognitionem potentia operantis sequitur; potentia uerò, naturam, hoc est, substantiam, vnde effluxit. Assumptum igitur probandum restat. Nam actus, & obiectū sibi inuicem proportionē respondent, vt si hoc supernaturale existat, si à loco, temporeq; sit abstrahens, ac denique immateriale; easdem quoque, prærogatiuas obtineat actus, ita postulante natura, quæ in omnibus semper consona est: cum igitur humana cognitio ad obiecta spiritalia terminari possit, ac soleat, cum item in ea obiecta tendat plerunque, quæ nulli singulari cognitioni sunt addicta, id est, in vniuersalia (nihil enim interest an natura Leonis v. g. quam consideramus huic, aut illi differentia sit contracta; hoc in loco, aut tempore reperitur) erit planē talis cognitio spiritalis, atque à materia conditionibus, quoad fieri possit, immunis; vt quandoquidem vniuersalis existere non potest cum elicitur, in actuq; exercito ponitur, ad obiecti saltem indifferentiam se se accommodet, eo pacto, quo diximus. Verum igitur erat propositæ rationis assumptum, nimirum dari in nobis spiritalē cognoscendi actum.

Primum arg.

Animam esse
substantiam,
per se subsistē-
tem.

Esse itē spi-
ritualē col-
ligitur ex acti-
bus.

Intelligendū
actū esse spi-
rituales argui-
tur ex obiectis.

Idem colligi-
tur ex acumi-
ne humanæ
cognitionis.

Quod rursum confirmatur obseruatis propriae cognitionis humanæ conditionibus, per quas à cæteris materialibus cognitionibus distinguitur. Etenim humana cognitio adeo est subtilis, vt ad intimas etiam rerum quidditates, aut penetret, aut penetrare contendat: adeo sagax,

vt quæcunque sunt re ipsa coniuncta discernat, dijudicetq; quidnam ad earum pertineat essentiam: quid ex ea profluat, quid contingenter insit. Est item adeo potens, vt quæ neque sunt, neque esse possunt, & apud se fingat, & varios modos, atq; habitudines inter ipsa excogitet; vt à minimis effectis ad summam causam progrediatur discurrendo: vt in se quoque animaduertat, quàm certò, quàmque euidenter obiectum attigerit; vt se ipsam à quacumque re alia, atque adeo ab obiecto distinguat, quæ est perfectissima reflexio, ad quam sensitua recordatio nequit accedere, cum rem cognitam in præterito, concretè solummodo percipiat.

Qui intelligit
di actus sint
à sensibus ma-
xime alieni.

Quàm inde-
pendentes à
materia sint
actus liberi
appetendi.

Ex potentia
animæ spiri-
tuali, eiusdè
spiritualitas
monstratur.

Intellectam
potentiam
esse spiritua-
lem.

Præterea, experimur elicere nos credendi actus, coniectandi que in futurum, atque etiam præteritorum recordandi, sine vllò vitæ tuendæ, propagandæq; fine, sed cognitionis solius gratia, veluti cum res gestas olim accipimus, cum futuras planetarum coniunctiones, atque oppositus speculamur, aut etiam de Angelis, alijsvè entibus Metaphysicis disputamus; quæ omnia longè remota sunt ab vsu sensuum, minimeque ad illos pertinentia. Cum igitur tot, tamque nobiles existant cognitionis humanæ conditiones, negari non potest illam supra materiæ naturam eminere, proindeq; spirituales esse, quod contendimus.

Idem verò non minus aperte ostenditur inspectis actibus liberis appetendi; adeo enim independentes sunt à materia, vt nullum sit creatum agens, quod illos possit directè impedire, aut promouere; & quod hinc sequitur, neq; efficere, vt aut aliquem exerceamus, aut nullum; quæ est libertas absoluta tam à contrarietate, quàm à cōtradictione. Id, quod ideò euenit, quia nullo præterquam infinito bono, eoque præfente euidenter, satiari, tranquillariq; appetitus valet. Quis autem non videat tantam immunitatem, atque excellentiam in actum corporeum competere non posse?

Iam verò ex potentia spiritali hunc in modum animæ spiritualitas concluditur. Est in nobis facultas intelligendi spiritalis; ergo & substantia à qua fluat, cui inexistat, cuius virtute operetur. Antecedens, de quo solum dubitari posset, probat D. Tho. tum alibi, tum 2. contra gent. c. 49 & 1. p. q. 75. art. 2. ratione ducta ab Aristotele lib. 2. de anima cap. 10. text. 104. & lib. 3. cap. 4. & 5. Etenim intellectus percipere valet omnia corpora (neque enim vlla ratio afferri potest, cur eorum aliquod ipsius aciem effugiat) oportet igitur illum à natura corporis nudatum esse. Huius consecutionis vis, quæ lib. 2. de anima cap. 1. q. 2. art. 2. latius inculcatur; ex eo nunc breuiter ostenditur. Quia si intellectus non foret omni corporalitate nudatus, speciem cuiuslibet corporei obiecti non posset admittere, siquidè materiale organum, in quo resideret, limitatum esset ob suam imperfectionem, vt patet inductio-
ne omnium potentiarum sentientium, nulla enim illarum alterius speciebus consignari valet, quemadmodum neq; eis vti ad cognitionem, & si fortassè in ipsius organo recipiantur; ergo si vniuersam corpoream naturam intellectus sit percepturus, necessum erit ab omni materia immunem esse; vt eo pacto, cuius corporeæ entitati percipiendæ inue-

niatur

niatur indifferens. Cur autem, vt naturam spiritualem cognoscat, non sit opus ab ea exutum esse, citato loco explicatur.

Hactenus id solum ostendimus animum nostrum substantiam esse per se subsistentem, atq; spiritualem, quod erat primi argumenti, in quo versamur, antecedens; certa igitur est illa consecutio, quam superius fecimus; esse illum quoq; immortalem. Quapropter non immerito D. August. lib. de immortalitate animæ statuit ad eam em immortalitatem demonstrandam, à ratione, id est, spirituali siue operatione, siue potentia incipere oportere. Quod ita vltèrius confirmatur. Causa materialis in substantiam spiritualem per se solum influere nequit, vt ipso naturæ lumine notum est, quando quidem à sola causa materiali immaterialis influxus, qui tantum ab spirituali substantia recipi potest, prodire non potest. Non igitur hæc ab illa existentiam recipiet. Tunc sic; Anima rationalis existentiam nõ capit à materia, nulla igitur ratione per causas naturales ab ea poterit talis existentia auferri, quod est esse immortalem. Extrema hæc consecutio nota est, cum corruptio aliter non contingat in formis substantialibus, quam per dissolutionem ipsarum à materia, à qua pendebant in existendo.

Secundum argumentum principale pro huius articuli conclusionem sic habet. Nihil per se subsistens corrumpi potest naturaliter, nisi substantia alia pariter generetur, quemadmodum late differitur lib. 1. de generatione cap. 4. q. 17. At forma rationalis per se est subsistens, vt superius vidimus lib. 2. de anima. cap. 1. q. 2. neq; cum ipsius corruptione cõiuncta esse potest alterius substantiæ generatio, cum simplex sit entitas (alioquin si ex materia, & forma etiam componeretur, in physicis compositionibus, sine exitu procederetur) nullaq; proinde sit relinquenda materia, quæ nouæ generationi substerni valeat; Anima igitur rationalis corrumpi non potest. Confirmatur argumentum, quia anima rationalis per solam creationem existentiam capit, vt quæst. 3. eiusdem libri non ex diuinis tantum literis, Patrũq; testimonijs, sed ratione etiã ostenditur, ergo à nulla causa naturali destrui potest. Cõsequentiã ex eo vim habet, quia quemadmodum omne corruptibile generabile est, teste Philosopho, ita quidquid sola creatione produci potest, à sola causa creante corrumpi poterit. Ad hæc non parum efficacia argumenta, alia accedunt, quæ etsi non vrgeant omninò, digna tamen sunt, quibus benè moratus quisq; in propositæ conclusionis assensum inclinæ.

Tertium, Est appetitus in homine naturalis ad vitam sempiternam; ergo anima saltem immortalis erit. Consequentiã probatur, quia appetitus naturalis non est frustrã. Antecedens verò suadetur primò ex elicitò desiderio, quod vnusquisque experitur, non solum diu viuendi, sed etiam gloriæ comparandæ. Quam sit autem vehemens ipsum desiderium inde patet, quoniam tantum apud quosdam valuit, vt sibi manus inferrent, quo citius vita immortalis potirentur, vt de Cleombroto, seu Theombroto memorat D. Aug. lib. 1. de Ciuit. Dei c. 22. Is autem Theombrotus, lecto Platonis dialogo, qui Phædon inscribitur, in quo de immortalitate animæ disputatur, studio immortalitatis illicò

Independen-
tia animæ à
materia, eam
arguit im-
mortalem.

Secundum
argumentum
principale.

Anima, per
solam crea-
tionem existen-
tiam accipit.

Tertium ar-
gum.

experiendæ, ex alto se dedit præcipitem, vt attestatur Cic. 1. Tuscul.
 quæst. Plura huic affinia exempla, reperies apud Lactantium lib. 2.
 de diu. Instit. Secundò ex assidua, vehementiq; contentione, atq; æmu-
 latione relinquendi sui monumenta, tum conscribendis voluminibus,
 tum etiam magnificis operibus construendis; hinc enim Mausolæa, Co-
 lossi, pyramides, & columnæ, substructionesq; aliæ prodigiosæ. Tertiò
 ex humana propensione degendi perpetuò in societate, & cõmunione
 multorum. Hinc forum, iura, templaq; cõmunia, nimirum dum à plu-
 ribus idem deligitur locus ad colendum Deum; Idem iudex controuer-
 siarum; eadem ratio legum, secundum quas vivant. Huc videtur allu-
 sisse sanctus Iob cap. 3. illis verbis; Nunc enim dormiens (scilicet per
 mortem) silerem, & somno meo requiescerem cum Regibus, & princi-
 pibus terræ, qui ædificant sibi solitudines, aut cum principibus, & cæt.
 Ex quo loco D. Tho. colligit hominem secundum animam post mortem
 subsistere; ibidemq; Caiet. probat Iobum supponere animæ immorta-
 litatem, ac loqui secundum statum naturæ animæ rationalis, seclusa con-
 sideratione diuini ordinis, secundum pœnas, vel præmia, quanuis D.
 Greg. lib. 4. mor. c. 27. ad eundem locum dicat Iobum loqui de Angelis
 beatis, sanctisq; Ecclesiæ prædicatoribus, quorum consortium opta-
 bat, nisi id originalis culpa prohiberet. Quæ interpretatio ad spirita-
 lem potius, quàm literalem (vt vocant) sensum referenda est.

Dari in ho-
 mine appe-
 titam ad im-
 mortalitatē.

D. Thom.

D. Gregor.

Quartum ar-
 gum.

Quartum, Non modò certum est, ecstasim, hoc est, intentam quan-
 dam partis rationalis ad res sublimes absq; vlllo sensuum vsu applicatio-
 nem supernaturaliter dari: sed etiam p̄babile naturaliter posse aliquândo
 euenire; vt latè disputauimus lib. 3. de anima c. 8. q. 8. art. 3. nec imme-
 ritò, siquidem ea vehemens applicatio, etsi ardua ac laboriosa, proin-
 deq; admodum rara existat, non tamen tantæ est eminentiæ, vt citra
 miraculum euenire interdum nequeat; poterit ergo naturaliter anima
 rationalis per se subsistere; immortalisq; permanere; quandoquidem
 vnumquodq; sicuti ab altero in operando per se non pendet; ita neq;
 in essendo. Neque verò (vt hoc semel moneamus) suspecta cuiquam
 videri debet ea consecutio, qua ex vna, vel altera operatione animæ abs-
 que corporis societate edita, illius immunem à corpore subsistentiam
 colligim⁹, quanuis multas alias vegetandi scilicet, sentiendiq; actiones
 absq; corporis consortio nequeat exercere. Enim verò, si semel per
 breue temp⁹ coherere posse animam extrà corp⁹ deprehendam⁹, nulla
 ratio est cur longiori, atq; adeò infinito subsistere eam posse denegem⁹.

Quintum ar-
 gum.

Quintum, Nullum est in hac vita tantum bonum, quod adepti tan-
 dem aliquando non fastidiamus, quantumuis illud auidè appetuerim⁹,
 iucundumq; ac suaue visum fuerit. Vnde ad alia semper mens anhelat,
 siquod forte inueniat obiectū, in quo quiescat: vt sequenti ratione pp̄e-
 dem⁹. Signū igitur est animæ naturam, ac facultates cognoscēdi, & desi-
 derandi eidē p̄prias caduca omnia transcendere, naturæq; dignitate su-
 perare quandoquidē eorum nullū inuenitur, quod ipsis tandem non fri-
 geat, ac vilescat. Hinc D. Greg. homil. 26. in Euang. Corporales de-
 licia, cum non habentur, desiderium accendunt: habitæ verò in fasti-
 dium

Immortali
 animæ mor-
 talia vilescūt.

Petrus Dami
ex August.

diū vertuntur; in eis appetitus placet, experientia displicet, & cæt. à qua conditione longè absunt æterna bona, de quibus illud celebratur; Neque eorum copiam fastidiri, neque famem cruciare.

Sextum, Quod superiori affine est, ex insito nobis beatitudinis in communi appetitu eruitur. Nihil est, quod humanum desiderium satiari possit, eo saltem ex capite, quòd sit tandem finem habiturum; vnde vox illa est Augustini initio confessionum simile desiderium intra se experientis. Fecisti nos Dñe ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te; quod non minùs piè, quàm verè disseruit etiam cap. 25. Manualis. Quapropter si prædictum desiderium frustra esse non debet; vt potè quod nobis natura insenerit; consequens fit, vt aliqua saltem pars nostri beatitudinem sine termino possidere possit; quod absque immortalitate non continget.

Septimum, Quoniam naturale est homini secundum virtutem vivere; quod principiū sanè conuelleretur, si homo iumentum more interiret. Vnde Augustinus 6. confessionum cap. vltimo. Si animus, inquit, mortalis est, Epicurus in animo meo palmam habet. Quapropter si ab auctore naturæ Deo satis (vt par est) ad moralem vitam sumus instructi; fatendum omninò erit animorum immortalitatem naturalem esse, cum alioquin nullus penè inueniretur, qui studiosæ vitæ operam daret.

Octauum, ex Dei providentia deducitur, illudq; luculenta oratione prosequitur D. Chrys. homil. 4. de providentia Dei, de summissisq; videtur ex 21. capite libri Iob. Etenim in mortali vita studiosi homines frequentius aduersa patiuntur; improbi prosperè habent: necesse igitur est aliam superesse immortalem, vbi studiosi ab improbis iusta forte diuidantur; quod citato loco Iob ita habetur. Iste moritur robustus, sanus, diues & felix: alius moritur in amaritudine animæ absque vllis opibus; & tamen simul in puluere dormient, & vermes operient eos. Ecce obiectionem. Sequitur Iobi responsio. Certè cognoui quia in diè perditionis seruator malus, & cæt. Quin etiam D. Clemens lib. 3. recognitionum testatur sanctum Petrum argumentatione hac vsum fuisse. Si Deus iustus est, anima est immortalis, cuius argumentationis vim eleganter etiam D. Greg. Nazian. expressit carmine iambico de se ipso aduersus inuidos hunc in modum.

Graue aliter esset rebus hïc duris premi;
Nisi summus olim verteret talos Deus.

Simile argumentū confecerat Plato in dialogo de animæ immortalitate, ita ferme. Iustum est scelestos homines post obitum suorum criminum pœnam dare, iustos præmia recipere. Et ante illum Socrates apud Ciceronem 1. Tuscul. duas animorum è corpore abeuntium vias superesse dicebat; alteram, qua à Deorum concilio longè digrederentur; alterã, qua facilis illuc pateret aditus. Plura ad hoc argumentum, sicuti & ad alia superiora ex philosophorum fontibus hausta congerit Eugubinus lib. 9. de perenni philosophia, quæ ne sim? longiores, còsultò præterim?

Quòd verò pposita argumenta n̄ tã strictè, atq; euidenter rē còficiant, vt illa, quæ apud Euclidem sunt; non ideo suspiciosa videri debet eorū

ni esse noM
Sextum arg-
mum. Sed
conuincit
ca me cum
ambig
Quam sit ar
dens in ho-
mine beatitu
dinis appeti-
tio.

Septimū ar-
gum.

Octauum ar-
gum.

Ex diuinæ
providentia
animorū ar-
guitur im-
mortalitas.

Plato.

Socrates.

Non esse in rebus omnibus æquam argumento- rum vim exigendam.

Obiectio.
Dilatatio.

Cognitio supernaturalis non impedit naturalē cognitionem eiusdem rei.

D. Chrysoft.

Non dari locū dubitandi de animæ immortalitate.
D. August.
D. Thom.

Ea in temerè negari, à Philosopho naturali.

firmitas, & efficacia. In quam sententiam Aristoteles 1. Ethic. c. 3. ita scribit. Dicitur autem satis, si declaretur perinde, ac subiecta materia postulat; ipsum enim exactum non est in omnibus simili modo rationibus flagitandum. Et post pauca. Est enim eruditi exactum ipsum in vnoquoque genere flagitare, quatenus fert ipsius rei natura. Simile nanque videtur esse (id est, æquè ineptum) Mathematicum suadentem probare, & ab oratore demonstrationes exigere. Quo loco observa non solum in gratiam intellectus imbecillioris dicta hæc fuisse ab Aristotele; sed etiam quia frequenter accidit, vt materia, de qua agitur, amplius non ferat; sicque fieri posse vt à nullo intellectu, quantumlibet perspicaci exactior probatio proferri valeat. Atque ita tandem Scotus quodlib. 9. Physicam illam demonstrationem approbat, qua ex spiritali operatione animæ, independentiam illius à corpore in existendo collegimus, & si alibi, vt paulò inferiùs attingemus, aliquanto tenaciùs pro aduersa parte pugnat.

Oppones tamen non videri posse demonstrari animæ nostræ immortalitatem, cum inferiùs ostendendum sit, id dogma de fide esse. Sed occurrendum non omnia, quæ fides docet, supernaturali cognitione teneri oportere, si alioquin satis sint perspecta naturali lumine, vt omnium hominum futurum interitum, metallorum venas in Hispania, & similia, quæ cum naturalia sint, naturæq; lumine nota, in diuinis tamen oraculis habentur. Secus de propositione illa, Deus est, quam licet naturali lumine quis notam habeat, ad iustificationem tamen requiri, vt supernaturali cognitione approbetur, docent meliores Theologi, ob illam D. Pauli sententiam ad Hebræos 11. Credere oportet accedentem ad Deum quia est: nihil enim vetat ea, quæ naturali demonstratione assequimur, supernaturali etiam, sed tamen euidenti iudicio approbari, de quo in Theologia explicatiùs.

Ex dictis ergo colligere licet id, quod D. Chryso. citato sermone fecit, eos, qui de immortalitate animæ dubitant, dubitare etiã posse, an in meridie dies sit. Non alia sanè ratione, quàm quia id iam naturali lumine sit contestatum. In eademq; ferè verba cõuenit etiam August. 13. de Trinitate c. 9. sed & D. Thom. tum alibi, tum 1. p. q. 75. art. 2. & 6. concludit necesse esse affirmare animam intellectiuam esse incorruptibilem, ac subsistentem. Libro item 2. cont. gent. cap. 79. ait patere intellectum humanum incorruptibilem esse. Quod autem necessarium est, naturali q; lumine patet, exploratam habet suæ veritatis rationem: ergo & cæt. Deniq; hac saltem ætate ita celebre est animæ immortalitatem demonstrari, vt iure temerariùs habeatur, qui nostræ assertioni refragetur, minimèq; credendum est refragaturos Scotum, & Caietanum, si nunc viuerent, etsi aliquando aliter censuerint. Qua in re multo grauius aberrauit Iulius Scaliger exercit. 307. numero 33. cum scribit adeò nescire nos immortalitatem, vt quotidianis suspicionibus, vel persuasionibus etiam nunc sit controuersa; solaq; fide agendum.

Duo autem sunt ad extremum huius articuli aduertenda. Primū, cum naturali lumine cognitã esse immortalitatem animæ asserim, non excludere

Scotus 4. d. 43. q. 2. Caiet. ta. in c. 9. epistolæ ad Romanos. & in c. 3. Ecclesiastæ.

dere nos peculiaria quædam auxilia, & illustrationes mentium, sine quibus fortasse id assequi non potuerunt philosophi post primi parentis lapsum. Secundum non vfos fuisse nos auctoritate Concilij Lateranensis infra citandi ad hanc assertionem comprobandam, quia quauis ibi hæresis damnetur, qui secundum Philosophiam dixerit animam rationalem mortalem esse, non tamen propterea fit, vt inuenta iam sit philosophica ratio, qua immortalis esse demonstratur, quod nunc contendimus.

ARTICVLVS III.

OBIECTA QVÆDAM ADVERSVS
Superiora argumenta, & eorum dissolutio.

Sed vt argumenta, quibus proximo articulo immortalitatem animæ ostendimus, probatiora fiant, à calumniaq; vindicentur, sic primò obijcitur; aduersus primum. Si ex proportione, quæ inter actum, & obiectum requiritur, rectè colligeretur illum debere esse spirituales, aut superuaturales, si obiectum easdem condiciones habeat; pari ratione colligendum esset eundem actum fore substantiam, aut infinitum; si ad obiectum tendat, quod substantia sit, aut infinitum. Id autem falsum est in actibus creatis etiam beatificis, qui & accidentia sunt, & finitam habent entitatem: ergo. Deinde D. Thomas 1. p. quæst. 84. art. 7. apertè docet intellectum nostrum semper intelligere in hac vita quidditatem vniuersalem, vt existentem in aliquo particulari. Nō ergo circa obiecta vniuersalia proprios conceptus elicimus, atque adeo neque spirituales.

Aduersus tertium. (Neque enim contra secundum quicquam occurrit) Non anima propriè, sed homo est, qui sempiternitatem appetit; & tamen ipse mortalis est. Ergo ex ea appetitione perperam concluditur immortalitas. Accedit quoniam non brutæ animantes solum, sed res etiam inanimes propensiones suas, atque, vt ita dicam, desideria semper essendi non obscure declarant; Illæ quidem assidua victus quaesitione, fugaque nocentium, ac similibus alijs instinctibus: hæc autem innato appetitu loci conseruantis, conformationeque figuræ illius, quæ minùs pateat externis incurfibus: & tamen nemo hinc deducit immortale quippiam eis inesse; ergo neque inde in nobis partem aliquam immortalem reperiri appositè confirmatur. Illa etiam communis hominum appetentia gloriam comparandi, ad eumque finem molendi plurima, de quibus in eodem tertio argumento agitur, mortalitatem potius humanam probant, quàm perennitatem naturalè animarum. Siquidem quemadmodum natura p assidua corruptione indiuiduorum, propagationem generationum inuexit, ita homines certi alioquin sui interitus, ea opera cœperunt machinari, quæ suorum auctorum memoriam conseruarent, vt quo possent modo, viuerent, si non in se, at certè in animis eorū, qui superessent.

3. Obiectio contra 4. arg. Aduersus quartum. Si naturaliter contingeret aliquando ecstasis, sepius quoque posset contingere: hoc autem nemo concedit; ergo neque illud erit concedendum. Probatum maior, quia ecstasis, ut in argumento dicitur, vehemens applicatio est partis rationalis, ita ut vires animæ non suppetant ad concurrentiū cum sensibus; necesseq; sit eos interim feriari: multo autem suauius illa eueniet quoties (quod nō rarò accidit) sensus omnes etiam interni somno sopiuntur, quādoquidem anima tunc vires omnes suas applicare poterit ad operationem partis intellectiua; ergo &c.

4. Obiectio contra 5. arg. Aduersus quintum. Id tædium, quod nobis ingeneratur ex caducarum rerum usu, ac experimento, non tam ex earum, quān nostra limitatione, imbecillitateque prouenit: quatenus ex frequenti ipsarū usu, & perceptione fatigamur: vnde natura de tædio nobis prouidit, quo illas respueremus, antequā quidquā nocementi inferrent. Itaq; tædium (quod argumentum contendit) non in res ipsas nudè, & secūdum se spectatas; sed in easdem ut cum appetitus nostri limitatione, ac imbecillitate sunt coniunctæ, concitatur.

5. Obiectio contra 6. arg. Aduersus sextum. Si appetitus ordinatè appetat, non nisi ad felicitatem humano modo comparabilem, idest, finitam anhelabit; siquid vero vlteriùs desideret; appetitio, aut inefficax erit, & conditionata; aut certè ad optanda ea, quæ fides ostendit, supernaturaliter eleuabitur.

6. Obiectio contra 7. arg. Aduersus septimum. Etsi nulla essent ex actionibus studiosis speranda præmia, ipsæ tamen per se dignæ haberentur, quibus homines rationis compotes operam darent, ob illam conformitatem naturalem ad rationem. Illud autem quod Augustinus de se fatetur, hominis est propriam infirmitatem, appetitusq; deprauati procliuatatem agnoscentis.

7. Obiectio contra 8. arg. Aduersus octauum. Quoniam ipsi virtuti satis est in præmium delectatio, ac iucunditas, quam secūm affert. Vnde 1. Ethic. cap. 8. studio- rum vita, inquit Aristoteles, voluptate non eget foris adiungenda; sed habet in se ipsa voluptatem. Rursum in supplicium vitij sat erit id, quod August. primo Confess. cap. 12. scripsit his verbis; Iulisti Domine, & sic est, ut omnis animus inordinatus, ipse sibi sit poena. Quod item Bernardus 5. de confid. Omne aduersum Deo, & sibi aduersari necesse est, ut sit sera querela; Quare factus sum mihi met ipsi grauis? Et confirmatur obiectio, quoniam ad generalem Dei prouidentiam sufficere videtur, si probi nonnulli inueniātur, quibus prosperè contingat in hac vita, si flagitiosi, quibus aduersè, quorum sunt exempla non rara; quanquam in omnibus indiuiduis ita nō eueniat. Quapropter temporarijs virtutum actionibus, temporario præmio satisfiet, idest, honore, valetudine, ac diuitijs: qua de causa D. Cyprianus serm. de resurrectione grandi Dei beneficio acceptum refert, quod in futura etiam vita, præiæntis obsequia temporanea velit rependere, cum satisforet certa aliqua duratione compensari.

Respondetur ad 1. obiect. Ad primum dicendum, obiectorum condiciones in actus debere re- dundare; modo tamen illæ à toto genere actū non sint alienæ: constat autem

autem actus creatos ex suo genere esse accidentia, vnde nec substantia esse possunt, neque infinitæ entitates, esto in substantiam infinitam terminentur. Nimirum quantunvis duo aliqua ad inuicem proportionentur, si duo sunt, in aliquo distingui ipsa oportet. Ad id, quod ex D. Thoma citabatur, dicendum non formari quidem à nobis saltem ordinariè conceptus rerum vniuersalium in hac vita, absq; vlla connotatione, & respectu ad rem singularem: non tamen eum respectum obesse, quominus proprii sint tales conceptus, ac formaliter ipsorum vniuersalium quemadmodum albi, & patris conceptus formaliter, ac propriè sua obiecta repræsentant, quanuis cum obliqua repræsentatione subiecti, ac filij.

Quæ propor-
tio debeat esse
actuum ad
obiecta.

Quod aduersus tertium obijcitur, dilues negando haud rectè colligi ibidem immortalitatem, alicuius saltem nostræ part s. Porro res aliæ rationis expertes ad ipsam æternitatem desideria sua non extendunt, sicuti homo; cum ad eam extensionem nobilior appetitus, & cognitio requiratur, quàm sit in ipsis. Rursum negandum ex appetentia gloriæ, operumq; magnificorum extructione mortalitatem omnimodam colligi; sed tantum totius hominis. Quin verò non leue est argumentum liberi ingenij, mentisque suapte natura à materia independentis, in id artificium incidisse homines, vt se in viuentium animos inferant, quo viuant, extentque. A qua solertia, quàm longe sint cætera mortalia, nemo non intelligit.

Ad 2.

Liber homi-
nis appetitus
ad æterna se
extendit

Quod aduersus quartum obijcitur, sic explicandum. Ecstasis, id est, operatio solius partis rationalis, si naturaliter fiat, inchoari debet socijs sensibus; quam ipsi sequi tandem non possint, vtpote vehementè: atque adeo solitariam relinquunt. Vnde si sensus nihil operentur, aut somno, aut defectu generalis auxiliij, prodire non poterit pars rationalis in nouum actum; nimirum, quia initio operationis necesse est, præbeant sensus occasionem intellectui sese applicandi; quæ tamen applicatio vehemens non erit, vt oportet, si à vigilia in somnum dilabamur, sed remissa potius, & flaccescens.

Ad 3.

Qua ratione
ad ecstasim
prærequiritur
sensuum ope-
ratio.

In quintum argumentum obiectio falsum assumit. Nō solum enim ex fatigatione, imbecillitateque nostra prouenit tædiū circa res creatas; sed ex tractatione assidua earum, qua melius cognoscimus, quantū sit in eis inane. Quæ aduersus sextum, & septimum argumentum opponuntur, non est cur enodemus, cum illa argumenta topica omnino sint.

Ad 4.

Ad quintam,
& sextam.

Quod verò aduersus octauum, ita est resoluendum. Delectatio, & dolor intrinsecè consequuntur ex studiosa, prauaque actione. At præmium extrinsecum quid esse debet, à supremoque gubernatore datum. Adde n̄ rarò euenire, vt multò maior sit labor studiosæ actionis, quàm oblectatio inde exorta: rursusque maior in peccato voluptas, quàm doloris stimulus: vt proinde hoc non satis punitum censeatur, neque illa sufficenti præmio cumulata. Ad confirmationē dic ipsas etiam actiones morales (de ijs enim, quæ diuini ordinis sunt, res est apertior) haud satis rependi præmijs tēporarijs, quia licet actiones illæ breui transeant, sunt

Ad 7.

Honestæ ac-
tioni præter
delectationē,
præmium ali-
quod debetur.

Virtutis actio
ne per se fixa
esse, per acci-
dens tamen
breui perdu-
rare.

sunt tamen ex se fixæ, atq; vt ita dicam, æternæ bonitatis, sicuti & iudicia de obiectis immutabilibus æternæ sunt veritatis. Itaq; qui Deum colit, qui maiorib⁹ obsequitur, aut alienis malis miseretur, per accidens deponit eos affectus, vel quia materia deest, vel quia morbo, negotio vè impeditur, vel quia arbitrium habet ad bonum defectibile. Vnde si nihil horum interueniat, studiosæ affectiones per se erunt immobiles; atq; adeò immortalis felicitate dignæ. In quam sententiam luculenter Firmianus lib. 7. de diuino præmio cap. 10. ita scribit. Ipsa virtutis perpetuitas indicat humanum animum permanere; & paulo post, Virtus perpetua & constans est, & præmium illius sempiternum. Adde si anima à corpore separata tantisper duret naturaliter dum præmia vel supplicia sustinet; posse illam semper manere, cum nulla sit ratio, cur certo aliquo tempore transacto, debeat occumbere.

A R T I C V L V S V:

Q V I D D E E A D E M R E

Fides decernat,

Quoniam, vt initio huius disputationis diximus, cognitio immortalitatis animarum præcipui cuiusdam momenti est, operæ pretium erit non solum quid gentium philosophi, quidvè naturalis ratio; sed quid etiam Catholica Fides ea de re decreuerit, indicare. Sit ergo prima assertio. De fide diuina est animam rationalem, homine intereunte, non extingui. Hanc multa sacræ paginæ loca confirmant. Etenim Genes. 37. Descendam (inquit Iacob) ad filium meum lugens in infernum; quem locum, etsi Hebræi quidam de descensu corporis ad sepulchrum accipiunt, plures tamen ex Sanctis Patribus, de descensu animæ ad inferos intrepitantur. Nec immeritò, quandoquidem sepulchrum nullum erat, vbi conditus esset Ioseph existimatione parentis, quem putauerat à fera dilaceratum, deuoratumq; fuisse, vt ad sepultum filij corpus se descensurum verè affirmaret. Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Et ne inferni nomine solum sepulchrum intelligeremus, eodem capite singulari numero de quolibet impio subauditur. Ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit. Quia, inquit Lyranus, quauis corp⁹ mortuum sepeliatur, anima tamen, quæ immortalis est, vigilabit, & punietur. Ecclesiastes 12. Ibit homo in domum æternitatis suæ; &c. ac paulò post interiecta nonnullarum rerum pereuntium, maximè hydræ similitudine ad fontem attritæ, additur. Reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. In libro etiam Sapientiæ à capite 2. ad 5. vsque planissimè traditur animas cum corporib⁹ non occumbere, siuè illæ piorum hominum, siue impiorum fuerint. Itaque coarguuntur ij, qui hanc, quam degimus, temporariam vitam

1. Assertio.
De fide esse a
nimam homi-
nis non ex-
tingui.
Genes.

Iob.

Ecclesiastes;

Sapient.

vitam solummodo agnoscebant, nec ullam post hominis mortem esse credebant, vel felicitatem, vel miseriam: ac proinde corpus in cinerem abiturum, spiritum vero, ut mollem aerem, dissipatuque facilem, distendendum esse; cum tamen tantus sit sanctorum animarum honos, ut in manu Dei sint, & seruentur, quippe quæ ipem immortalitate plenam habuerint in hac vita; improbarum vero tanta turbatio, ut vel ipsa sanctorum salus, quam minimè sperauerant, inanemque crediderant, sui admiratione stupentes reddat, seraque poenitudine fateri cogat. Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, ac finem illorum sine honore: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. Additque Salomon talia dixisse in inferno, qui peccauerunt. Nota sunt quæ in 2. Machabæorum libro pro immortalitate animorum celebrantur, siue cum cap. 12. in sacrificium mittuntur pecuniæ Hierosolymam, gratia exoluendi defunctorum animas à poenis (nam & ante aduentum Christi purgabantur, si opus erat; donec in patrum locum reciperentur) siue cum capit. 6. & 7. Eleazarus, Machabæiq; fratres raptantur ad necem, religionis tuendæ causa; nihilò enim magis se consolabantur, quàm quòd post totius corporis laniationem superuiverent animæ, quarum potissima ratio habenda esset; ac si iam tunc haberet eorum cordibus Christi Domini sententia, qua monuit ne timeremus eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Itaque Eleazarus consulentibus, ut Libero sacra faceret, quo vitam seruaret, hæc verba reddidit. Etsi in præsentitempore supplicij hominum eripiar, omnipotentis manum nec uiuus, nec defunctus effugiam. Quod non ita esset, nisi aliquid ipsius doloris, ac supplicij capax post mortem crederet extitutum, nimirum animam. Multa alia è veteri Testamento testimonia proferre possemus, ut iure mirandum sit scripsisse Diuum Augustinum libro quarto quæstionum super Numer. quæstione 33. difficile in eo inueniri quippiam euidentis de statu animæ post mortem.

In nouo etiam Testamento locus ille Matthæi 10. ad quem paulo ante allusimus. Nolite timere eos, &c. Non solum animorum perpetuam immortalitatem commendat, sed etiam naturaliter immortalitatem esse declarat; ut ad secundam assertionem perpendemus; quo proinde loco utuntur è Sacris Doctõribus nonnulli speciatim D. Athanasius quæst. 9. ad Antiochum. Matthæi quoque 22. allegat Christ⁹ Dominus illud Exodi 3. Ego sum Deus Abraham, &c. aduersus Sadducæorũ dogma, quo spirituales, semperq; uiuentes substantias negabãt; additq; Non est Deus mortuorum, sed uiuorum; eo utiq; instituto, ut antiquorum Patrũ animas etiam tunc uiuere declararet: atq; ita expendunt citatum locum D. Chrysostomus homil. 71. in Matth. Theophil⁹, Caiet. & alij ad locum illum capit. 22. Mitto pleraq; præsertim ex D. Paulo, quib⁹ nonnulli, ppositam assertionem uerius confirmare nituntur, cum ea (quod non satis uidentur aduertisse) futuram solummodo resurrectionem aperte denuntient; aut æternam gloriam proborum: vel improborum ignominiam, ad eumq; finem Deũ naturam humanam sibi copulasse, condidisseq; antè, ac post Incarnationẽ leges, & sacramenta in-

Machab.

Eleazari præ
clara vox de
animæ im-
mortalitate.Testimoniũ
ex nouo Te-
stamento.

D. Athanas.

D. Chrysost.
Theophil.
Caietan.